

ÚJ

KÖZNEVELÉS

2017. DECEMBER | 73. ÉVF. 10. SZÁM | 600 Ft

Csikai
Ilidikó
A KODÁLY VILÁGA
PROJEKT VEZETŐJE

IRÁNYMUTATÁS
MAI FIATALOKNAK

OFI
OKTATÁSKUTATÓ
ÉS FEJLESZTŐ
INTÉZET

*Boldog
karácsonyt
kívánunk!*

Mi ad iránymutatást a mai fiataloknak?

Szöveg: **Kamp Alfréd** felelős szerkesztő

Amikor elkezdtem töprengeni a címben jelzett kérdésem, gondoltam, a legegyszerűbb megoldást választom: este beszélgetésre invitáltam a családot, s mivel van négy fiatal vagy már ifjúkorú gyermekünk, feltettem nekik is a nagy kérdést. A legfiatalabbnak túl általános volt így a téma, és kételkedve pillantott rám, őt még teljesen lekötik a napi feladatai. A nagyobbak mosolyogva adtak sablonválaszokat. Be kellett látnom, hogy a kérdés így inkább a fiatalokkal foglalkozó, aggódó nevelők szakmai problémája, nem pedig magukat a fiatalokat szólítja meg. Vissza is kérdeztek: hiányzik a problémafelvetésből az, hogy *MIHEZ*. Ekkor már konkrétabb kérdések merültek föl, amelyek a jelen életállapotukban valóban aggasztják őket. A legégetőbb a pályaválasztás, a továbbtanulás, a munkavállalás gondolja, illetve a másik titokzatosan vonzó kérdéskör a párkeresés izgalmas és kockázatos kalandja. Aztán felmerült egy kevésbé emelkedett, de a mai fiatalokat mégis rendkívül irritáló nehézség, a megélhetés, a pénzihiány állandó akadálya, amely „disznófejű Nagyúrként” folyamatos kihívásra készíti a társadalmunk gyermekeit.

Másnap, ahogy leülepedett bennem a beszélgetés, és felidéztem saját fiatalságomat meg pedagóguspályám tapasztalatait, rájöttem, hogy másképp kell fogalmazni ahhoz, hogy közelebb jussunk a megoldáshoz. Az igazi kérdés az, hogy *KI* ad iránymutatást a fiataloknak. Mert minden sport- vagy zenetanulási eredményem azon múlt, hogy volt-e olyan mesterem, aki felkeltette rajongásom az adott tevékenység iránt. És minden szaktanári és osztályfőnöki kudarcom és sikerem abban állt, hogy a személyes találkozások során sikerült-e elhítenem a diákjaimmal egy kérdés fontosságát. Hogy meg tudtam-e győzni őket egy probléma, egy cél, egy feladat jelentőségéről, mert akkor mellém álltak, akkor lelkesedtek, akkor teljesítettek. Természetesen nem az iskola az elsődleges terepe annak, hogy a fiatal ösztönzést, támaszt, mintát találjon a jövője építéséhez, hanem a család, mi több, a nagycsalád biztonságos környezete. Ha olyan baráti, rokoni, vallási vagy akár sportközösség veszi körül gyermekeinket, amelyben minél többféle felnőtt életstratégiát láthatnak, akkor elegendő közvetlen vagy közvetett indítást kaphatnak ahhoz, hogy az életüket sikeresen irányítsák, a nagy döntéseket önállóan meghozhassák.

És persze beszéljünk velük sokat!

Új Köznevelés magazin

Kiadó: Eszterházy Károly Egyetem Oktatókutató és Fejlesztő Intézet (EKE OFI)

Felelős kiadó: Dr. Liptai Kálmán, az Eszterházy Károly Egyetem rektora

Felelős szerkesztő: Kamp Alfréd, az EKE OFI Tartalomfejlesztési és Tankönyvkiadási Igazgatóság Pedagógiai Kiadványszerkesztő Központ igazgatója

Főszerkesztő: Balatoni Kinga Cecília

Szerkesztőbizottsági tagok: Aczél Petra elnök, Balatoni Monika, Gloviczki Zoltán, Horváth Vanda, Indri Gyula, Ötvös Zoltán

Tanácsadó testület: Bagdy Emőke, Gáspár Mihály, Lányi András, Lévai Balázs

Szerkesztő: Indri Dániel

Olasz szerkesztő: Földes Zsuzsanna

Tördelés: Pattantus Gergely

Az Új Köznevelés lapszámait minden iskola egy példányban ingyenesen megkapja.

További példányszámok, illetve egyéb megrendelés esetén egy lapszám ára 600 Ft.

Előfizetés/megrendelés: koznevelas@ofi.hu

Hirdetés: koznevelas@ofi.hu

Cikkeket az alábbi e-mail-címre várunk:

koznevelas@ofi.hu (Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza. Meg nem rendelt cikkekért nem áll módunkban honoráriumot fizetni.)

SZERKESZTŐSÉG:

Cím: 1074 Budapest, Rákóczi út 70.

Levelezési cím: EKE OFI, 1581 Budapest, Pf. 14.

E-mail: koznevelas@ofi.hu

Honlap: folyoiratok.ofi.hu/uj-koznevelas

Layout-tervek: Salt Communications Kft.

Címdal: Csikai Ildikó (fotó: Szidor N. Gábor)

Fotók: Shutterstock.com

ISSN 2064-0625

Terjedelem: 3,75 ív

Készült: 5000 példányban

Tartalom

BEKÖSZÖNTŐ

- 1 Kamp Alfréd: Mi ad iránymutatást a mai fiataloknak?

AKTUÁLIS

- 3 Dr. Palkovics László köszöntője

OKTATÁS-NEVELÉS

- 4 Óvodapedagógia
Bántalmazott gyerekek
- 6 Kárpátaljai kirándulás
- 8 Közös a profilunk
Vizuális hatalomátvétel
- 10 Arany János-emlékév
Színházi kukucs

A HÓNAP TÉMÁJA: IRÁNYMUTATÁS MAI FIATALOKNAK

- 13 Bevezető
- 14 „Ember az, akinek arca van, és meri azt vállalni” –
Interjú dr. Török Csabával
- 18 „Amikor a technológia hétköznapi, akkor az ember lesz
különleges” – Interjú dr. Aczél Petrával
- 22 Cölöpök és iránytűk – régen és ma – Interjú dr. Bagdy Emőkével
- 25 Docendo discimus – Interjú dr. Gloviczki Zoltánnal
- 28 Család, média, útkeresés – Interjú dr. Kósa Évával
- 30 Sózer-Pápai Zsuzsanna: Iránytű a 21. század fiataljainak
- 40 Csikai Ildikó: Komplex kísérleti fejlesztés Kodály szellemében
- 46 Vélemény
Aczél Petra: Közeledik
Balázs Géza: Három válasz

A MI VILÁGUNK

- 48 Osztályfőnöki óra
Miben segíthet az iskolapszichológus?
- 50 Kaleidoszkóp
A Klebelsberg Kuno Emléktársaság konferenciája
- 52 Iránytű
- 58 Évfordulók
- 59 Pályázatok
- 60 Programajánló

Köszöntés

Az adventi időszak, a karácsonyra való készülődés a befelé fordulásról, a reményteli várakozásról, a meghittségről szól. Ebben az elmélkedéssel töltött csendes hónapban azonban nemcsak az év legszebb ünnepét várjuk, de végiggondoljuk azt is, mit hozott számunkra ez az esztendő. Szülőként én magam is különösen fontosnak tartom, hogy ezt az időszakot lehetőségeinkhez mérten a legszebbé varázsoljuk gyermekeink számára, és a rohanó mindennapokban legalább vasárnaponként megálljunk, megpihenjünk egy kicsit. Végiggondoljuk, mennyit haladtunk előre az utunkon, helytálltunk-e a feladatainkban, éltünk-e a lehetőségeinkkel, és a tőlünk telhető legjobbat hoztuk-e ki magunkból.

Ha röviden összegeznem kellene az idei évet, akkor azt mondanám, hogy feladatokban bővelkedő, tanulságos, ugyanakkor nyugodt és sikeres év áll mögöttünk. Számatalan lépéssel előbbre jutottunk közös céljaink felé, amelyeket együtt fogalmaztunk meg oktatásunk jövőjével kapcsolatban.

2017-re megújítottuk és újjászerveztük a köznevelés teljes rendszerét, s nem csupán a változtatás, hanem a világban és az oktatási rendszerekben zajló változások is újragondolásra és megújulásra készítették bennünket. A decentralizáció és a tankerületi központok átalakítása révén, a szükséges források biztosításával, a fenntartás és a működtetés egy kézbe vonásával, ezzel együtt az intézményvezetői jogkörök kibővítésével és megerősítésével egyértelművé váltak a tervezési és döntési viszonyok, a felelősségi és irányítói szerepek. Az ősszel induló iskolafejlesztések, a pedagógusbér-emelés következő lépcsője, az átalakított tanárképzés és az oktatást segítő szakemberek funkciójának erősítése hozzájárulnak ahhoz, hogy modernebb környezetben, modernebb tudással, versenyképesebb bérrendszerrel teljesítsük a tanév kihívásait.

Igaz, hogy feladatainkkal még nem végeztünk, de azt kell hogy mondjam, soha nem is fogunk. Hiszen az oktatási rendszer nem statikus, és nekünk, kik e rendszerben fenntartóként, pedagógusként vagy diákként részt veszünk, sem szabad annak lennünk. Ami nincs mozgásban, ami nem „áramlik”, ami mindig változatlan, és nem reagál a világra, az sosem tud a világelsőkhöz közé kerülni. Igaz ez az iskolákra, a köznevelésben tanuló diákokra, igaz ez az itt tanító pedagógusokra és intézményvezetőkre, és igaz ez az iskolák fenntartóira is. Folyamatosan fejlődünk és változnunk kell, hogy a kínálkozó lehetőségek megragadására és befogadására készek legyünk.

A karácsony közeledtével azt kívánom minden pedagógus kollégának és a köznevelési rendszer minden szereplőjének, hogy az egymásra figyelés és az összetartás az adventi időszak után is hassa át munkánkat. Az összefogás, az együtt gondolkodás mindennél fontosabb egy olyan rendszerben, amely a gyermekeinkről, a gyermekeink jövőjéről szól. Az összetartás és az egymás iránti tisztelet mutat példát és biztosít nyugalmat gyermekeinknek otthon és az iskolában is.

Budapest, 2017. december

Dr. Palkovics László
oktatásért felelős államtitkár

Szöveg:
Szódy Judit

Bántalmazott gyerekek

Talán az egyik legnehezebb kérdés társadalmi szinten: meddig magánügy, és mikortól szólhatunk bele abba, ki hogyan bánik a családtagjaival. Az óvónők számára talán még bonyolultabb, hiszen kötelességük jelezni a bántalmazás gyanúját, de nagy a felelősségük akkor is, ha tévesen riasztják a szerveket.

A bántalmazás kérdése azért is összetett, mert nem fekete és fehér a helyzet. A törvény szerint egy pofon is tilos, míg a társadalom nagy része még mindig úgy gondolja, hogy egy-egy nevelő szándékú füles megengedhető, sőt szükséges. Az elhanyagolás is bántalmazásnak számít, de vajon elhanyagolja-e gyermekét az a szülő, aki nem ad neki húst, vagy aki magával viszi a kicsit egy rock-koncertre fülvédővel? Mi a helyzet azzal a gyerekkel, aki a szülei ágyában alszik, hogy ítéljük ezt meg, ha tudjuk, hogy a fejlett északi és távol-keleti kultúrákban ez természetes? Nincs kikövezett út, itt is, mint más esetekben fontos, hogy komplexen, a többi környezeti tényezőt is figyelembe véve lássuk a kérdést.

A csendes szemtanú is bántalmazó

Gyermekbántalmazásnak számít, ha valaki testi vagy lelki fájdalmat, sérülést okoz a gyermeknek, illetve ha gondozóként elhanyagolja a gyermek fizikai és/vagy pszichés szükségleteit. A bántalmazás lehet fizikai, érzelmi vagy szexuális. A gyermekbántalmazás fogalomkörébe tartozik az is, ha valaki tanúja, vagy tud róla, de nem akadályozza meg, illetve nem jelenti. A gyermekbántalmazás történhet családon belül vagy azon kívül is. A legtöbbször a gyermek saját családtagjai a bántalmazók, de nem feltétlenül a szülők. Az is bántalmazásnak számít, ha a gyermek tanúja annak, hogy családtagjai egymást fizikailag, lelkileg vagy szexuálisan bántalmazzák. Fontos tudni, hogy a bántalmazás szempontjából kifejezetten veszélyeztetettek a dackorszakukat élő óvodás kisgyerekek.

Az áldozat szemével

A gyerekek még nem képesek támasz nélkül megállni a helyüket az életben, részben vagy teljesen kiszolgáltatottak szüleiknek, gondozóiknak. A bántalmazott gyermek tragédiája, hogy éppen az bántja, akiben száz százalékgig meg kell bízni, akitől a szeretetet kapja, akihez valójában vigaszért fordulhatna, ha az életben nehézségei támadnak. Ha nem bízik benne, magára marad, ám még kicsi ahhoz, hogy boldoguljon. Így tehát általában bízik a bántalmazóiban, és magára veszi a felelősséget: biztos azért verik, azért alázzák meg, vagy azért kényszerítik szexuális aktusra, mert megérdemli, mert ilyen a világ. Sok gyermekkorában bántalmazott felnőtt számol be arról, hogy óvodás-, kisiskoláskorúak azt hitték, hogy minden gyereket vernek, bántalmazzanak, hogy ez az élet rendje. Amikor közösségbe kerül, és találkozik olyan gyerekekkel, akik furcsállják a verést, szidást, akkor döbben rá, hogy őt rendszeresen bántják. Ez az egyik oka, hogy a bántalmazott gyerek maga nem kér segítséget, sőt, nem is sejt, hogy kérhetne. Az ilyen esetek többsége azért is marad rejtve, mert a bántalmazó szülők általában elszigetelik a családot, ritkán van nagy baráti társaságuk, a gyerekeknek nincs lehetősége más felnőttekkel bizalmi viszonyt kiépíteni.

A gyermekvédelmi törvény (1997. évi XXXI. tv.) 2002-es kiegészítése már tiltja a testi fenyegetést: „a gyermek nem vethető alá kegyetlen, embertelen, megalázó testi fenyegetésnek, büntetésnek vagy bánásmódnak”. De ez a törvény (2002/IX.) nem tér ki a büntethetőségre. A gyermekbántalmazás tehát ma ugyanabba a kategóriába tartozik, mint más bántalmazó bűncselekmények: csak a 8 napon túl gyógyuló sérülés von maga után automatikusan feljelentést. Az érzelmi bántalmazás pedig egyáltalán nem.

Érzelmi bántalmazás

Bár nem hagy fizikai nyomot, az érzelmi bántalmazás ugyanúgy rombol, mint a verés. Komoly pszichés zavarok fakadnak a gyermek megalázásából, bizonytalanságban tartásából, megfélemlítéséből, izolációjából. A gyermek megrekedhet a kognitív és érzelmi fejlődésben, önértékelése alacsony lesz, nem tudja megfelelően kifejezni érzelmeit, nem tud kiegyensúlyozott kapcsolatokat teremteni, tartós pszichés zavarokkal fog küzdeni. Ha például folyton azt hallja, hogy kár volt megszületnie, vagy azt, hogy nem jó semmire, vagy éppen azt, hogy csak a baj van vele, az alapjaiban veszélyezteti az önértékelését. Ha rendszeresen fenyegetik, akár fizikai büntetéssel, akár elhagyással, az állandó félelmet kelt benne. Ha a szülő vagy a gondozó egyik pillanatban mézes-mázos, a másokban hozzáférhetetlen, vagy éppen dühöngve szidalmazza a gyereket, a gyerekeknek nincs mihez igazodnia, állandóan retteg, hogy mikor tör ki a vihar, miközben próbál szülei kedvében járni. Ilyen környezetben a gyerekek minden pillanatban résen kell lennie, és szülei rezdüléseit figyelnie ahhoz, hogy legalább megpróbálja elkerülni a bántalmazást. Bár többnyire nem sikerül neki, mégis állandóan fenntartja a feszült figyelmét. Állandó készültségben azonban nem lehet fejlődni, tanulni, nehezen alakul ki a késleltetés és az önfegyelem képessége – vagyis újratermelődik egy érzelmileg sérült, szociálisan nehezen alkalmazkodó személyiség, aki könnyen lehet, hogy továbbviszi a bántalmazás „kulturáját”.

Érzelmi bántalmazás az is, ha a gyerek tanúja egy általa szeretett személy bántalmazásának, például az egyik szülő bántalmazza a másikat; ha kínozzák a kutyáját, macskáját, más társállatot, ha elveszik vagy szándékosan tönkreteszik kedvenc tárgyait, maciját, biciklijét, könyvét vagy bármit, ami az ő tulajdona.

Elhanyagolás

Fizikai vagy érzelmi elhanyagolásról beszélünk, ha a gyermek gondozói nem elégítik ki azon szükségleteit, melyek életben maradásához, fejlődéséhez, egészségének megőrzéséhez szükségesek.

Ha nem kap eleget enni, ha nincs az időjárásnak megfelelő ruházata, ha nem kap orvosi ellátást, ha nem fürödhet, mosakodhat, ha nem járhat iskolába/óvodába, ha nem biztonságos a környezete. Érzelmi elhanyagolás, ha a gyerekekkel nem foglalkoznak, ignorálják. Ha egyedül hagyják olyan életkorban, amelyben még felügyeletre és gondoskodásra szorul. Az érzelmileg elhanyagolt gyerekek érzelmi és kognitív fejlődése elmarad az átlagtól, de akár még testi fejlődésük is megkérdhető.

Gyanújelek

A fizikai sérülések sem mindig biztos jelei a bántalmazásnak, hiszen a gyerek eleshet, összeverekedhet a testvérével, leeshet a kismotorról. Mégis, ha rendszeresen sérüléseket látunk rajta, érdemes felhívni erre az óvodaeorvos figyelmét.

A pszichés tünetek legtöbbször családi problémákra hívják fel a figyelmet, de nem mindig van szó bántalmazásról. Fontos, hogy mindig alaposan, a körülményeket figyelembe véve ítéljük meg a helyzetet. A bántalmazott gyerekeknél az alábbi jelek közül egy vagy több együttesen is megjelenhet:

- Lesüti a szemét, nem tart sokáig szemkontaktust. Tekintete üres, nem érdeklődő.
- Feltűnően készsleges, alázatos.
- Közömbös.
- Bizalmatlan a felnőttekkel és a gyerekekkel is.
- Tartózkodik az érintéstől, megijed, összezerzen, ha egy kéz közelít az arcához.
- Alvászavarral, állandó fáradtsággal küzd.
- Figyelemzavaros.
- Társas kapcsolati problémái vannak.
- Hirtelen megváltozik a viselkedése.

Hogyan segítsünk a gyerekeknek?

- Keressük meg az óvodapszichológust és az óvodaeorvost, egyeztessünk vele a tapasztalatainkról!
- Ha fény derül a bántalmazásra, a legfontosabb a további bántalmazás megelőzése a gyermekvédelmi szervek bevonásával.
- Alakítsunk ki tapintatos bizalommal teli kapcsolatot a gyerekekkel!
- Fogadjuk el a gyereket és speciális érzelmi állapotát! Természetes, hogy ambivalens érzései vannak a bántalmazóval kapcsolatban.
- Adjunk neki alkalmat, hogy erőszakmentes kommunikációt és békés konfliktuskezelést tanuljon példánk nyomán és játékok segítségével!

Hogyan segítsünk a szülőknek?

- Ha a szülő a bántalmazó, keressünk speciálisan felkészült szakembert, hogy a bántalmazás napvilágra kerülése ne juttassa a családot, benne a gyereket még nehezebb helyzetbe!
- Ha a bántalmazó szülő segítséget kér, ne ítékezünk, döntsünk a segítségnyújtás mellett!
- Beszéljessünk velük a lehetséges agressziómentes nevelési stratégiákról!
- Segítsünk szakembert vagy terápiás csoportot keresni a szülőknek!

Olvasnivalók

- Miller, Alice: *Kezdetben volt a nevelés*. Budapest: Pont, 2014.
- Babity Mária: *Gyermekbántalmazás – felismerés, megelőzés, kezelés*. Oktatási segédanyag. Eötvös József Főiskola Pedagógiai Fakultás, 2005.
- Wéber Anikó: *Az osztály vesztese*. Budapest: Pagony, 2016.
- Herczog Mária: *Gyermekbántalmazás*. Budapest: Complex, 2007.

Kárpátaljai kirándulás

Az 1956-os forradalom eseményeire emlékezve a Budapesti Egyetemi Katolikus Gimnázium és Kollégium 7.a osztálya osztályfőnökük vezetésével a gimnázium munkácsi testvériskoláját látogatta meg Kárpátalján. A buszos kirándulásra az osztályt a gimnázium igazgatója, Endrédi Józsefné is elkísérte. Az utazást a Rákóczi Szövetség is támogatta.

Szöveg: **Pácz Tamás** osztályfőnök

Október 21-én indultunk a Batthyány térről. A buszút első része eseménytelenül telt, hiszen ekkor még csak az M3-as autópályán haladtunk. A határon a testvériskola igazgatójának segítségével elég hamar (egy óra alatt) átjutottunk, s ekkor már csak 40 km választott el bennünket az úti célunktól. Amíg a határnál várakoztunk, a diákok felolvasták otthon elkészített előadásait Kárpátalja nevezetességeiről. Beregszászon áthaladva megcsodáltuk a szépen felújított Hősök terét. Munkács felé közeledve már messziről feltűntek a vár tornyai. A város határában Schink István, a munkácsi II. Rákóczi Ferenc Középkola igazgatója szállt fel hozzánk a buszra, aki kísérőnk és idegenvezetőnk volt Kárpátalján.

Először a **munkácsi várat** látogattuk meg, Kárpátalja legnevezetesebb, legszebb történelmi műemlékét. Az utóbbi években szakszerűen felújított vár az elmúlt évezredben fontos szerepet játszott a magyar történelemben, akár a tatár hordák vagy a törökök elleni harcokra, akár II. Rákóczi Ferenc szabadságharcára vagy az 1848–49-es magyar szabadságharcban játszott kiemelkedő szerepére gondolunk.

A vár keletkezéséről nincsenek pontos adataink. A régészeti kutatások arról tanúskodnak, hogy vidéke már a neolitik korszakban lakott volt, a bronz- és vaskorszakban földvár, a honfoglaláskor pedig cölöpökből emelt erődítmény állt a mai várhegy csúcsán. Szent István különleges jelentőséget tulajdonított a várnak, megerősítette falait, Szent László király pedig folytatta a munkáját, s kőfallal vette körül.

Anonymus, III. Béla király jegyzője a *Gesta Hungarorum*ban (*A magyarok cselekedetei*) megemlíti, hogy a hét vezér és csapataik, átkelve a Vereckei-hágón és az alatta fekvő hegyvidéken, nagyon elfáradtak, és elhatározták, hogy ezen a helyen megpihennek. A település neve a szláv *muka* ('kín, szenvedés'; ebből a szóból ered „munka” szavunk is) szóra vezethető vissza. A legenda szerint azért nevezték el így a települést, mert a vidéket nagy nehézségek árán érték el. Egy másik magyarázat szerint a vár építése, a hozzá szükséges kövek felhordása sok munkával, szenvedéssel járt, és ezért kapta ezt a nevet.

A várban tett sétánk során megtekintettük **Zrínyi Ilona szobrát, a várkapornát, a turulszobrot, a több mint 80 méter mély kutat, valamint a vár történetéről szóló kiállítást**. Megtudtuk, hogy a kápolnában esküdött örök hűséget egymásnak Thököly Imre és Zrínyi Ilona, fény derült arra is, hogy itt is rejtegették a Szent Koronát – 88 napon keresztül őrizték Napóleon elől 1805 és 1806 között. Raboskodott itt Kazinczy Ferenc, s járt a várban Petőfi Sándor is.

A séta után testvériskolánkat, a **II. Rákóczi Ferenc Középkolát** látogattuk meg, melynek osztálytermeiben az elmúlt tanévben 400 diák szívta magába az anyanyelvű műveltséget. Az iskola igazgatójától megtudtuk, hogy a tanintézet **1880**-ban nyitotta meg kapuit Magyar Királyi Elemi Fiúiskola néven. A második világháború végén Kárpátalján is berendezkedő szovjethatalom viszont 1945-ben egyszerűen elköszönte a magyar iskolától patinás otthonát, s a frissen létrehozott, ukrán tannyelvű Tarasz Sevcenko Középkolának adta. Az anyanyelvű oktatási intézményt pedig egy kisebb, ma a Munkácsi Szent István Katolikus Líceumnak otthont adó épületbe helyezték át, s csak az 1960-as évek derekán költözhetett vissza, immár középkolává átminősítve, régi-új hajlékába. 1968-ban tető alá hozták a tanintézet újabbik épületét is. Schink István igazgató **nagyon sok érdekességet mesélt az iskola volt tanáiról és diákjairól, és** majd egy órán keresztül válaszolt a diákok kérdéseire. Miután ránk esteledett, a szállásunkra mentünk, ahol finom vacsora után közös játékkal fejeztük be a napot.

Másnap az 1956-os forradalom áldozataira emlékezve elhelyeztük koszorúnkat az iskola udvarán álló Rákóczi-mellszobornál, majd szentmisén vettünk részt, melyet a székesegyház felújítása miatt a Líceumban tartottak. Ezután kirándulni indultunk. Első állomásunk a **Vereckei-hágó** volt. A 841 méter magasán elhelyezkedő hágón keresztül érkezett a honfoglaló magyarok többsége a Kárpát-medencébe. A hágón megtekintettük Matl Péter munkácsi szobrász 1996-ban készült **honfoglalási emlékművét**. Az emlékmű a Kelet és Nyugat közötti kaput jelképezi. Hét tömbből áll, amelyek a Kárpátokon átvonuló hét honfoglaló törzset szimbolizálják. A „kapu” nyílásában a vérszerződésre emlékeztető **oltárkő** található.

Miután megcsodáltuk a minket körülölelő, gyönyörű őszi színekben pompázó hegyeket, **Felsőgerebenbe** utaztunk tovább, ahol megnéztük az **Árpád-vonal** egyik látogatható bunkerét. Az Árpád-vonal a Magyar Királyi Honvédség védelmi rendszere volt a második világháború idején az Északkeleti- és Keleti-Kárpátokban.

Utolsó állomásként a **Szolyvai Emlékparkot** tekintettük meg. Az 1994 novemberében felavatott Szolyvai Emlékpark a második világháború végén, 1944 novemberében létesített egykori szolyvai gyűjtőtábor áldozatainak, a málenkij robot elszenvetőinek, tágabb értelemben a szovjet megtorlás és a sztálini terror áldozatainak állít emléket. A diákok megrendülten sétáltak végig a parkon, tisztelve a több mint 12 ezer áldozat emléke előtt, akiknek a nevét fekete márványtáblákra vésték fel.

Munkácsra visszaérkezve rövid sétát tettünk a belvárosban. Megcsodáltuk a **székesegyházat, a Rákóczi-kastélyt, a színház épületét, a városházát** s végül, de nem utolsósorban Berti bácsi szobrát. Az élethű alkotást Bródi Iván szobrászművész mintázta a város legendás, ma is élő kéményseprőjéről, Tóth Bertalanról.

A hatvanas éveiben járó, jó kedélyű Berti bácsi Mezőkaszonyban született, Munkácson alapított családot, ahol immár 42 éve foglalkozik kéménysepréssel. A városlakók nagyon kedvelik Berti bácsit, és a főtéren álló szobrot is hamar a szívükbe zárták.

Október 23-án reggel indultunk hazafelé. A forradalomra emlékezve egy-egy diákunk elszavalta Illyés Gyula *Egy mondat a zsarnokságról*, illetve Márai Sándor *Mennyből az angyal* című költeményét. Útközben többen már a jövő évi utat tervezték, hiszen István bácsi, az iskola igazgatója meghívott minket jövőre is.

Az út során nemcsak testvériskolánkat ismerhettük meg jobban, a kirándulás az osztály közösségi élete szempontjából is sokat jelentett, hiszen lehetőség kínálta a mélyebb beszélgetésekre, egymás jobb megismerésére. Reméljük, jövőre is hasonló, élményekben gazdag kirándulás részesei lehetünk majd.

Köszönjük a Rákóczi Szövetség támogatását!

Vizuális hatalomátvétel

„Akié az arany és a fegyver, azé az igazi hatalom” – állítja Maurice Druon francia költő. A hatalom a történelem folyamán azonban rengeteg arcát megmutatta már: a Római Birodalom bukását követően, a feudalizmus korában a legnagyobb értéket a földtulajdon jelentette, míg a globalizációval és hálózatosodással jellemezhető 20. század kulcsfogalma az információ, a tudás lett. Jelen korunkban pedig sem a föld, sem az elmúlt évtizedekben exponenciálisan megnövekedett információ nem lehet annyira értékes, mint az emberi figyelem. Az Önöké, az enyém, a mienk.

Fókuszban a figyelem

A figyelemgazdaság elmélete szerint a jelen periódus új fizetőeszközüvé az emberi figyelem vált. Ezért harcolnak fáradhatatlanul a tanárok az iskolában, a házastársak egy hosszú nap után, a hisztiző kisgyerekek telefonjukba temetkezett szüleikkel vagy a médiatartalmak professzionális előállítói a hírekben, reklámokban, show-műsorokban. De mivel is lehet leginkább megragadni a figyelmet? Hogyan lehet a leghatékonyabban jelen lévővé, élővé tenni üzeneteinket a másik számára, amikor rohanó mindennapjaink eredményeképpen az elmúlt 15 évben figyelemkűszöbünk 12 másodpercről 8-ra esett vissza? A médiumok (legyen szó nyomtatott, hagyományos elektronikus vagy online formájukról) e problémára a vizuális kommunikáció kínálta lehetőségekben találták meg a választ.

A vizualitás és a hozzá fűződő vonzalmunk persze nem újdonság, hiszen az ember mindig is fizioológias tapasztalatainak alárendeltje volt. Különösen érvényes ez az írástudás előtti időkre, amikor a képek nem pusztán a gyönyörködtetés és díszítés, hanem az információátadás eszközei is voltak. Meglepő ugyan, de ez ma sincs másként. A Microsoft News Center 2013-as kutatása alapján elmondható, hogy az emberek olyannyira hozzászoktak a gyors információáramláshoz, hogy mindössze 13 ezred másodperc alatt képesek egy kép üzenetét megfejteni. Visszatértünk tehát az analfabetizmus időszakához, amelynek kiváltó oka mára azonban nem az olvasás kompetenciájának hiánya, hanem a gyors idő, a gyors gondolkodás és a gyors cselekvés kényszerítő ereje.

Vizualitás a médiában

Képek uralta világban élünk tehát, amelyben, ahol csak lehet, az írást felváltják a vizuális elemek: a használati utasításban, ahol televíziós csatornáink behangolását képről képre mutatják be a szolgáltatók; templomunk karácsonyi koncertjén, ahol a humoros, ám körülményes „*Kellemes kikapcsolódást kívánunk Önöknek és mobiltelefonjaiknak!*” kiírást egy áthúzott készülék ikonja helyettesíti; vagy a hírekben, ahol – számos internetes hírportál esetében – hatalmas képekkel és minimális mennyiségű szöveggel adnak hírt az Irma hurrikán pusztításáról, a Las Vegas-i vérengzésről vagy a *Luxusfeleségek* érdekfeszítő programjáról.

Közösségi médiahasználatunkban is a képek hatalomátvétele érvényesül: az ezredforduló szülőttei naponta átlagosan 7,5 órát töltenek a televízió, számítógép vagy mobiltelefonjuk képernyője előtt, leggyakoribb megosztásaik között pedig főként vicces videókat, mémeket és gifeket találunk. Többé már nem divatos a zenés linkek és gondolataink vagy a nap eseményeinek verbális közzététele, a politikai és ismeretterjesztő cikkek megosztása pedig inkább az X generáció tagjaira jellemző. E fogyasztói viselkedés hozta meg az olyan, pusztán kép- és videomegosztás alapján működő közösségi médiaoldalak sikerét, mint az *Instagram*, a *Flickr* vagy a *Pinterest*, ahol szinte mindenfajta szöveg nélkül, képekben üzenünk a világnak. 2017-ben a legnépszerűbbnek mégis a *Snapchat* elnevezésű applikáció bizonyult, amely egy friss amerikai kutatás szerint felhasználóinak számát tekintve 79%-os népszerűségével 3%-kal előzte meg a *Facebookot*, és még 3%-kal az *Instagramot*. Az említett alkalmazás különlegessége, hogy az elkészített fotók meghatározott ideig érhetőek csak el, ezzel buzdítva a fiatal generáció tagjait a spontán és „következ-

Szöveg:
Deli Eszter,

egyetemi tanársegéd,
Budapesti
Corvinus Egyetem
Magatartástudományi és
Kommunikációelméleti
Intézet

mények nélküli”, folyamatos megosztásra (az applikáció nagy sikerére való tekintettel az imént említett funkciót mára az *Instagram* és a *Facebook* is beépítette szolgáltatásai közé). A gyorsaság örült nyomásának hatására a fiatal generáció tagjai minél több időt igyekeznek hát eltölteni e felületeken, félve attól, hogy esetleg valamit elszalasztanak, valamiről lemaradnak, illetve minél többet próbálnak magukból megmutatni, aminek legjobb eszköze egy szelfi vagy egy minivideó.

A vizualitás sikerének záloga

A képek szavak feletti dominanciájának természetesen számos oka lehet egyszerűségükön, könnyű feldolgozhatóságukon kívül is. Először is a régi, klasszikus retorika egyik alapkövénél a memória tekinthető, amelynek művészetét (*ars memorativa*) a belső látáson, képeken és azok elrendezésén alapuló, tanulható képességnek tekintették. A képi gondolkodás egyik nagy képviselője Albert Einstein Jacques Hadamard francia matematikusnak írt levelében úgy fogalmazott, hogy az írott vagy beszélt nyelv semmilyen szerepet nem játszik gondolkodási mechanizmusában. A 20. század legnagyobb elméleti fizikusa szerint a gondolkodás elemeiként szolgáló pszichikai egységek többé-kevésbé tiszta képek, amelyeket „önkéntesen” reprodukálunk és kombinálunk. Ez a kombinációs játék a produktív gondolkodás alapja, s csak ennek kialakulását követően vagyunk képesek azokat mások számára kommunikálható, logikai konstrukciókká, szavakká alakítani.

Másrészt, az imagisztikus vagy képi nyelv ösztönzően hat a mentális képalkotásra, olyan érzelmi válaszokat hívva elő, amelyek növelhetik az üzenetek retorikai hatását. A szociálpszichológia amerikai professzorai, Richard Nisbett és Lee David Ross az érzelmileg érdekes információkat az „élénkség” fogalmával jellemzi, ami konkrét és képi nyelv formájában is megjelenhet.

A legélénkebb információnak a tényleges, személyes tapasztalás tekinthető, ezt azonban közvetlenül követik a hanggal ellátott mozgóképek, statikus fényképek, valóság-hű festmények és vonalrajzok, majd a narratívák és leíró elbeszélések következnek, végül pedig az absztrakt, személytelen elemzések és statisztikák zárják a sort. Az élénkebb információk pedig nem pusztán érdekesek és kirívóak, de meggyőzőbbek is társaiknál.

Végezetül hadd hívjam fel a kedves olvasó figyelmét a képek és az érvelés kapcsolatára, amelynek úgy tűnhet, kevesebb a létjogosultsága, hiszen az érvelést többnyire az írott vagy szóbeli beszéddel azonosítjuk. Pedig a vizuális érvelés ugyanúgy tekinthető meggyőző, nyilvános üzenetnek, mint verbális párja; ugyanúgy értelmezhető a mindennapi élet és valóság megalapozójaként, és nem utolsósorban ugyanúgy megvan a saját logikája, amely észlelésünket, megismerésünket irányítja.

A vizualitás felelősségvállalás

A természetes emberi életvilágot mindig is erős vizuális benyomások jellemezték, és e kijelentés napjainkban hatványozottan érvényes. Már nem az arany és a fegyver, nem is a föld vagy az információ, hanem a vizualitás hatalma kerül a legértékesebb gazdasági és kulturális tőkének tekinthető emberi figyelem középpontjába. A kép megmutat, ezáltal könnyedén feldolgozható; értelmez, vagyis a gondolkodás sarokkövének tekinthető; ígér, így a meggyőzés alapvetése; és végül állít, tehát az érvelés fontos egysége. Nyíri Kristóf, Széchenyi-díjas filozófus szerint a kommunikáció- és médiatechnológia forradalma által a képek visszanyerték egykori jelentőségüket, relevanciájukat. Tartalomfogyasztóként és tartalomgenerátorként pedig bízunk, hinnünk kell abban, hogy a képek hatalmának korában felelősen, értően járulhatunk hozzá a vizualitás újbóli megbecsüléséhez.

További olvasmányok

- Aczél Petra: *Médiaretorika*. Budapest: Magyar Mercurius, 2012.
- Arnheim, Rudolf: *New Essays on the Psychology of Art*. Oakland: University of California Press, 1986.
- Blair, Anthony J.: The Possibility and Actuality of Visual Arguments. *Argumentation and Advocacy*, 1996 Summer, Vol. 33, 23–39.
- Fleming, David: Can Pictures Be Arguments? *Argumentation and Advocacy*, 1996 Summer, Vol. 33, 11–22.
- Hill, Charles A. – Helters, M.: *Defining Visual Rhetorics*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, 2004.
- Nyíri Kristóf: Szavak és képek. *Világosság*, 2007, 9. sz., 1–12. <http://epa.oszk.hu/01200/01273/00041/pdf/20071109200756.pdf>
- Vitéz Ferenc: Hazudik-e a sajtófotó? *Médiakutató*, 2012, nyár. http://www.mediakutato.hu/cikk/2012_02_nyar/01_hazudik_e_a_sajtofoto

Színházi kukucs

Arany János a világot jelentő deszkákon

Arany János egyetlen színpadi művet sem írt, mégis elképzelhetetlen nélküle a magyar színházművészet: több nemzeti drámánk létrejötténél bábáskodott, Shakespeare-fordítások kötődnek a nevéhez, és ifjúkori „színészkalandja” is visszaköszön műveiben. Az ő tréfás szóhasználata tette közismertté a látcsövet jelentő „színházi kukucs” kifejezést. Képzletünkben érdemes ezzel az eszközzel Arany János és a színház kapcsolatának egy-egy epizódját is közelebbről szemügyre venni.

Szöveg: **Maczák Ibolya**

Arany, a vándorszínész

„Tékozló fiú” a színpadon

Arany János 1833 őszen iratkozott be a debreceni református kollégiumba, a második tanévet azonban már nem fejezte be, ugyanis színésznek állt, majd egy vándortársulathoz csatlakozott. Reményeiben csalatkozni kellett: nem vált a társulat meghatározó színészgyéniségévé. Első – és egyben utolsó – nagyobb szerepe Biczó István debreceni tanácsnok volt Babocsay István *Vígkedvű Mihály* című szomorújátékában. Arany visszaemlékezése szerint a „kalandozások korának” az vetett véget, hogy egyszer álmában halottnak látta édesanyját. Ennek hatására hazatért, s otthon valóban szomorú helyzet várta: amíg távol volt, édesapja megvakult, édesanyja pedig néhány héttel a „tékozló fiú” hazaérkezése után valóban meghalt. Az eseményeket Arany élete végéig nem heverte ki, saját magát okolva az események alakulása miatt. Színészélményei a *Bolond Istók* második énekében köszönnek vissza. Arany soraiból a korabeli társulatok örömei és gondja mellett számos művelődéstörténeti érdekességgel is találkozhatunk, például ír a korabeli színpadtechnika „vívmányairól”, így a vihar imitálásáról is: „Majd vas-lemezt ráz és dörögve-morgó / Zajjal rendíti, mint Zeusz az eget, / – Míg gyantaporral a színlap-kihordó / Kulisszamécsvillámot ereget...”

Kántorné E. Anna, a *Bánk bán* Gertrudisának első megformálója

A *Bánk bán* „dramaturgja”

Amikor 1858 decemberében a Tudományos Akadémia tagjai közé választotta, Arany először Katona József *Bánk bán*járól tervezett székfoglaló beszédet tartani. Mivel azonban sokat betegeskedett ebben az időszakban, és azt is megtudta, hogy Gyulai Pál is monográfiát tervez a témáról, félbehagyta a munkát. Végül a *Zrínyi és Tasso* című – szintén töredékben maradt – írásának egy részét olvasta fel székfoglalóként. A „félbehagyott” *Bánk bán*-tanulmányok érdekessége, hogy szerzőjük sok esetben érvényesített dramaturgiai szempontokat elemzése során. A szereplőkről megállapította, hogy „nemcsak szépen beszélnek, szónoklanak, vagy ódában felelgetnek (...), hanem a nyelv a helyzethez, a személyek indulatához alkalmazkodik, azt festi, fejezi ki”. A szereplőket Arany a köztük fennálló drámai konfliktusok alapján csoportosította. Nézetei szerint Gertrudis köre az idegen elnyomást, Bánké a sértett nemzetet képví-

seli, a királyé pedig – amely a megoldásban jut szerephez – a szerzőre jellemző békítő, kiegyenlítő szándékot. Ez a felosztás máig alapját képezi az elemzéseknek – számos irodalomtörténész hivatkozik a mai napig Arany János félbemaradt, *Bánk bán*-ról szóló tanulmányosorozatára.

5718 javítás Az ember tragédiájában

Miután Madách Imre megírta *Az ember tragédiáját*, Aranytól kért bírálatot. Arany először nem vette komolyan a számára ismeretlen földbirtokos kérését, végül egy közös barátjuk unszolására olvasta el a darabot. A mű olvastán fellelkesülve gratulált Madáchnak. Az utókor már ezért is hálás lehet neki, hiszen – amint ez egy Madách-levélből kiderült – rosszallása esetén a szerző hajlandó lett volna elégetni a művet. Arany nem lelkesedett kritikátlanul, néhány helyen módosítást javasolt a műben, s ehhez segítséget is ajánlott Madáchnak. Ebből táplálkozott az az irodalomtörténeti mítosz, mely szerint ő volt a *Tragédia* igazi szerzője. Wohlrab József kriminalisztikai írásszakértő és Kerényi Ferenc irodalomtörténész azonban az elmúlt években a modern technika eszközeivel igazolta, hogy Arany 5718-szor javított ugyan a kéziratban, ám korrigálásainak háromnegyede csak helyesírási jellegű, a maradék nagy része is elsősorban nyomdai utasítás, és csupán három százaléka tartalmi-stilisztikai jellegű (jórészt Madách germanizmusait magyarosító) – de alapvetően nem változtatja meg a művet. Ennek ellenére elmondható, hogy Arany közreműködése nélkülözhetetlen volt ahhoz, hogy Madách műve közkinccsé váljon.

A „bársonyos kezű korrektor”

Egressy Gábor már 1848 elején azt javasolta, hogy „Shakespeare Arany János, Petőfi és Vörösmarty által honosítsassék”. Nyilvános buzdítására 1847-ben a három költő fel is osztotta egymás között az angol drámaköltő életművét. Vörösmarty egyebek között a *Lear király* fordítását vállalta. Hozzá is fogott a munkához, de a forradalom eseményei közbeszóltak. Csak 1853–1854-ben tért vissza a *Lear*-hez, s bár anyagi kényszerűségből, nyomorúságos testi-lelki állapotban dolgozott rajta, még be tudta fejezni az akkori lelkiállapotával igen csak összhangban álló Shakespeare-dráma fordítását. Az utolsó, tollvonásnyi javításokra, fordítási pontatlanságokra azonban már nem maradt ideje. Mikor azonban Arany irányításával megalakult a Kisfaludy Társaság Shakespeare-bizottsága, amely célul tűzte ki a teljes magyar Shakespeare-kiadást, ezt a művet is megjelentették – Arany János kiadásban jelöletlen javításaival. Arany – a szakirodalom megfogalmazása szerint „tapintatosan”, „bársonyos kézzel” simította át a drámát, jelentős mértékben nem változtatott rajta. *Az ember tragédiájához* hasonlóan tehát a Vörösmarty-szöveg gondozása is Aranyhoz köthető, mindemellett a szakirodalom is úgy tartja, hogy „a hazai műfordítás-irodalom nagyobb mérvű megindulása Arany János nevéhez fűződik”.

„Illeszd a cselekvényt a szóhoz, a szót a cselekvényhez...”

A Kisfaludy Társaság Shakespeare-összkiadásában Arany fordítóként a már korábban megkezdett *János királlyal* és *Szentivánéji álommal*, illetve a sorozat céljaira készített *Hamlettel* vett részt. Ezek magyarra ültetése során tudatosan törekedett a szövegűsítésre, és igyekezett visszaadni az eredeti művek formáját is. Ugyanakkor ismeretes az az elve is, mely szerint „az áttétel ne annyira azt az olvasót igyekezzék kielégíteni, ki az eredeti Shakespeare-rel kezében szót szóval összehasonlítja (...) mint inkább azt, ki az angolhoz nem férhetvén, szépségeit a nagy költőnek magyarban kívánja élvezni”. Shakespeare-t magyarul megszólaltatni – a szakirodalom egybehangzó véleménye szerint – egészen más vállalkozás, mint bármely más klasszikust. Ruttkay Kálmán megfogalmazása szerint Arany Shakespeare-fordításainak „nem elsősorban

Az ember tragédiája

Lear király-illusztráció

Gábor Miklós Hamlet szerepében

a Shakespeare-fordítás vagy a hazai Shakespeare-kultusz, hanem általában a magyar irodalom szempontjából van különös elvi és történeti” jelentőségük. Géher István a következőképpen nyilatkozott erről: „Bár tudományos évtizedeim során »véremmé tanultam« az angolt, a magyar szöveg mégis úgy kering emlékezetemben és képzeletemben, mintha nem is műfordítás volna, hanem valami titokzatos illetőségű eredeti mű.”

Nagyfaluból a világot jelentő deszkákra

Arany Toldija számos színpadi mű alapját jelentette az előadóstól a felolvasáson át a dramatizált változatokig. Utóbbiak közül mutatunk be három különleges produkciót.

Húsz év a bábparavánon

Az Állami Bábszínház 1963 novemberében tűzte műsorára Arany *Toldiját* – az ekkorra már ifjúsági íróként is ismert Jékely Zoltán átdolgozásában. Jékely párbeszédese formára és prózára ültette át az elbeszélő költemény felező tizenketteseit. Az ilyen típusú dramaturgiai munkára részben a leíró részek jelentős mennyisége miatt volt szükség, részben pedig azért, mert a főként óvodásokból és kisiskolásokból álló gyerekközönség így jobban értette a darabot. Ugyanakkor a produkció létrehozói nem mondtak le Arany eredeti mondatairól sem: az egyes jelenetek közötti átkötésre a leeresztett függöny előtt az eredeti szöveg odaillő részei is elhangzottak. A bemutatón a darab negatív hőstét, Toldi Györgyöt bábja segítségével az 1920–30-as évek népszerű gyermekszínésze, a későbbiekben bábszínészként tevékenykedő Lázár Gida keltette életre. A darabot csaknem két évtizedig játszotta az Állami Bábszínház, 1968-ban, 1981-ben, 1985-ben, 1989-ben és 1991-ben pedig fel is újították.

„Melyik út megyen itt Toulouse-ba?”

1978 tavaszán a Gyermekszínpadok Pécsi Országos Fesztiválján kirobbanó sikert aratott a hajdúhadházi gyerekek Várhidi Attila által dramatizált és rendezett *Toldija* – az előadásról 1979-ben tévéfelvétel is készült. A feldolgozás hű maradt Arany szövegéhez, de az improvizáció eszközeivel keltette életre a veretes sorokat: a Várhidi-darab iskolai környezetben játszódott, a szereplők az ott található eszközöket használták – az előadás emblematikus kellékeivé váltak azok az „osztálytermi” papírkosarak, amelyek a „lovagok” páncélszakját „alakították”. A szövegkönyv – magyarázó jegyzetekkel együtt – több ízben is megjelent, így számos további sikeres előadás alapjául szolgált. Maga Várhidi is megrendezte később: 1993-as felújítását Toulouse-ban is játszotta franciául az általa vezetett debreceni Alföld Gyermekszínpad. Egyik szereplője, a cannes-i filmfesztivál tavalyi díjazottja, Hajdu Szabolcs így emlékszik a Várhidi Attilával eltöltött évekre: „A tőle tanult játékkedvet szeretném átvinni én is a filmjeimbe.”

Elbeszélő költemény – breakelve

Horváth Csaba rendező-koreográfus, a Forte Társulat vezetője a Színház- és Filmművészeti Egyetem fizikai színházi rendező – koreográfus szakának osztályvezető tanára 2012-ben diákjaival állította színpadra a *Toldit*. Az előadás különlegességét főként az adja, hogy a szereplők jelmez nélkül, minimális díszlettel, néhány kellékkel úgy játsszák el a történetet, hogy a mozgás, a zene, a tánc és a szövegmondás egyaránt szerves része előadásuknak. A klasszikus Arany-művet (mely teljes terjedelmében elhangzik az előadás során) olykor a megszokottól igencsak eltérő mozgásformákkal – például a break vagy a kortárs tánc elemeivel – és zenei elemekkel párosítják az alkotók: az volt a céljuk, hogy ezek stílusa, dinamizmusa újabb jelentést adjon az elbeszélő költemény egyes epizódjainak. A vállalkozás e tekintetben igen eredményesnek bizonyult: mind a nézői, mind a kritikusai visszajelzések szerint a mű ennek segítségével sokak számára a rácsodálkozás erejével hatott.

Iránymutatás mai fiataloknak

„Életem legfontosabb viselkedési szabályait egytől egyig az óvodában sajátítottam el. Az egyetlen a bölcsesség nem volt különösebb érték, az óvodában azonban annál inkább. Íme, amit tanultam:

- Ossz meg mindent másokkal!
- Ne csalj a játékban!
- Ne bánts másokat!
- Mindent oda tégy vissza, ahonnét elvetted!
- Rakj rendet magad után!
- Ne vedd el a másét!
- Kérj bocsánatot, ha valakinek fájdalmat okoztál!
- Evés előtt moss kezet!
- Húzd le a vécét!
- A frissen sült sütemény és a hideg tej tápláló.
- Élj mértékkel! Mindennap tanulj, gondolkodj, rajzolj, fess, énekelj, táncolj, játssz és dolgozz egy keveset!
- Délutánonként szundíts egyet!
- A nagyvilágban óvatosan közlekedj, fogd meg a társad kezét, és ne szakadjatok el egymástól!
- Ismerd fel a csodát! Ne feledd a magocskát a műanyag pohárban: a gyökerek lefelé terjeszkednek, a növények felfelé, és senki nem tudja pontosan, mindez hogyan van, de valamennyien hasonlóképpen élünk.
- Az aranyhalak, a hörcsögök, a fehér egerek, még a magocska is a műanyag pohárban – mind meghalnak egyszer. Mi is.
- És emlékezz (...) az első szóra, melyet megtanultál – a legfontosabbikra –: NÉZD.

Minden fontos dolog bennük foglaltatik. A szeretet és az alapvető higiénia. Az ökológia, a politika, az egyenlőség és az értelmes élet.

Válaszd ki bármelyik pontot, fordítsd le bölcs, felnőtt szavakra, és alkalmazd családjadra, kormányodra, munkádra, egész életedre – meglátod, bölcsnek és igaznak fogod találni.”

„Ember az, akinek arca van, és meri azt vállalni”

Dr. Török Csaba atya az Esztergomi Hittudományi Főiskola egyetemi tanára, a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia TV-referense, az Emberi Erőforrások Minisztériuma Egészségügyi Tudományos Tanácsa Humán Reprodukciós Bizottságának tagja, a *Magyar Sion*, a *Távlatok* és a *Szív* című folyóiratok szerkesztőbizottsági tagja, valamint széles látókörű, humánus szemléletű és kivételesen felkészült beszélgetőpartner. Vele beszélgettünk emberi és világi kérdésekről: hitelességről, hidakról és hatásokról.

Szöveg: **Komár Zita** | Fotó: Szidor N. Gábor

– Mit gondol, tág közelítésben hogyan lehetne körülírni a 21. századi ember médiával kapcsolatos tapasztalásait?

– Egyre inkább meggyőződésemmé válik, hogy ami a legmarkánsabb és a legfontosabb számunkra ebben a világban, amiben élünk (amely nemcsak valós, de virtualizált és mediatizált is egyszerre), az, ami egyre inkább hiánycikké válik: egyfajta testközelű valóság-tapasztalat. Talán közhelyként hangzik, de igaz: akár a családdal, akár a barátokkal, akár a tanárokkal való kapcsolattartás szintjén hiteles, emberi modellekre van szükségünk, hogy innen elindulva eljuthassunk egy radikális módon megtapasztalt életvalóságig. A diákoknak elképesztő igényük van arra, amit hitelességnek hívunk. Ez azonban nem a tökéletesség szinonimája, hanem egyfajta emberarcúság. A hiteles ember az, akinek arca van, és aki az arcát meri vállalni – akkor is, ha az nem tökéletes.

A szociális hálók világában könnyen kialakul körülöttünk egy információs buborék (amelyben a keresőmotorok algoritmusai megfigyelik a szokásainkat, és ehhez mérten szűrik, prezentálják a valóságot számunkra), ugyanakkor én azt érzem, hogy emellett létezik egy érzelmi vagy kapcsolati buborék is (amelyben elszigetelve, csak azokkal az „ismerősökkel” találkozunk, akik állandóan pozitív visszajelzéseket küldenek nekünk), ami azonban előbb-utóbb szétpattan. Olyan nincs, hogy egy embernek ne kellene beleütköznie a valóságba – ha máskor nem, akkor, amikor kifogy a virtuális világból (akár külső adottságok, akár egy betegség vagy végső esetben a halál okán). Az egyének szintjén tehát a hitelesség a valóság kapuja, a megéltétség szintjén pedig égető szükségünk van a valóságosságra.

- Szükségszerűen létezik egy ehhez hasonlóan erős szembenállás a virtuális és a valós világ között?

- Itt nem dichotómiáról beszélünk; az ember is testből és lélekből áll, de ez nem jelenti azt, hogy két darab létező van összekötözve benne. Inkább azt mondhatjuk, hogy az emberi létnek vannak dimenziói vagy szintjei: világnézeti kérdés, hogy ezeket hogy kezelem, de az, hogy az emberi létezés komplex, és létezik pszichikum, testi való vagy akár spirituális szint, az biztos. A virtualitás lényege nem abban rejlik, hogy létrehozok egy „béta-verziójú” világot; hiszen az összes olyan eszköz, amivel ma küszködünk, eredendően azért jött létre, hogy a valós élethelyzeteinkben és kapcsolatainkban segítséget nyújtson (pl. telefonon beszélhetünk azzal, levelet írhatunk annak, aki fizikai értelemben nincs mellettünk, felvételen megörökíthetünk egy hangot, egy zenét stb.). A virtuális valóságnak is nagyon sok ehhez hasonló, kiegészítő funkciója van: pl. a kapcsolatok rendben tartása, nehézkes ügyek gyors és egyszerű megoldása (akár nagy távolságokból is) stb. Kérdések akkor merülnek fel, amikor a kiegészítő funkció már nem kiegészít, a médium pedig már nem közvetít.

Világos, hogy ebben az esetben nem egy másik valóság jött létre, hanem az én valóságtudata, valóságképe alakult át: anyagtalanná vált. Mindez azért tűnhet furcsának, mert látszólag minden elképesztően testorientálttá vált, valójában azonban mindez disszociálja az érzelmi világot: elválasztva a lelki megélést a testi funkciótól. Ennek a különválasztásnak megvoltak a történelem során a maga előnyei is: lehetővé tette, hogy többé ne szent tabuként tekintsünk a környezetünkre, hanem nekiálljunk tudományos módon feldolgozni, míg végül az orvostudomány előbb-utóbb felboncolta az embert, ezáltal egyre jobban megértve működésünket, elősegítve a gyógyításunkat. A szociális hálónkon megjelenített, saját magunkról készített képeinken is ugyanez látható: eltárgyasítjuk magunkat azokon a szinteken, ahol korábban a legszemélyesebbek akartunk volna lenni.

- Mondhatjuk, hogy védtelenek vagyunk mindezzel szemben? A fiatalok védtelenek mindezzel szemben?

- Igen. Ezért sem szoktam szeretni, amikor mindenféle erkölcsi jelzők röpködnek arról, hogy „a fiatalok ilyenek” vagy „a fiatalok olyanok”. Nekünk egészen mások voltak a problémáink (pl. a testi épségünk megóvása, a polgári együttélés szabályainak tiszteletben tartása viszonylag egyértelmű keretek között, melyeket a szüleink könnyen átadhattak nekünk). A gyermeknek az előrehaladás, az élethez fontos képességek elsajátítása tehát nem volt olyan nehéz, mint manapság. Ezzel szemben egy mai szülő a saját gyereke nevelésében sem biztos, hogy kompetens – gondoljunk csak az új technológiák által felvetett kérdésekre. Innentől kezdve pedig védtelen a szülő, és védtelen a gyerek – és persze védtelen a társadalom is. Az ember nem erre a gyorsaságra és nem az ingereknek erre a tömegére van tervezve. Ha van is még napjainkban biológiai evolúció, annyira felgyorsult a kultúra ideje, hogy a biológiai evolúció látszólag stagnál; köszönhetően annak, hogy rövid időn belül radikális változások mentek végbe. A biológiai evolúciónak már nincsen 50 millió éve az alkalmazko-

dásra: a kulturális evolúció szakaszába léptünk, és ezt a gyorsulást a természetes adottságaink nem könnyen tudják utolérni.

- Mindezek fényében hogy látja, mennyiben formálja kapcsolattartási módjainkat a közösségi média, a médiahasználat? Milyen újfajta módozatok jöttek létre, és hogyan alakítják át a társadalmi konstrukcióként létrehozott valóságot?

- Ami nekem nagyon furcsa, hogy olykor a valós kapcsolattartás kevésbé tűnik valósnak, mint ami a közösségi hálón keresztül történik – pl. hazamegyünk hamarabb a közös együttlétről, hogy aztán otthon ugyanazokkal az emberekkel hálózatba kapcsolva játszunk tovább, és a hálózaton keresztül, avatárok mögé bújva, beszéljünk tovább. Új kommunikációs metódus jön létre, amelynek kulcskérdése az azonnaliság, és emellett ott van még a kontrollnélküliség érzete is. Mintha nem érékelnének az átmenetet a valóság és a virtualitás között, pedig ilyenkor más szenzorok, korlátok kapcsolnak ki és kapcsolnak be – pl. teljesen természetes, hogy egy elektronikus beszélgetésben olyan dolgokat is kimondunk, amiket személyesen soha nem árulnánk el.

- De nem változik meg ezzel együtt a személyközi kommunikációnk is?

- A virtuális világra jellemző kontrollnélküliség föllázt terepeket, informálisabbá tesz találkozásokat, de szerintem az élőbeszédben mindig ott lesz a kontroll. Egyszerűen azért, mert utóbbi esetben folyamatosan figyeljük a másikat; ez egy biológiai funkció, ha ránéznünk valakire, akkor a szemére fókuszál a szemünk. Más szóval ilyenkor egy biológiai gát lép működésbe, hiszen folyamatosan figyeljük a másik arcát, testét, hanghordozását, reakcióit stb., s ez akár a saját kommunikációnkat is folyamatosan felülvezérli – mindez a virtuális kommunikáció és kapcsolattartás esetében (részben) hiányzik.

- De vajon a virtuális platformokon nem igazítjuk ugyanígy a személyiségünket és a kommunikációnkat ezekhez az elképzelt (vagy akár jelen lévő) másokhoz, illetve a hozzájuk kapcsolódó elvárásokhoz? Vagy mindez teljesen máshogy működik, mint a személyközi kommunikáció esetében?

- A kettő különbözik egymástól, hiszen a virtualitásban az álszemélyiséggel vagyok jelen, kialakíthatok egy vonzó egyéniséget magamnak (pl. végtelen számú *like*-ot szerezhetek), míg a biológiai személyiséggel – ha tetszik, ha nem – ezt nem tehetem meg. Nem tudom, azt hallotta-e már, hogy egyes kutatók szerint a *like* megszerzésének az enyhe drogokhoz hasonló hatása van... Az ember egyébként mindig is társakat keres, másokkal való kapcsolattartásra törekszik, éppen ezért nem robbantjuk fel a kommunikációs hidakat, ellenkezőleg: mindig azt keressük (a virtuális vagy valós világban), hogy hogyan tudnánk megőrizni őket. Akármilyen technológiai újításról van tehát szó, annak oka van: a technológia abban segít, hogy hidakat építsünk.

– Hozott változásokat ez az erősen mediatiszt, médiával átítatott világ az erkölcsi iránytűk, normák, értékek tekintetében? Olyan változásokra gondolok, amelyek kifejezetten a média megjelenéséhez kapcsolódóan jelentek meg.

– Jean Baudrillard, francia filozófus, szociológus szimulákrumelmélete szerint a virtuális világban folyamatosan képmásokat hozunk létre, amelyeknek nincs eredetjük. Ha továbbfolytatjuk ezt a gondolatot, a valóságot helyettesítő szimulákrumok világában minden, ami régen erkölcsnek számított, mára banalitássá alakul át. Előbb-utóbb tehát a dolgok apránként akár önmaguk ellentétét is elkezdhetik jelenteni. Mondok egy példát: Milyen olyan értékrendi elemünk van, amiből ne tudnánk valóságshow-t, TV-show-t csinálni? Semmilyen, hiszen mindegyikre van a szórakoztatóipari palettában valamilyen megoldás. Egy ilyen társadalmi keretben kimondani azt, hogy ez vagy az erkölcsileg rossz, szinte lehetetlen. Arról van szó, hogy gyakorlatilag már a banalizálás minden típusához hozzászoktunk: akár a jónak, akár a rossznak a kiüresedéséhez. Nem kiáltunk már fel, fel sem kapjuk a fejünket, csak lapozunk tovább. A folyamat látványos, hiszen úgy tűnik, mintha az erkölcsi érzékünk totálisan eltompult volna, ez pedig visszahat, visszaüt.

– Eddig makroszintű elemzést végeztünk (társadalmi vagy globális értelemben), de ha az egyén hétköznapi életének szintjeit szeretnénk vizsgálni, például a fiatalok mindennapi életvitelét, akkor hogyan jelenik meg mindez a szülőkkal, az oktatóval való kapcsolatukban? Hogyan jelenik meg a baráti vagy a szerelmi kapcsolataikban való jelenlétükben? Ön folyamatosan kommunikál a fiatalokkal, találkozik velük, biztosan sok tapasztalata van e téren...

– Én itt az ember önmagához való viszonyából indulnék ki, ami ott kezdődik, hogy a saját személyemnek, a saját testi és lelki mivoltomnak méltóságot adok. Ha az ember elkezd beszélgetni és reflektálni ezekre a mindennapi jelenségekre, akkor egy súlyos elzárttság, egyfajta kommunikációs képtelenség kerül felszínre. A saját testünknek, pszichés vagy mentális állapotainknak nincs már akkora értéke számunkra, hogy odafigyeljünk rájuk, törődjünk velük.

A szülőkkal elbeszélgetve egyfajta lemondó állapotot lát az ember: hiszen sokszor már nem értik a gyerekeiket, nem tudnak hatni rájuk, mert nincsenek meg a kellő kompetenciáik. Ebben van egy nagy adag kétségbeesettség is. A kérdés tehát az, hogy átadhatja-e, képes-e átadni a szülő az emberi modellt vagy mintát a gyerekeknek? S ha tudatosul benne, hogy nem, akkor mit tehet? Az egyik reakció a lemondás, a másik, hogy mindent megtesz azért, hogy legalább a barátja lehessen a gyerekének – ha már a klasszikus értelemben vett apa vagy anya nem tud lenni. A probléma az, hogy ez egyben azt is jelenti, hogy a szülők nem konfrontálódnak; bármit csinál a gyerek, egyetértenek, és alátolnak mindent, hogy a gyerek ne szembesüljön nehézségekkel, mert akkor az a szülő kudarca lenne. Amikor egy fiatal jövőjét tervezi, és távlatokba néz, vajon meglátja-e azt a szerepet, hogy szülőnek (apának, anyának, feleségnek, férjnek) lenni mit jelent? Meglátja-e azt a távlatot, amit

a család jelent? Ennek érdekében először is azt kell elérni, hogy visszanyerjünk egyfajta valóságtudatot, lényeglátást, mert ameddig ez nem történik meg, addig nincs miről szónokolni, és nincs mit megvédeni.

Tanárként szintén nincs könnyű dolgunk, hiszen nem az a feladatunk, hogy a tanulóink a barátaink legyenek, nem ezért vagyunk ott. Sok esetben például, amikor ebből később probléma van az iskolában, kiderül, hogy maga a felnőtt, a tanár volt az, aki elmosta a határt – ez egy nagy kísértés. A másik veszély, amivel a tanárnak szembe kell néznie, az ennek éppen az ellenkezője: amikor az érzelmi sebezhetőségünk miatt határok mögé zárkózunk, és beindulnak az önvédelmi reflexeink. Kicsit tehát ki-be szaladgál az ember a határok között, amiben viszont az a legnehezebb, hogy az életkor előrehaladtával szó szerint veszítjük el a csatornáinkat a gyerekeinkhez. Egyszerűen arról van szó, hogy ma sokkal nagyobb kihívás eljutni a személyesség autentikus szintjéig.

– Ez azért érdekes, mert arról már beszéltünk, hogy nemcsak ezekhez a szintekhez, de eleve a fiatalokhoz nehezebb eljutnunk. De vajon hogyan lehet azokhoz a fiatalokhoz, akik sok esetben, ahogyan Ön is említette, már az alapvető, hétköznapi kommunikációra sem mindig nyitottak, a mélyebb, erkölcsi vagy spirituális tartalmakkal, gondolati tanításokkal, tapasztalásokkal eljutni? Hiszen a tapasztalatok hagyományos úton való közvetítése sokkal lassabb feldolgozást, más hozzáállást, más típusú embert és kort igényel...

– Ezzel kapcsolatban annyit szoktam mondani, hogy én itt vagyok: ha akarsz, megszólíthatasz. Én elmondom a magamét, hogy hitelesnek tartanak-e, azt már ők döntenek el. Én adok egy felületet, hogy megszólítsanak: ez azt jelenti, hogy semmilyen problémát nem oldok meg semmilyen speciális varázsigével, csupán azt mondom neki, hogy amikor akarsz, jöhetsz. Ha beszélni akarsz, beszélhetsz. És fognak beszélni. Én papként nagyon kényelmes és védett helyzetben vagyok, hiszen amíg egy osztályfőnöknek a teljes osztályért, a 100%-ért kell felelősséget vállalnia (pl. a matematikaérettségén mindenkinek át kell mennie), addig az én esetemben – noha a 100%-nak kell ajánlatot tennem –, nincsen elvárt szintje annak, hogy hány diáknak kell élnie ezzel a lehetőséggel.

– Ugyanakkor Ön egy sokkal nehezebben megfogható, sokkal hosszabb távon ható és kiható tartalmat közvetít.

– Csakhogy a történet nem azzal kezdődik el, ki az Isten, vagy mi az Isten, hanem az emberrel. De ehhez is arc és ember kell – ez nem egy szimulákrum, egy eredeti nélküli másolat, hanem egy eredeti arc – akkor is, ha nem tetszik. Az én eszközüm az emberi mivoltom: az a hidam, amelyen keresztül megszólíthatóvá válok. Hogy a nagy erkölcsi értékeket hogyan viszem ebbe át? A Biblia kulcsszava erre a tanúságtétel. VI. Pál pápának volt egy bölcs mondása: „*a mai világ inkább hisz a tanúknak, mint a tanítóknak*”. Nem azért van ez így, mert nincs szükség a tanítók által hirdetett igazságra, hanem mert az igazságot nem elég elmondani – ezért sem lehetek az antipólusa annak, amit közvetítek.

- Fontos, hogy ezt az üzenetet, tanítást hiteles emberek közvetítsék? Például Pál Feri atyát mindenki ismeri, hatalmas elérést tud generálni, de a kérdés az az, hogy miben rejlik az általa közvetített üzenet sikeressége? Fogékonyak a fiatalok erre az üzenetre?

- Igen, messzemenően. Van igény és van fogékonyság. A II. vatikáni zsinat alapvető víziója, hogy az emberi életben egyik réteg a másikra épül: tehát ahhoz, hogy keresztény legyek, előbb embernek kell lennem. Ma egy olyan világban élünk, amelyben lehet, hogy először nem az Istenről, hanem az emberről kell beszélni. És ha már beszéltünk az emberről, akkor kezdetünk el beszélni az Istenről. A zsinat is idéz egy 3. századi dokumentumot (nem ismerjük a szerzőjét, csak a címzettjét: a Diognétoszhoz írt levélről van szó), amelyben Jézus úgy jelenik meg, mint az emberekhez küldött ember. Ezért olyan fontos Pál Feri sok ember életében, mert ő egy olyan pap, aki teljes személyiséggel van jelen, nem pedig egy szerepben. Az egyház számára ez nagyon nagy kihívás, hiszen hozzászoktunk, hogy hivatalosan beszéljünk az Istenről – hozzáteszem, az Istenről sajnos nagyon könnyen lehet személytelenül, az absztrakt fogalmak módjára beszélni.

- Hogyan lehet összesimítani technikát, médiát és ezt a típusú üzenetet?

- Természetesen kihívást jelent, ugyanakkor a technológia ott rejti magában a támogatás ezer lehetőségét; az már számunkra egy „aszketikus” kihívás, hogy hogyan tudjuk ezeket használni. Egyrészt nem fogadhatjuk el a technopesszimizmust vagy a technológia démonizálását, ugyanakkor egy küzdelmes úton meg kell tanulnunk élni vele: ez tehát az online és offline létezés tanulása. Nagyon érdekes, hogy a kortárs

pszichológiában egyre inkább megjelenő *mindfulness* mennyire rímel minderre: hiszen a leírásában rengeteg olyan dolgot találunk, ami hasonlít például Loyolai Szent Ignác szemlélődő imagyakorlatának a fizikai, testi bevezetésére. Ilyen szempontból nem hinném, hogy a helyzet annyira kétségbeejtő lenne, de bölcseségre szükség van.

- Mondhatjuk tehát, hogy egyfajta újrafelfedezését éljük a belső életnek és azon tartalmak újbóli megismerésének, amelyekről a reneszánsz, a humanizmus, a filozófia vagy a hittan mindig is beszélt?

- Miközben elképesztő sebességgel zajlik a kulturális evolúció, az ember mint biológiai lény nem változik ilyen gyorsan. A digitális bennszülöttjeink vágnak egy nomád, akár fizikailag is városon-kultúrán kívüli életre – ahová azért magukkal vihetik az okoseszközeiket. Tehát nem arról van szó, hogy vissza fogunk menni a technológiai kőkorszakba, hanem arról, hogy biológiai és pszichés tekintetben nagyon is hasonlítunk a száz évvel ezelőtti emberre, mert az elemi igények nem szaladtak el mellettünk. Bár szerettük volna azt hinni, hogy a gazdasági, technológiai rendszerek önmagukat egyensúlyba juttatják, és szükségszerűen vágányon tartják, egyre inkább rájövünk, hogy ez nem így van. A rendszer gyökerénél ott áll az ember, s az emberen áll vagy bukik maga a rendszer is, így hát a rendszerproblémák megoldása is az ember felől kell hogy érkezzen.

- Azt gondolom, hogy mindez a lehető legjobb lezárása ennek a mai eszmecserének, melynek magvát az Ön egyik korábbi gondolatával tudnám a legjobban összefoglalni: „Én itt vagyok, ha akarsz, megszólíthatsz.”

*„Én itt vagyok,
ha akarsz,
megszólíthatsz.”*

„Amikor a technológia hétköznapi, akkor az ember lesz különleges”

Dr. Aczél Petra nyelvész, kommunikációkutató, egyetemi tanár a Budapesti Corvinus Egyetem Magatartástudományi és Kommunikációelméleti Intézetének vezetője és oktatója, az újmédia és a médiaretorika elismert kutatója, számos könyv és tanulmány szerzője, nem utolsósorban édesanya. Őt kérdeztük ember és média viszonyáról.

Szöveg: **Komár Zita** | Fotó: Nagy Gábor

– **Kezdjük talán az elején: hogyan találkozunk ma a médiával, milyen igazodási pontjaink vannak? Miben különböznek a fiatalabb korosztályok médiafogyasztási szokásai a már felnőtt generációkéitól?**

– Létrejöttkor a média eredeti elnevezése „közvetítő közeget” jelentett, majd hosszú évtizedeken keresztül intézménnyé vált. Mára azonban megváltozott a helyzet: a média mostanra sem nem csatorna, sem nem közvetítő, sem nem intézmény, hanem környezet. A társas és társadalmi lét kerete. A létezésnek ez a helyszíne (*setting*) pedig sokkal inkább körbevesz bennünket, mint eddig bármikor, sokkal inkább szerves része az életünknek, a társas cselekvések sokkal evidensebb módon jelen lévő szereplője.

Eltűnni látszik például elsődleges tájékoztató funkciója, és egyre fontosabbá válik a kapcsolati és együttműködési, illetve az ellenőrző vagy akár kritikai funkció. A média által teremtjük újra a társadalmi valóságot és közösséget. Ennek a valóságnak pedig már régen nem az információszerezés az elsődleges célja, éppen ezért a médiával kapcsolatos viselkedésünk és igényeink is megváltoztak. Ma azt akarjuk tőle, hogy kéznél legyen, hogy azonnal kielégítse állandó kapcsolati vagy információs éhségünket, hogy társunk legyen, olyanfajta megnyugvást adva, amelyet egy emberi kapcsolat nem mindig tud adni.

Ráadásul a média ma azt is jelenti, hogy az egyének, közösségek létrehozhatnak összetett, alternatív valóságokat. Így pedig leképeződik a médiában az intim világ: ez egy egészen más környezet, mint amihez szokva vagyunk, és másra is használjuk. Például míg korábban a hagyományos elektronikus médiából származó negatív hírekre voltunk nyitottabbak (mert azokkal nem azonosultunk, hanem iránytűnek tekintettük őket a világban való tájékozódás során), addig a közösségi médiában a jó híreket szeretjük jobban, mert az a hír,

amit megosztunk, amiről párbeszédet folytatunk, ami mi magunk vagyunk (és jobban szeretnénk egy olyan hír mellé állni, ami pozitív, ami közösséget mutat fel).

A # (hashtag) kampányok azért sikeresek, mert érzünk mögöttük egy arcokból összeálló, de kritikus tömeget, amely egy bizonyos ponton ugyanazt akarja mondani – még akkor is, ha sokszor csak a „fotelaktivizmus” megnyilvánulásairól van szó. Ma már se iskolába, se munkába nem járhat olyan ember, akinek ne lenne evidens, hogy valamilyen módon kapcsolódik ahhoz a médiakörnyezethez, amelyben él. Mindannyian egy média által körülvett, médiával átítatott világban élünk, aminek hatására a fizikai vagy társas viszonyrendszerek mellett kialakult egyfajta médiakörnyezet is, és mind körülvesz bennünket. Eppen ezért egy fiatalnak ma már nem médiakritikára van szüksége, sőt még csak nem is médiatudatosságra, hanem médiamagatartásra. Tudatos, felelős médiamagatartásra. Hiszen ő maga is ebben a médiában létezik, újraterelemi a médiát. Összegezve: megfigyelhető az elmozdulás a médiatudatosságtól a médiamagatartás (vagy -magatartások) irányába: ilyenkor nem egyfajta tudati létformáról vagy kritikus éberségről, hanem az ahhoz kapcsolódó teljes emberi magatartásról beszélünk.

– Mi az a többlettartalom, ami a médiatudatosságtól elvezet a médiamagatartáshoz?

– A produktivitás, a másik emberhez való, médián keresztüli viszony. A médiatudatosság azt jelenti, hogy ahhoz viszonyulok kritikusan, éretten, ami a médiában megjelenik. A médiamagatartásunkkal viszont már egymáshoz is viszonyulunk a média platformjain keresztül. Például egy barátság lehet Facebook-barátság vagy részben online, részben személyes barátság. A hírekkel való viszonyomat sem csupán a hír elemzése határozza meg, hanem annak a felismerése is, hogy adott platformon személyre szólóan nekem szabják a hírt az előző választásaim alapján. Ilyen értelemben ez egy sokkal hibridebb világ, mert nemcsak a média-objektumhoz viszonyulok, hanem a médián keresztül a világhoz is. Úgy is fogalmazhatnánk, hogy ez a felelős magatartás egy dimenziója – egy egyre inkább meghatározó dimenziója.

– De vajon beszélhetünk-e felelős magatartásról a legfiatalabb korosztályok esetében? Elvárhatunk-e tőlük ilyesfajta felelősségvállalást, tudatos részvételt?

– Minden ember felel azért, amit tesz vagy tett. Még a kisgyermek is. Elképzelhető, hogy még nem látja pontosan a tettei következményeit, de felelni értük tud. Másrészt a felelősségvállalást éppen hogy nem 40-50 évesen kezdjük el tanulni vagy számon kérni, hiszen az a szociális érés meghatározó fázisa, vagy legalábbis az kellene, hogy legyen már fiataloktól. Amikor az emberi autonómia felelősségét, tehát mindazt, amit magamért kell vállalnom, és mindazt, amit másokért kell vállalnom, összerakjuk, azt úgy hívjuk: felelősség magamért és a viláგért. Mindig az a kérdés, hogy a viláგért vagyok felelős, így benne magamért, vagy magamért, és ezáltal a viláგért – én az elsőnek vagyok a híve.

– Hogyan tudja ezt a fajta felelősséget egy szülő vagy egy pedagógus felébreszteni a rábízott fiatalban?

– Mindenekelőtt a tagadás befejezésével. A digitális bennszülött és bevándorló különbségtételének elhagyásával, ami több okból is problémás. Egyrészt, mert korábban mindig a bevándorló civilizálta a bennszülöttet (most pedig fordítva történik), másrészt pedig, mert nincs akkora különbség köztünk, a médiakörnyezetet, a technikát ugyanúgy használjuk. Én a következőket javaslom:

1. *Önkritika és a tagadás lebontása.* Ne tagadjuk, hogy a média jelentős, fontos része az életünknek, ne nézzük le a médiát, hiszen rengeteg pozitív lehetőséget hozott (pl. egyenlősítette a tudáshoz való hozzáférést, kitágította a kapcsolattartás dimenzióit, kapacitását stb.).
2. *Tudatosabb médiamagatartás elsajátítása.* Ismerjük fel a saját személyes felelősségünket abban, ahogy és amire a médiát használjuk. Vegyük észre önkritikusan, hogy mi is bekapcsolva hagyjuk azt a mobiltelefont, sőt soha nem is kapcsoljuk ki, és mindig hangosan csörög, a családi vacsora alatt is. Ezáltal reflektálni tudunk arra, hogy nekünk milyen a médiamagatartásunk, elég tudatos és felelős-e.
3. *A változó médiakörnyezetben közös (médiá)élmények megszerzésére való törekvés.* Lehet ma úgy egy szobában ülni a családtagoknak vagy egy osztálynak, hogy közben egyéneként, de közösségi érdekek mentén használják a médiát, a netet. Lehet közös az élmény – annak ellenére, hogy mindannyian külön kis képernyők előtt ülünk, még megoszthatjuk az ezzel kapcsolatos tapasztalásainkat, és ez például az adott tanmenetbe is beépíthető.
4. *A félelmeink elhagyása.* A félelem jó iparág, sok mindent fel lehet rá építeni, de egy dolgot biztosan: a saját elzártágunkat. A félelem az egyik legkevésbé hatékony érzés, hiszen ilyenkor elzárkózunk valami elől, amiből így ki fogunk maradni.

– Válasz lehet ez azokra a médiapesszimista nézetrendszerekre, amelyek azt hangsúlyozzák, hogy „a média, illetve az újmédia sokkal inkább eltávolít egymástól, semmint közelebb hoz”?

– A médiapesszimisták úgy vélnek valamit igaznak, hogy nem biztos, hogy kipróbálták. A médiatechnológiákkal kapcsolatban van bennünk egy félelem a tulajdon hozzá nem értésünk miatt; a félelem, hogy megsérülhet a tekintélyünk, amiért nem vagyunk olyan felkészültek az eszközök használatában, mint azok a generációk, amelyek már egészen fiatal korukban kialakítottak egyfajta magától értetődő viszonyt a technológiához és annak eszközeihez. Megnyugtató azonban hadd hozzak egy példát: lehet, hogy egy diák jobban tudja, hogyan működik a technika, de attól még az adat nem magyarázza meg magát.

– Milyen megoldási módokat lát, és milyen bevált tapasztalatokat tudna megosztani az oktató kollégákkal, akik túl szeretnének lépni ezeken a félelmeken ?

1. Először is, döntsük el, hogy az averzióink nem tapasztalatlanságból vagy tekintélyféltésből származnak-e. Igen, az újmédia tanulásra kényserít. Néha irreális tanulásra (hiszen két év alatt elévülhet egy-egy információ), de minden tanulásnak van értéke. Emellett meg lehet szokni a média szabályszerűségét, algoritmikus logikáját is, nem kell sznobnak lenni ezen a téren. Az értelmiségi sznobizmus itt azért sem állja meg a helyét, mert nem lesz valaki attól értelmesebb, hogy nem használja az új médiaplatformokat.
2. Kérjük meg a diákjainkat, a gyerekeinket, hogy értékeljenek bennünket ebből a szempontból, hiszen nagyon jól tudnak reflektálni például bizonyos nem hatékony használati módokra.
3. Tartsuk fenn a választás lehetőségének tudatát, mert változatlanul megmarad a választás érzése és a választás lehetősége is, és a diákoknak is fenn kell tartani ezt a lehetőséget. Mi vagyunk azok, akik fogyasztjuk és létrehozunk a média tartalmait, ily módon a választás joga is a birtokunkban van, még akkor is, ha ez egy kényszerű helyzet, mivel sok esetben ez egy kényszerű döntés. Ki és be lehet kapcsolni a médiát, hiszen a távirányító a mi kezünkben van, és még mindig van ON és OFF gomb. Majd, amikor már nem lesz, akkor kell elkezdni gondolkodni.
4. A tudatos médiamagatartást minden tudáshoz kapcsolva tanítsuk. Kicsit olyan ez, mint a helyesírás; egy olyan jártasság, amely mindenben jelen van – vagy mint a jó modor, az illem: hozzátartozik minden egyes megnyilvánulásunkhoz, tudásunkhoz, műveltségünkhöz. Másrészt fontos annak tudatosítása is, hogy attól, hogy sok az információ, még mindig az ember termeli és az ember használja ezeket, nem pedig fordítva. Megmaradni választani képes szubjektumnak, és ennek tudatában lenni – ezt tartom a legfontosabbnak saját magunk és a diákok esetében is.
5. Értessük meg, hogy amikor minden technológia zárt, akkor az ember forradalma következik. Amikor a technológia hétköznapi, akkor az ember lesz különleges. Érdekes tehát sokkal jobban odafigyelni az emberre; felfedezni, hogy mi az a többlet, ami az emberben hozzáadott értéként megjelenik, és ezek bizony olyan dolgok lesznek, amelyekről megint csak évszázadok óta nem beszélünk eleget: az érzés, az intuíció, a nem tipikusan kognitív jellegű tudás. Éppen ezért fontosnak érzem felhívni a figyelmet az ember forradalmára és az emberi kaland jelentőségére. Az igazi kihívás a jövőben sem az lesz, hogy algoritmusokat találjunk fel, hanem hogy rájövünk, mi az a jó dolog, amire mindezt használhatjuk: hogyan lehet bármi jobb attól, hogy mindez megadatott.

6. Soha senki ne gondolja, hogy a technológia fejlődést jelent. A technológia csupán állapot, és ennek fényében a leginnovatívabb kor az embert a középpontba helyező reneszánsz volt (egyelőre)...

– Hogyan tudjuk ezt az üzenetet hatékonyan eljuttatni a szülőkhöz, a pedagógusokhoz és általában a felnőttekhez?

– A felnőtről tudjuk, hogy nem feltétlenül (média)tudatos. Ennek elsajátítását jó gyakorlatok megosztásával lehet növelni, elősegíteni. Érdekes összejönniük kisebb-nagyobb közösségeknek, hiszen a horizontális csoportok tudják egymásnak a legjobb tanácsokat adni – ilyenek például az iskolán vagy szülői közösségen belül formálódó csoportok. Nincs egyetlen helyes megoldás, hiszen annyiféle ráhatással találkozunk. De ez jó, mert így sokfajta magatartást fel tudunk mutatni. Azonban a felelősség megmarad. Persze létezik néhány hasznos tanács, például: ne a médiahasználatra szánt időt korlátozzuk, hanem a tartalmat próbáljuk árnyaltabban megadni, más szóval mindig a „mit” a fontosabb kérdés, nem pedig a „mennyit”.

A szülő gyakran felületesen ítél; sokszor nem látja, hogy a gyerek nem a géppel van együtt, hanem a társaival, s az együttlétben a gép csupán *egy interfész, egy felhasználói felület*. Meg kell próbálni a gyerekeket arról is kérdezni, ami a médiában történik: ez ugyanolyan nehéz, mint arról megtudni tőlük valamit, hogy mi volt az iskolában. De ha megtanítjuk a gyerekeket arról kérdezni, hogy nekünk milyen médiaélményeink vannak/voltak, akkor könnyebb. Hiszen miért ne lehetne kölcsönös kíváncsisággal beszélgetni? Szerintem nagyon fontos a családon belüli megosztás; megmutatni, hogy ez a kérdés minket felhasználóként is érdekel, nem csak szülőként, abban az értelemben, hogy mit ne tegyenek.

A tanárok esetében ez egy fokkal még érdekesebb – de miért ne lehetne az ő esetükben is előnyt kovácsolni mindebből, jelezni, hogy hozzá lehet szólni? Lehet dupla interakciót gerjeszteni, és a közösségi médiában ezt meg is lehet számolni, aminek további előnye, hogy ott kevesen maradnak némák. Ugyanakkor nem kell mindent betegesen technologizálni. Én személy szerint azt mondom, hogy a médiát soha ne médiával tanítsuk – de minden mást médiával. Korábbi kutatások is bebizonyították, hogy az kezeli jobban a digitális médiát, aki nem direkt tanulja, hanem „csak” közvetve. A médiát tehát legjobban nem a médián keresztül tanulhatjuk meg. Viszont sok minden mást meg csak a médiával: lehet a szerelmet vagy az irodalmat is a médián keresztül szemléltetni (pl. Nyári Krisztián *Így szerettek ők* Facebook-bejegyzéseivel, amelyekből később könyv lett).

– Számomra mindebben a közösség megtartó erejének gondolata jelenik meg hangsúlyosan...

– Sokunkban – az X generációban mindenképpen – ez egy nehéz viszony. Ez az a generáció (az 1961–1981 között születettek), amelynek mindenből jutott: kézírás, írógép, Commodore 64 és szociális média, de nem

tudott szeretet- vagy kapcsolatviszonyt kialakítani a technológiával. Éppen ezért arra nagyon kell figyelniünk, hogy se alul, se túl ne kompenzáljuk ezt a kapcsolatot a technológiával. Fontos, hogy ne „szeressük túlságosan”: ne akarjunk nagyon modernnek tünni, mint az öregedni nem tudó ember, de olyannak se, mint a bigott erkölcsű, aki soha nem képes megérteni, hogy nem minden élvezet bűn. Az X-eknek nagyon kritikus a viszonyuk a médiához, az Y generációnak (az 1982–1995 között születettek) már könnyebb, hiszen ők már többé-kevésbé beleszülettek a digitális hálóba.

– Hogyan jelenik meg a médiához való viszony, a fiatalok alapvető „médiáélménye” a magánéleti és karriertervezési céljaikban? Milyen változásokat, választásokat generálnak az élet hétköznapi területén a kifejezetten a médiához köthető hatások?

– Azt látjuk, hogy a kapcsolatok jellege változik; az intenzitásuk erősebb, hamarabb eljutnak bizonyos intimitási fokokra, gyakoribbak az üzenetváltások, emiatt az üzenetek szerkezete is megváltozik, megnő annak a jelentősége, hogy nyomot hagyjunk – ezek visszakereshető adatok. Aztán ott van a *panoptikon* jelensége, a megfigyelés és a megfigyelhetőség – ennek is van előnye és hátránya is. Végül pedig ott van az archiválás jelentősége: rengeteg dolgot kreálnak a mai

fiatalok (üzenetet, képet, megosztást stb.), és nagyon keveset gondolnak arra, hogy mi marad meg mindebből. A kérdés tehát az, hogyan tudjuk mindazt, amit teremtettünk, szimbolikusan megőrizni. Ezért még mindig tudniuk kell kapcsolatot tartani a hagyományos médiumokkal, különben bizonyos megőrzési módok nem válnak lehetségessé. A tanulásban azonban egy boldogkor jön, mert újra meg kell tanulni jó és rossz között egyénileg különbséget tenni. Újra az ember korszaka jön. Túl vagyunk a ráció korszakán meg egy kicsit a technológiáén is. Újra jön az ember. Ezt nehéz megszokni, mert kényelmi viszonyban vagyunk az információval, de ezt a kényelmességet el kell engedni.

– Van személyes tapasztalata anyaként, amit szívesen megosztana vagy mint bevált praktikát továbbadna az olvasóknak?

– Olyan értelemben igen, hogy én sokat használom ott-hon is a médiaplatformokat, és megtanultam például, hogy a fiammal egy helyiségben dolgozzunk. Rengeteget tanultam tőle ezalatt, nagyon sokat segített a meglátásaival. Én pedig sokat segítettem neki azzal, hogy reflektálni tudtam az ő szokásaira is – például amikor egy időben elhatalmasodott rajta a videónézés... Sok közös élményünk volt, és ma ezekre ugyanúgy hivatkozunk, mint amikor egy sétára hivatkozik valaki.

*„Túl vagyunk
a ráció korszakán,
meg egy kicsit
a technológiáén is.
Újra jön az ember.”*

Cölöpök és iránytűk – régen és ma

Más világban élünk-e ma, mint ősünk? Jelentős mértékű ez a változás, vagy elhanyagolható? Mi ad számunkra ma támpontot, útmutatást? Kérdéseinkre **dr. Bagdy Emőke** válaszolt.

Szöveg: **Maczák Ibolya**

– Pszichológiai szempontból változékonyak vagy inkább stabilnak mondható-e mai világunk?

– Nagyon változékony, instabil az életünk manapság, és hiányoznak belőle a biztonsági alapok. Ez egyértelmű és kutatásokkal is igazolható tendencia: az anómia állapota áll fenn a magyar társadalomban. Ez azt jelenti, hogy a hagyományos normák és szabályok úgy lazulnak fel, hogy nem alakulnak ki helyettük újak. Ebben az esetben az is előfordul, hogy bizonyos területeken egyes társadalmi normák elveszítik befolyásukat az egyének viselkedésére. A Kopp Mária és Skrabski Árpád által is vizsgált kelet-közép-európai egészségparadoxon (mely szerint egészségi állapot tekintetében sokkal rosszabb a helyzet ebben a régióban, mint az a gazdasági mutatók alapján várható lenne) egyes értékei – például a depresszió nagymértékű magyarországi jelenléte – is az anómiával hozhatók összefüggésbe. Ha ugyanis az ember elveszíti stabilitását, akkor nehezebben dolgozza fel negatív élményeit, tapasztalatait – és ez természetesen károsan hat az egészségére és a közérzetére is.

– Mi adhatott régebben eligazodást az embernek?

– Érdekes kiindulnunk az Abraham Maslow nevéhez fűződő, általánosan elfogadott szükségletpiramis elemeiből – mivel ehhez kapcsolódik a motivációkutatás egyik alaptétele. Maslow kimondja, hogy az embereket szükségleteik kielégítése késztet bizonyos cselekvésre, és ezek a szükségletek hierarchikus rendbe állíthatóak. Nézetei szerint az ember legalapvetőbb szükséglete – kultúrától és lakóhelytől függetlenül – a *fiziológiai szükséglet*, amely arra irányul, hogy legyen meg valakinek az emberhez méltó létminimума: a betevő falatja, fedél a feje felett.

A szükségletpiramis második szintjén a *biztonsági szükségletek* vannak: legyen az embernek munkája, meg tudja termelni azt az összeget, ami ahhoz kell, hogy a fiziológiai szükségletei szintjét fenn tudja tartani. Idetartozik a kapcsolati biztonság is, társadalmi szinten pedig az a biztonságérzet, hogy vannak törvények, amelyekben bízhatunk, amelyek megóvnak bennünket.

A piramis harmadik szintjén a *szeretetszükséglet* helyezkedik el. Idetartozik az ún. „szükségeltségi szükséglet”, ami akkor áll fenn, ha van valaki, akinek számára a legfontosabb vagyok a világon. Idesoroljuk azt a szere-

tetszükségletet is, ami a párkapcsolatokra vonatkozik: fontos vagyok a társamnak, és kölcsönös a szeretetünk. A kategória harmadik eleme (szeretetszükséglete) a családi kapcsolatokat, a negyedik a baráti kört vagy ehhez hasonló referenciacsoportot és a kapcsolódó pozitív érzéseket foglalja magába, amely a létezés biztonságát jelenti a társadalomban.

A piramis negyedik szintjén szerepel a *megbecsülés és az emberek egymás iránti tisztelete*.

A Maslow-féle piramis csúcsán pedig az *önmegvalósítás* áll. Ennek két fontos pillére van: a család és a munka. Boldogtalan leszek, ha nincs meg az a lehetőségem, hogy a képességeimet valamiben kibontakoztatva valakivé legyek a világban, és hogy úgy érezzem, vagyok valaki a másik ember szemében.

- Hogyan alakulnak manapság ezek az értékek és szükségletek?

- Az értékek kollektív felbomlása, átalakulása nagy elbizonytalanodást okoz manapság. Nemcsak létbiztonsági szempontból, hanem pszichikusan is problémát okoz, ha úgy érzem, hogy hiányoznak az életemből a „biztos cölöpök”, amelyek megtartanak. Ha nincs meg az az életrányulási biztonságom, hogy célokat tűzhetek ki – tehát sejtethem, vélhetem, remélhetem, hogy meg is tudom valósítani őket –, akkor ingoványos talajon állok: sérülékeny és bizonytalan vagyok.

A szeretetszükséglet is nagyon sok helyütt frusztrált manapság: felbomlottak a párkapcsolatokat szabályozó normák, szabadossá vált a szexualitás. Jelentősen lecsökkent a férfinak és nőnek egyaránt támaszt nyújtó házasságok száma is.

Ma a tisztelet szempontjából is „csehül állunk”, mert a korábbi uralkodó, központi értékek helyére a pénz került. Ebből adódóan sokan identitásukat, emberi értéküket is ezen keresztül határozzák meg. Ez nagyon kártékony és hamis, hiszen a valódi értékek fölé emeli a tulajdont (ami ráadásul igen könnyen el is veszíthető). Az anyagiak túlzott szerepe azt a megtévesztő látszatot kelti, hogy sok pénzzel kiérdemelhető a tisztelet. Ezzel szemben a tapasztalatok szerint az anyagiak túlzott halmozása rongálja az emberi kapcsolatokat, megöli a bizalmat, gátolja a másik emberi mivolta iránti alapvető tiszteletet.

A fogyasztói kultúra tehát atomizálja a világot, nehezíti a társas kapcsolatokat, és egoisztikus életértékek irányába terel. Pénzközpontú szemléletet továbbít, nyereségelvű és teljesítményben rivalizáló, együttműködés-ellenes kultúrát terjeszt: rombolja az emberi együttélést. Ráadásul a tapasztalatok szerint az e kóros folyamatokat indító normákat egyre inkább átveszik a gyerekek és a fiatalok is...

- Mennyiben tekinthető ma igazodási pontnak a család?

- Sajnálatos módon sínylődik a család iránymutató szerepe. Hiányoznak azok a határozott értékálapok, amelyeket a gyerek otthonról, a szülői házból hozhat magával. Ez sajnos egyaránt igaz a felszínre, vagyis a viselkedési normák, udvariassági szabályok betartá-

sára és a családi kapcsolatok mélyrétegeire is. A személyesen a gyerekre fordított idő ma rendkívül kevés. Egyetemi hallgatóim között szerzett tapasztalataim is ezt támasztják alá: tanítványaim is gyakran panaszkodnak, hogy rosszul érzik magukat a családjukban, mert nem kapnak személyre szabott figyelmet, instrukciót, útmutatást. Ehelyett radikális szabályozás, tehát számonkérés és fegyelmezés a jellemző. Egyre ritkább a szeretetkapcsolatokon alapuló, azonosulással belenövő és egy szabályrendszerbe. Manapság tehát igen kevés az a lelki muníció, amit a fiatalok otthonról hoznak magukkal.

Mint ahogy a családban az azonosulás útján elsajátítható és a konkrét, tudatos neveléssel közvetített értékek egyaránt ingatagok, és az iránymutatók is nagyon esetlegesek, sokak szemében már igen fiatalon (akár tízéves kor körül is!) megfogalmazódik az elhatározás: „Én nem akarok úgy élni, mint a szüleim!” Az átvehető, „lekopírozható” életminta tehát nem vonzó, ezért sok gyerek egyfajta nélkülözöttségi állapotban kerül be az egyes oktatási intézményekbe.

- Van-e ma iránymutató szerepe az iskolának?

- Az iskola iránymutató szerepe rendkívüli módon legyengült az életvezetés egészét illetően. Korábban az oktatási intézményekben tanári tekintélyen alapuló, tiszteletet parancsoló szabályok voltak – de ezek ma többnyire érvényüket veszítették. A pedagógusnak ma már nincs tekintélye, és szinte minden szabályozóeszköznek híján van. A nagy osztálylétszámok miatt nem érvényesülhet az érzelmi ráhatása sem. Bár a pedagógusnak a nevelés, azaz a képességek kibontakoztatása, az ismeretátadás, a mintaadás volna az igazi feladata, ez ma nem érvényesülhet, mind pedig a pedagógus személyiségének túlterhelése miatt. A tanároknak ugyanis manapság számos egyéb problémával is szembesülniük kell a hiperaktivitástól kezdve a különböző magatartási anomáliákon át az integrált neveléssel járó egyéb problémákig. Egyszerre kellene a nevelés központi feladatköre mellett reeducálni, pótló szocializációs munkát végezni, olykor pedig terápiás munkát is végezni – ez túl sok feladat. Ebből következik, hogy a pedagógus vajmi kevéssé tudja érvényesíteni szellemi befolyásoló és nevelő erejét. Ezt már csak azért is problémásnak látom, mert e tendenciával szemben a média hatalma egyre inkább erősödik. A különböző csatornák és információforrások kontrollálatlanul, kritikátlanul fogyaszthatóvá váltak minden gyerek számára. Nem az a baj, hogy ez a kultúra széles körben hozzáférhető, sokkal nagyobb probléma, hogy nem is emészthető – gyakorlatilag viszonyítási pontok és szűrőrendszer nélkül egyfolytában és megállíthatatlanul ömlik a gyerekekre. Felerősödött a kortárs csoportok hatása is: ki-ki azt teszi, amit a társaitól lát, eközben meg a felnőttek befolyása, személyiségük egyengető ereje lecsökkent.

- Van-e ma iránymutató erejük a törvényeknek?

- Tény, hogy Magyarországon korábban igen nagy volt a normanyomás a társadalmi együttélés egészét tekintve is. Ebből adódóan betartották a törvényeket – amelyeknek volt tekintélyük és erejük –, és ugyanez

vonatkozott a vallással összefüggő szabályokra is. Ne feledjük, Hammurápi törvénykönyvétől kezdve minden szent irat és törvénykönyv, így a Biblia is alapelveket tartalmaz – például az élet tiszteletére vonatkozókat. Sőt, a különböző filozófiai irányzatoknak is alapvető tétele az élettörvény, amely kimondja, hogy az életünkért felelősséget kell vállalnunk. Az élettörvény az élet továbbviteli parancsát is magába foglalja – ez a mi egyetemes emberi delegációnk. Sajnos manapság nem ritkán természettörvényeket is megtagadunk – olykor éppenséggel emberi jogokra hivatkozva.

– Nyújt-e támaszt a ma emberének a hit, a vallás?

– A tradicionális világképhez hozzátartozott a spirituális dimenzió is – amelyet a családok és a közösségek egységesen és következetesen képviseltek. Természetesen olykor csak formálisan, de vallásosak voltak az emberek, a „Ha a másik azt teszi, én is azt teszem” elve alapján. Ma már a szekularizáció révén azok száma is minimalizálódott, akik magukat vallásosnak mondják. Vannak tehát olyanok, akik hagyományos felekezetekhez, történelmi egyházakhoz tartoznak, és így nevelési elveikben a bibliai tízparancsolat keresztény kultúrkörben hagyományozódó szabályai is érvényesülnek. Ugyanakkor a magyar vonatkozású szakirodalomban is megjelent a „maga módján vallásos” kifejezés, ami azt jelenti, hogy az illetőnek van egy saját maga által kialakított spirituális képe, hitrendszere, filozófiája. Előfordulhat, hogy ezek révén az emberek „visszatérnek” egy újfajta (a történelmi vallásokétól eltérő) istenképhez, és szektákba tömörülnek. Vannak, akik természettudományos alapon magyarázzák a világot – sok az ateista, aki teljesen feleslegesnek tartja bármifajta szellemi elsődlegesség gondolatát.

Tehát különböző elgondolások, filozófiák élnek egymás mellett, és az általános, mindenki által többé-kevésbé elfogadott normák érvényüket veszítették. Mi van helyettük? Etikai relativizmus: „Jó az, amit én annak gondolok.” Ennek nyomán a hit törvényei is elveszítik általános érvényüket a közgondolkodásban – és eljutunk az interjú elején említett anómiáig.

– Van-e kiút ebből a helyzetből?

– Ha túl gyors egy folyó, akkor két oldalán, a part mellett, kicsapódik a szenny. Ehhez hasonlít a mai világunk is: túl gyorsak a változások, és ezért jól láthatóan kicsapódtak a negatív hatások is életünk peremére. De – mint minden történelmi korszakban – most is vannak pozitív változásokat sürgető törekvések. A boldogságkutatás az elméleti vizsgálatok mellett gyakorlati alapelveket is megfogalmaz: Légy hálás! Mondj köszönetet! Tudj megbocsátani! Ápold társas kapcsolataidat! A boldogságpszichológia tudományosan bizonyított tételei és a nagy élettörvényekből levezethető alapelvek – melyek arra vonatkoznak, hogy mi számít egészségesnek és boldogítóknak – nem állnak messze egymástól. Azok számára, akik ezt otthon, a családjukban nem sajátíthatják el, áthidaló megoldást jelenthet például a *Boldogságóra* program, melynek koncepcióját fővédnökséggel Bagdi Bella dolgozta ki. De ugyanígy utalhatok Viktor Frankl *...mégis mondj igent az életre!* című könyvére, amelyben a szerző az emberek egymáshoz való viszonyát az altruizmusra és egymás segítésére alapozza. Tételei: „Ha valakinek szüksége van valamire, és én meg tudnám adni, és nem teszem, ki tegye? Ha nem most teszem, mikor tegyem? Ha nem teszem, akkor ki vagyok én?”

*„Légy hálás!
Mondj köszönetet!
Tudj megbocsátani!
Ápold kapcsolataidat!”*

Docendo discimus

Tanítva tanulunk igazán

Miközben a modern és posztmodern korszak a legnagyobb értékvesztést hozta el a mai diákok számára, a felnövekvő generációk soha nem látott mértékben ki vannak éhezve a stabil, kiegyensúlyozott példaképekre. **Dr. Gloviczki Zoltánnal**, az Oktatási Hivatal elnökével, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Társadalom- és Bölcsészettudományi Karának egykori dékánhelyettesével, volt egyetemi és középiskolai tanárral, valamint ötszörös családapával a tanárok és szülők örök, de megújulást követelő oktatói és nevelői feladatairól beszélgettünk.

Szöveg: **Deli Eszter**

– Ön szerint milyen alapokra van szüksége ma egy fiatalnak ahhoz, hogy kiegyensúlyozott, egészséges személyiséggé váljon, és boldogulni tudjon az életben?

– A kérdés talán nem is az, hogy milyen alapokra van szüksége, hanem hogy egyáltalán szükség van-e valamiféle stabil alapokra. A neveléstudományban és a nevelés gyakorlatában az 1960–70-es évek fordulójától kezdve sokáig nem az volt a kérdés, hogy milyenek legyenek ezek az alapok, hanem hogy vajon értelmetlen vagy hasznos-e egy gyerek fejlődésében, ha vannak ilyenek. A liberális gondolkodás ebből a szempontból nem úgy tér el más iskoláktól, hogy másféle elvekre, alapokra épít, hanem azt kérdőjelezi meg (a posztmodern nyilván még ennél is erősebben), hogy egy felnőttnek vajon hozzátartozik-e a státuszához, hogy bizonyos pontokat, szabályokat rögzítsen egy gyerekkel szemben. Én azon az állásponton vagyok, hogy az egészséges személyiségnek igenis szüksége van arra, hogy legyenek stabil alapjai, és ehhez képest részletkérdés, hogy hol vannak ezek a stabil pontok.

– Ezeknek a stabil alapoknak a lefektetése mennyiben a család, a szülők feladata?

– Ez alapvetően a szülői nevelés kérdése, már csak azért is, mert a fejlődéslélektan szerint kb. 3-4 éves korig meg kell történnie az ilyen típusú stabil pontok első interiorizációjának, azaz belsővé tételének. Például az az egyszerű struktúra, hogy léteznek igenek és nemek, olyan fejlődéslélektani elem, ami vagy beépül a személyiségbe 3-4 éves korig, vagy később már nem nagyon. Ha egy gyerek nem ismerkedik meg a családban azzal, hogy bizonyos dolgok pozitívak, mások negatívak, bizonyos dolgok beleférnek a szociális együttlétbe, mások viszont nem, akkor az a gyerek nem az érzelmek vagy a készség szintjén fog ezekhez igazodni a későbbiekben. Lehet, hogy az óvodában nem fogja elvenni a másik gyerek Matchboxát, de nem azért, mert ez a belső indíttatása, hanem azért, mert ez az érzelmileg korrekt sáv az ő számára, hanem azért, mert éppen akkor igazodik ahhoz, amit elvárnak tőle. Ez pedig a személyiség szempontjából nem jelent stabil biztonságot. ▶

– A család mellett hogyan képesek a tanárok hozzájárulni a fiatalok értékrendjének alakításához?

– Azt gondolom, az az értékválság, amely a modern és posztmodern korban körülvesz bennünket – ahol hangsúlyozom, hogy nem *bizonyos* értékeknek a váltságáról beszélek, hanem arról, hogy nem szeretünk elköteleződni semmiféle érték vagy stabilitás mellett –, az a pedagógusokban is ott van. Amikor egy törvényt, mondjuk, az 1993. évi LXXIX. közoktatási törvényt, mely évtizedekig meghatározta a magyar iskolarendszert, kimondja az oktatás és nevelés értéksemlegességének a szükségességét, akkor értjük, hogy mire gondol, valójában azonban egy bizonytalansági faktort vezet be, hiszen egy iskola akkor lehet értéksemleges – ha egy csöppet ironikus akarok lenni –, ha mindenféle értékből olyan arányban kapnak a gyerekek, hogy a végén semlegesen jönnek ki az iskolából. Egy ember azonban nyilvánvalóan nem lehet értéksemleges, márpedig egy iskolában emberek dolgoznak, tanulnak. Ha törvényi szinten elvárják a pedagógustól, hogy értéksemleges legyen, az azt jelenti, hogy elbizonytalanítják abban, hogy biztos pontokat tudjon képviselni. Márpedig a pedagógus azzal tud biztonságot adni, húzóerő lenni, segíteni a gyerekeknek a fejlődésben, ha a gyerekek azt látják, hogy mint felnőtt embernek vannak biztos pontjai, bármik legyenek is azok. De hát legtöbbször bizonytalan felnőtteket látnak: akik nem mernek elköteleződni, nem mernek pályát választani, nem mernek megházasodni.

– Korábbi tapasztalatait alapul véve mit gondol, mennyiben működnek együtt a szülők a tanárokkal a diákok nevelésében?

– Azt tapasztaltam, hogy a diákok és a szülők is nagyon ki vannak éhezve ebben a relativisztikus világban a stabilitásra. Tehát az a pedagógus, aki biztos alapokon áll, akkora érték a szülők szemében is – de megjegyzem, a gyerekek szemében is –, hogy legtöbbször senki nem kérdőjelezi meg azt, hogy a tanár hogyan és miért gondolkodik egy bizonyos módon dolgokról. Nekem kifejezetten pozitív élményeim vannak, hiszen azt tapasztalom, hogy a szülőknél óriási segítséget jelent az (a saját bizonytalanságuk tudatában), hogy legalább valaki van a gyerekek előtt, aki tudja, hogy mit szeretne velük tenni.

– A nem olyan régen bevezetett online rendszerek/naplók segítségével a szülők mostanában sokkal hamarabb és nem a diákoktól, hanem magától a tanártól értesülnek egy-egy jegyről, problémáról. Ez milyen hatással lehet a gyerekekre?

– Ez egy nagyon érzékeny kérdés, és jól látja, komoly problémát jelent. Öt gyerekem van, és az elektronikus napló bevezetése nagyon komoly nevelésfilozófiai vitákat generált a családban. Nekem mint praktikus apukának nagy segítség volt, hogy mindenről tudtam. És meg is néztem. De az, hogy nem a gyerekek kell elmondania, milyen jegyet kapott, ami csökkenti a szülő-gyermek kommunikációt, egyértelműen probléma.

Gond az is, hogy naplója válogatja, kap-e a szülő automatikus értesítést a beírásról, vagy rá van bízva, hogy

ránéz-e gyermeke osztályzataira. Mert ha nekem jog szerint havonta rá kellene néznie a naplóra, de tegyük fel, nem nézek rá – akkor az azt is jelentheti, hogy megszünt a kommunikáció szülő és gyerek között.

Az igazi probléma és ennek a rendszernek az igazi veszélye azonban nem szülő és gyerek, hanem pedagógus és gyerek kommunikációja. Az, hogy a gyerek egy témazáró dolgozat értékelése helyett annyit kap, hogy vasárnap este megjelenik a monitoron egy hármast, az olyan semmibevétele a pedagógushivatásnak és -munkának, illetve magának a gyerekeknek, ami ellen én bármely résztvevő helyében lázadnék. Hiszen ez azt jelenti, hogy annyi az értéke a dolgozatíratásnak, -javításnak és a pedagógiai fejlesztő tevékenységnek, hogy „hármast”.

– Az új technológia és az internetmédiák korában a fiatal generáció sokkal kritikusabb, magabiztosabb, esetenként talán elbizakodottabb saját ismereteit és véleményét tekintve. Hogyan képes ehhez alkalmazkodni az oktatási rendszer? Hogyan tudja ezt kontrollálni vagy éppen kihasználni?

– Nagyon kedves egy fiatal kérdezőtől azt hallani, hogy egy új generáció áll előttünk. Kb. 4-5000 évnyi információnk van az emberi civilizáció működéséről, és ez azóta élő probléma. Általában 15-20 évente felmerül a kérdés, hogy mi lesz most. Kétségtelenül nagy paradigmaváltás az internetes információszerezés, de nem lényegesen nagyobb, mint a könyvnyomtatás, és különösen nem akkora, mint az írásbeliség megjelenése. Tehát volt már ilyen. Nagyon nagy lehetőség ez most a pedagógia és a nevelés számára, de nem azért, mert megkönnyíti a dolgát, hanem mert jó esetben egyértelműsíteni lehet a pedagógia feladatát. Ez egyelőre – tömegesen – nem nagyon történik meg. Tudniillik arról van szó – ha már történeti példákat használtam –, hogy amikor megjelent a tankönyv mint olyan, akkor át kellett értelmeznie a pedagógusnak és az iskolának önmagát. Hiszen addig az volt a tudás, amit a pedagógus kimondott. Elképzelhetetlen mai fejjel, hogy micsoda dráma lehetett az, amikor mindezt el lehetett otthon olvasni. Akkor minek a tanár? De ezt megoldotta a rendszer, feltalálta a tankönyv nevű struktúrát, és tudja is használni. Ma ugyanennek az „aha-élménynek” kellene végbemennie az iskolában, hogy észrevegyük, az iskola nem arra való, hogy információkat adjunk át. Mert akkor fölösleges. Viszont óriási lehetőség kínálkozik arra, hogy megtanítsuk ezeket az információkat megérteni, használni és kontextusba helyezni, ami az elhíresült PISA-mérések szerint az egyik gyengénk Magyarországon. Magyarországon ugyanis azt tartjuk jó és sikeres pedagógiai munkának, ha sokat tud a tanár a szakmájában, azt mind elmondja, és addig nyúzza a gyerekeket, amíg vissza nem mondják neki. Az a jó gimnázium, ahol sokat megtanulnak a gyerekek. De hát nem ez a jó iskola ebben a mai világban, hiszen ennek nagy részét később a gyerekek elfelejtik. Főként éppen a kontextus, az alaposság és a megértés hiányában. Nem akarom megkérni, hogy gyorsan mondja fel a másodfokú egyenlet megoldóképletét... De félek, hogy történelmi és irodalmi témában is lennének fiaskóink. De – miközben az oktatás folyamatában fontos szerepe lehet ezeknek az információknak – nem pusztán infor-

mációközlésre való az iskola. Remélem, hogy mást is kaptunk az iskoláinktól. Ma tehát ez az újraértelmezés nagy lehetőség lenne, és valószínűleg muszáj lesz élni vele, annyira egyértelmű a kontraszt.

– Említette, hogy milyen hiányosságok merülnek fel a hazai diákok tudását illetően. Ezeket tekintetbe véve mik lehetnek mégis azok a tulajdonságok, amelyek különlegessé teszik a magyar diákokat külföldi társaikhoz képest?

– Amik alapján nyilatkozhatom, azok a nemzetközi mérések. Nem állíthatnám, hogy bármilyen szempontból tehetségesebbek lennének a magyar diákok, de ez nem is baj. Nem tehetségesebbek, de nem is tehétségtelenebbek. PISA-sokk ide vagy oda, teljesen normális helyen vagyunk a világban és Európában, mindenféle nemzetközi mérést tekintve.

A külföldiek szemében egyébként ez a mi információ-alapú iskolánk kuriózum kezd lenni, tehát megvan ennek is a vonzereje, mert kétségtelen, hogy a magyar diákok fejében olyan tudásanyag van, és olyan rendszerek épülnek fel, amelyek például egy elit tanulmányi versenyen nemzetközi mezőnyben látványos képet adnak. Csak az a baj, hogy ezek a gyerekek a magyar oktatási rendszernek a nulla egész pár tized százalékát alkotják.

– A nyugati vagy északi országok oktatási modelljéből mely módszerek üdvözlendők, és melyek azok, amelyeket semmiképpen nem érdemes követni?

– Nagyon sokáig Finnország volt az etalon, egy kicsit Észtország, még kicsibbet Lengyelország. Jelenleg az oktatás kultúrájában a délkelet-ázsiai országok jelentik a mércét. Egyúttal talán éppen a délkelet-ázsiai országok mutatják a legerősebb tilalomfát abból a szempontból, vajon biztos-e, hogy ugyanazt akarjuk-e tenni az oktatási rendszerünkben, mint ők. Jókat szoktam derülni a Finnországgal való párhuzamokon is, hiszen ott más természeti és társadalmi környezet veszi körül az oktatást, ezért abszurd dolog azt gondolni, hogy ha mi is úgy csinálunk valamit az iskolákban, mint ők, akkor nálunk is ugyanaz fog történni, mint náluk. Más társadalmi szerkezet, más történelem, más anyagi kon-

díciók, más családok, más természet, más időjárás jellemz bennünket. Hogy a legbanálisabb példát említsem: Finnországban tovább tart a tanév. Évek óta diskurzus folyik Magyarországon arról, hogy mivel a finn oktatás remek, és náluk tovább tart a tanév, tartson-e nálunk is tovább. De ha egy finn tanárnak kellene Magyarországon, egy városi lakótelepen júliusban tanítania, nyilván nem tetszene neki, és revízió alá vonná a saját oktatási szokásait. Ez tehát így nem működik. Nagyon sok jó példa van előttünk, és nagyon sok jó dolgot lehet absztrahálni ezekből a rendszerekből, de semmiképpen nem egy az egybeni átvételükkel, hanem saját képünkre való formálásukkal.

Én azt remélem, hogy a most készülő új Nemzeti alaptanterv valamennyire efelé fog mutatni: afelé, amiről az előbb beszéltem, hogy a már ismert fogalmak szerint a kompetenciák fejlesztésére, az összefüggések keresésére, az önálló problémamegoldásra, a szó tág értelmében vett vállalkozói készségek fejlesztésére, a projekt- és a csoportmunkában való gondolkodásra neveljük a gyerekeinket már általános iskolai vagy akár óvodai szinten. Mert azért azt ne felejtjük el, hogy az iskola egy kicsit önálló fellegvárrá vált a társadalmunkban, ahol azért tanítunk valamit, és azt azért fogadja el a szülő, mert ő is azt tanulta. Miért tanítjuk azt kémiából, amit tanítunk, miért tanítjuk azt magyarból, amit tanítunk? Mert az „ember” olvassa a *Köszívű ember fiait*? Ezeket a kérdéseket legalább évszázadonként, ma inkább évtizedenként fel kellene tenni. Valójában az iskola a görög kultúrától kezdve arra való, hogy a társadalom levegye a szülők válláról azt a terhet, hogy főállásban gyerekeket neveljenek, illetve kiegészíti az ő kompetenciáikat bizonyos speciális elemekkel, szakmai hozzáértéssel. Vagyis a társadalom elvárja, hogy felnőtteket neveljünk a számára. És ha a társadalom olyan felnőttekre tart igényt, akik együttműködnek, projekteken dolgoznak, stb., akkor ezt anélkül is el kell fogadnunk, hogy túlzottan munkaerőpiaci orientáltsága lenne az iskolának. Ma egy felnőtt ember más, mint 60 évvel ezelőtt, így hát nem kell megpróbálnunk 60 évvel ezelőtti felnőtteket nevelni.

– Zárásképpen, ha csak egyetlen tanácsot adhatna a mai fiatal diákoknak, hallgatóknak, mi lenne az?

– Azt üzenném nekik, hogy ne hagyják magukat.

„Ma az újraértelmezés nagy lehetőség lenne.”

Család, média, útkeresés

A változó világunkban tapasztalható nehézségekről és a lehetséges igazodási pontokról **dr. Kósa Éva** pszichológust, médiakutatót kérdeztük. Interjúnk során olyan kérdésekre is választ kapunk, mint hogy kik azok a vloggerek, miért veszélyes az oversharing – és hogyan érdemes orvosolni a túlzott médiahasználatot.

Szöveg: **Maczák Ibolya**

– Kik nyújtanak ma igazodási pontot egy fiatal számára?

– Tapasztalataim szerint az „elsődleges iránytű” a család: az ott megtapasztalt élmények és nem utolsósorban a szülőktől látott minta jelentik a fiatalok számára ma is az alapvető igazodási pontot. Természetesen nem mindenre jellemző ez (a serdülők a lázadás időszakában – életkori sajátosságaiknak megfelelően – nem feltétlenül a szüleiket vallják példaképüknek), de húszéves tapasztalatom alapján állíthatom, hogy a családban megtalált mintaképek aránya az idők során nem változik.

A mai serdülők példaképei között szívfájdítóan kevés tanárt találunk, viszont az utóbbi időben világszerte egyre nagyobb népszerűségnek örvendenek a videoblogok főszereplői, a *vloggerek*. Az idősebb korosztály számára sokszor érthetetlen e médiaszereplők gyakran különösebb tartalom és mondanivaló nélküli ténykedése, szereplése: az egyik legismertebb vlogger például nem tesz mást, mint hétköznapijainak történéseit közvetíti – és így ezrek követik, ahogy reggel felkel, és fogat mos. Népszerűségének titka a kutatók előtt is ismeretlen – legfeljebb feltételezhetjük, hogy éppen a hétköznapisága, az „olyan, mint én” élménye vonzza a fiatalokat.

– Összefügghet-e ez a tekintélytisztelettel, illetve annak változásaival?

– Ha a tekintélytiszteletet egyfajta csodálatnak tekintjük, melynek során idealizálunk, azaz magunk felett álló, abszolút hiteles forrásnak tekintünk valakit, akkor ez manapság már szinte elképzelhetetlen. Ennek főként az az oka, hogy régen a tekintéllyel bíró személyeket csupán publikus tevékenységük alapján ítéltük meg – ma viszont (főként a média hatására) nyitott könyv számunkra például egy-egy politikus magánélete, ízlése, hobbijai. Nem feltétlenül pletykalapokra kell gondolnunk: önmagunk „feltárása”, életünk eseményeinek nyilvánossá tétele is egyfajta óvatlanságot mutat manapság. Olyan helyeken és olyan tartalmakat is közzélni akarunk magunkról, amelyek egy adott közegben nem feltétlenül helyénvalóak – sőt, akár ártalmasak is lehetnek. Érdeemes felhívni a figyelmet az *oversharing* (‘túlzott megosztás’) jelenségére, amikor is a résztvevők a szokásosnál nagyobb mennyiségű információt osztanak meg magukról – elsősorban az online térben, a közösségi oldalakon.

Ez a jelenség újabb dimenziókat nyithat a tanár-diák viszonyban is. Vannak erre irányuló vizsgálatok – az egyikben tanárok és diákok egymás Facebook-oldalaival kapcsolatos tapasztalataikról számoltak be. Kiderült, hogy a diákoknak bizonyos esetekben igen kellemetlen volt látni a tanárok bejegyzéseit és megosztásait. Azaz nem lett nekik szimpatikusabb az a pedagógus, aki megosztotta a nyaraláskor, strandon készült képeit – épp ellenkezőleg... Nem azért, mert erkölcstelen képek voltak, egész egyszerűen az zavarta a tanulókat, hogy túl intimnek tartották őket. Valóban: tanulók és pedagógusok kapcsolatában nincs szükség arra, hogy a diákok tanúi legyenek a pedagógus magánéletének, egyéni vívódásainak, esetleg gyötrelmeinek. Ezek ismerete egyszerűen nem tartozik rájuk. Ugyanebben a vizsgálatban a diákok által megosztott tartalmakkal kapcsolatban több gyerek úgy nyilatkozott, hogy amióta egy-egy tanára találkozott néhány túl merész „bulis képpel”, rossz irányba változott a kapcsolatuk. Nem feltétlenül hátrányos megkülönböztetés érte ezeket a diákokat, de világosan érzékelték, hogy megváltozott róluk a tanár véleménye.

– A példaképek mely tulajdonságait tartják legfontosabbnak, leginkább követendőnek a mai fiatalok?

– A mai gyerekek tulajdonképpen vágnak a tekintélyre, és szeretnének megbízni valakiben, sőt tanácsot is kérnének a náluk tapasztaltabbaktól – de nem az autoritást, hanem a *hitelességet* keresik. Elsősorban tehát azt tartják fontosnak, hogy valaki következetes legyen, azaz véleményével, döntéseivel és cselekedeteivel mindig konzekvens álláspontot képviseljen a különböző élethelyzetekben. A mai gyerekek is szeretik, ha a tanár „szigorú, de igazságos”. Számukra ugyanis nem attól lesz valakinek tekintélye, ha „csak” szimpatikus, de nincsenek elvárásai, hanem attól, ha az általa támasztott követelményeket érthetően elmagyarázza, és következetesen be is tartatja. A hitelesség azonban a fiatalok szemében nem áll ellentétben az emberi gyarlósággal: még az egyébként igen kritikus kamaszok is elnézőek szüleik gyengeségeivel szemben. Viszont nem bocsátják meg, ha erkölcsi gyengeséget – esetleg „szélkakasságot”, sunyiságot – tapasztalnak. Ez azért rombolja le a szemükben valaki tekintélyét, mert tiszta ideákra vágnak. A kiábrándultság és cinizmus a tapasztalatok szerint nem jellemző rájuk, ezek sajnos a felnőttkor „hozádekái”.

– Milyen eligazodást nyújt manapság a média világa?

– A média mindennapjaink nélkülözhetetlen eleme, része a világgal való kapcsolattartásnak. A hatása kapcsán azonban hajlamosak vagyunk minduntalan a negatívumokra és veszélyekre gondolni. Holott ezek egyrészt nem feltétlenül állnak fenn – számos fontos információ ma már csak a világhálón lelhető fel –, másrészt pedig a veszélyek megelőzhetőek, kiszűrhetőek, ha nem kritikátlanul viszonyulunk a különböző médiumokhoz.

A médiaszocializációval kapcsolatos kutatások ma már nem elsősorban azt vizsgálják, hogy milyen médiatartalmakkal találkoznak a fiatalok, hanem sokkal inkább olyan kérdésekre keresik a választ, mint hogy milyen módon kerülnek kapcsolatba a médiával, milyen természetű ez a viszony, és mennyire adnak hitelt a fiatalok a média által közvetített tartalmaknak. A gyermekek és a média kapcsolatára vonatkozó kutatások legtöbbször a médiának a gyermekek attitűdjére, társas kompetenciáira, erkölcsi fejlődésére gyakorolt hatásával foglalkozott. Főleg a televízióban megjelenített erőszak és a fiatalok agresszív viselkedése között feltételezett összefüggés került a társadalmi érdeklődés, a közbeszéd és a tudományos kutatások középpontjába. Ma már azonban erről másképp gondolkodunk: nem csak úgy tekintünk a televízióra, mint aminek egyes tartalmai vagy bizonyos mértékű használata ártalmas lenne. Egyre nyilvánvalóbb ugyanis, hogy a média üzenetei nem önmagukban hatnak a gyerekekre – az sem mindegy, hogy ez a hatás milyen körülmények között éri a fiatalokat.

– Milyen hatással vannak a médiumok az iskolákra, az oktatásra?

– Fontos, hogy az iskola se legyen manapság teljes mértékben médiamentes terület – már csak azért sem, hogy a gyerekek ne érezzék úgy, hogy az oktatási intézményekben teljesen más zajlik, mint a „valódi” világban. Lényeges az is, hogy a tanárok se csak ellenséget lássanak a különböző médiumokban. Az iskolának tehát nem szabad olyan „védőfalat” képeznie a világgal szemben, amely mögött csak az oktatási intézmények hagyományos tematikája érvényesülhet. Fontos, hogy a pedagógusok is elfogadják, hogy a gyerekek világában jelen van a média. Ezzel nem azt akarom mondani, hogy a különböző médiumokat feltétlenül és korlátlanul be kell engednünk az órára, de tudnunk kell, hogy napjainkban az ismeretszerzés fontos forrása, ezért a médiaértés és médiahasználat gyakorlatilag minden tanóraba beépíthető. Ráadásul a legtöbb esetben igen fontos motivációs eszköz is! Ha tehát kihasználjuk a gyerekek média iránti affinitását és nyitottságát, ha valamilyen módon „becsatornázzuk” a különböző médiumokat az oktatás világába, komoly eredményeket érhetünk el.

– Milyen „iránytűket”, készségeket kell mindenképpen elsajátítani a fiataloknak a média által egyre inkább meghatározott jövőben?

– Lengyel Márk jogász fogalmazta meg a IX. Nemzetközi Médiakonferencia alkalmából megjelent, „A média hatása a gyermekekre és fiatalokra” című írásában azt,

hogy iránytűnek ebben a világban nem nagyon kell más, mint józan ész, jó ízlés, valamint általános műveltség és tájékozottság. A média fiatalokra gyakorolt hatásáról ugyanezt mondhatom: ha a fenti három dolog érvényesül, akkor jó eséllyel elkerülhetők a média okozta ártalmak. A *józan ész* azt diktálja, hogy egy fejlődésben lévő fiatal sokat mozogjon, és minél több időt töltsön a levegőn. Ha ezt betartja, valamint jó és őszinte emberi kapcsolata van szüleivel és barátaival, akkor nem lesz igénye, és nem lesz ideje sem napi 5-6 órát a számítógép előtt tölteni. Az *ízlés* terén a média nyújtotta tartalom-bőségben csakis válogatásnak szabad lenni. Éppúgy, ahogyan arra ügyelünk, hogy a gyermekeink ne egyenek egészségtelen ételeket, odafigyelhetünk arra is, hogy milyen „világgal” (emberekkel, történetekkel, hősökkel) kerülnek kapcsolatba. Az online kapcsolatok világában is fontos hangsúlyozni az empátiát: az iskolai zaklatások kezelésében nemegyszer hatékony módszer annak tudatosítása, hogy hasonló helyzetben milyen érzelmeket élhetünk át. A médiával kapcsolatos *műveltség* esetében sem kell bonyolult dolgokra gondolni. Elég arra a közismert példára utalnunk, amikor a *Rabszolgasors* című brazil sorozat főszereplőjének, Isaurának pénzt gyűjtöttek az emberek: a félreértés oka egyértelműen az általános műveltség hiánya volt, hiszen az egyébként jólelkű, jó szándékú magyar nézőknek tudniuk kellett volna, hogy nem a valóságot látják a képernyőn – Brazíliában már nincs rabszolgaság, Isaura szerepét pedig egy színésznő alakította.

– Hogyan segíthetik az idősebb korosztályok a fiatalok útkeresését?

– Évtizedekkel, évszázadokkal ezelőtt a fiatalok világa a felnőttek számára könnyen érthető és átlátható volt – ma már ez nem feltétlenül van így. (És ez ma már nem csak a serdülők korosztályára vonatkozik: igencsak meglepődik az az óvónő is, aki kizárólag babával, autóval foglalkozó gyermeket várna az óvodába...) Ezért a felnőtteknek jóval több nyitottságra és rugalmasságra van szükségük: meg kell ugyanis ismerniük a fiatalok világát ahhoz, hogy „jó iránytűket” tudjanak adni hozzá. Ha elutasítóak, olyan ajtókat zárnak be, amelyeken keresztül megismerhetnék a fiatalok gondolatait – s amelyek által ők maguk is gazdagodhatnának. E tekintetben válik igazán fontossá a beszélgetésünk elején említett családi háttér, hiszen az alapmintákat is a gyereket körülvevő felnőttek, elsősorban a szülők adják. A médiahasználat példájánál maradva, nem mindegy, hogy vannak-e például családi beszélgetések a médiatartalmakról és ezek hitelességéről. Nagyon fontosak a családi szokások és a szülők által adott minta. Hogy csak egy példát említsek: Tiltják-e a szülők a mobilozást a családi ebédnél? Vagy netán ők maguk is odakészítik a telefonjukat, telefonjaikat a tányéruk mellé? Még felnőttektől távol álló, érthetetlennek és megmagyarázhatatlannak tűnő médiatartalmak is jó alkalmat nyújthatnak a beszélgetésekre, sőt vélemény- és tapasztalatcserére is. Olyan alkalmakra, amelyek révén idős és fiatal egyaránt gazdagodhat.

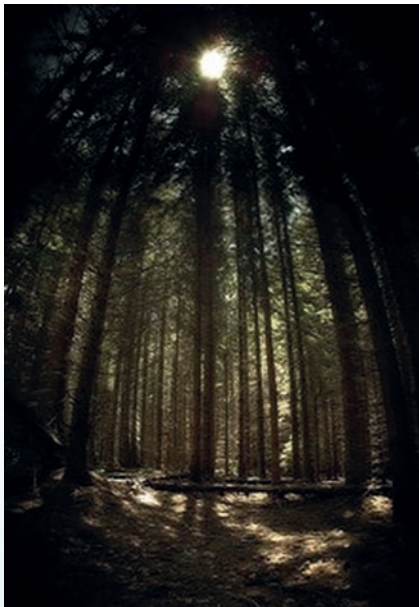

Iránytű a 21. század fiataljainak

A következő oldalakon Sózer-Pápai Zsuzsanna ibrányi tanárnő díjnyertes írását közöljük. A pályamű első helyezést ért el a 2013-ban meghirdetett „Fogadj szót, fiam!” című pályázaton, amelynek célja az volt, hogy napjaink pedagógusai Szent Istvánhoz hasonlóan foglalják össze, öntsék formába intelmeiket a ma fiataljaihoz.

Szöveg: **Sózer-Pápai Zsuzsanna**

Előszó és előszó helyett

*„Az emberélet útjának felén
egy nagy sötétlő erdőbe jutottam,
mivel az igaz utat nem lelém.”
(Dante: Isteni színjáték)*

Azért mertem ebbe a feladatba belekezdeni, mert jómagam az emberélet útjának már több mint a felét bejártam. Sokszor megküzdöttem azért, hogy ne térjek le a helyes útról, vagy visszataláljak oda. Gyakorló anyaként és pedagógusként a gyermekek, fiatalok élete és sorsa összefonódik az enyémmel. A mindennapokban, illetve munkám során sajnos sok olyan fiatallal találkozom, akik sem a világ, sem önmaguk útvesztőjéből nem találják a kiutat. Nem tudják, hogy a választott úton merrefelé haladnak.

A kiegyensúlyozott, boldog élethez vezető út nem szerepel a térképeken. Nem ismeretesek a koordinátái, amelyeket be lehetne ütni a GPS-be. Viszont léteznek olyan általános szempontok, amelyeket érdemes megismerni és figyelembe venni, amikor választást előtt állunk. Munkámat iránytűnek szánom, amelyből fiataljaink segítséget kaphatnak a lelki egyensúly és boldogság irányának betájolásához.

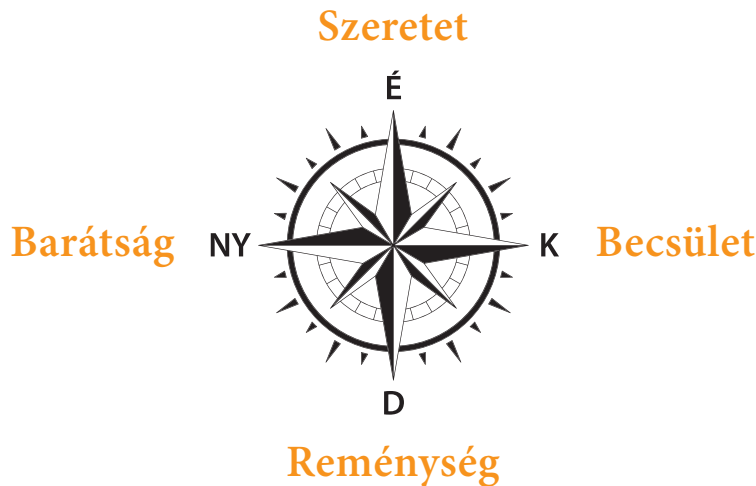
Írásomat Szent Istvánnak fiához, Imre herceghez címzett intelmeihez hasonlóan 10 fejezetre osztottam. A fejezetek elején mottóként, illetve ráhangolásként egy-egy versidétet helyeztem el.

Szent István intelmeinek fejezetekre osztása a következő:

1. A katolikus hit megőrzéséről
2. Az egyházi rend becsben tartásáról
3. A főpapoknak járó tiszteletről
4. A főemberek és vitézek tiszteletéről
5. Az igaz ítélet és a türelem gyakorlásáról
6. A vendégek befogadásáról és gyámolításáról
7. A tanács súlyáról
8. A fiak kövessék az elődöket
9. Az imádság megtartásáról
10. A kegyességről és irgalmasságról, valamint a többi erényről

Én az alábbi kérdésköröket fejtem ki a továbbiakban:

1. Az emberség, emberi méltóság megőrzéséről
2. A szabálykövetés és szabadság kapcsolatáról
3. A szülőkhöz fűződő kapcsolatáról
4. Az önismeretről, elfogadásról
5. A hitről
6. Az egészségről
7. A barátságról
8. A szerelemről
9. A munkáról
10. Az erkölcsről

1. Az emberség, emberi méltóság megőrzéséről

*„Tudjátok-e, hogy mi az ember?
A por s a végtelen fia,
Istent teremtő földi szellem,
Kemény pöröly vasvégzet ellen,
Ezer főnséges küzdelemben
Viaskodó harmónia!”*

(Juhász Gyula: Himnusz az emberhez)

Sohasem volt és sohasem lesz nehezebb feladat, mint öntudatlan lényből **EMBERRE** fejlődni, a gyermekből **EMBERT** faragni, majd életed minden pillanatában, minden körülmények között **EMBERNEK** megmaradni.

Amikor megszülettél, ártatlan voltál és öntudatlan. Egyszerűen csak voltál, léteztél. Amit tettél, nem volt se jó, se rossz, csak szükségszerű. Ahogy nőttél, úgy nyílt ki számodra a világ. Tudomást szereztél mindenről és mindenkiről, ami és aki téged körülvevett.

Ráeszméltél saját létezésedre is. (Jééé! Én **VAGYOK!** Én **ÉN** vagyok. De én ki is vagyok?) A felismerések válaszokat eredményeztek. De egyre szaporodtak a kérdéseid is. A meg nem válaszolt kérdéseid. És a megválaszolt kérdésekből született újabb kérdéseid. Amióta nem vagy öntudatlan, azóta döntéseid is vannak. Saját

döntéseid alapján cselekszel életed minden pillanatában. Ha engedelmeskedsz egy külső erőnek (például szülői akaratnak), az is a te döntésed. Ha ellenszegülsz, és a magad útját járod, az is.

Most itt tartasz. Tudod, hogy vagy. Tudod, hogy ember vagy. **RENDSZERTANILAG** mindenképpen. És valójában milyen ember vagy? Hogy milyen ember vagy, milyen leszel, és milyen lehetsz, az csupán a te döntésedtől függ. Döntéseid eredményeként lettél az, aki ma vagy. Közhellyel élve: te vagy a sorsod kovácsa.

Emberi méltóságod is választásaid függvénye. A tévében látható túlélési valóságshow-kban néhány millió forint nyereség reményében undorító bogarakat kell megenni, kígyók ölelésében kell egy terráriumban fekvődni. A mi kultúrkörünkben a bogárevéssel és a kígyók ölegetésével az ember lemond az emberi méltóságáról.

Tedd fel hát magadnak a kérdést: A te emberi méltóságod hány millió forintba van biztosítva? Mennyiért lennél hajlandó megválni tőle? Egymillióért? Kettőért? Esetleg kevesebbért?

Ezért hát vigyázz a döntéseidre! Élj úgy, hogy pozitív nyomot hagyjál magad után a világban. Nem kell ehhez monumentális dolgot véghezvinned, csak az utadba kerülő feladatot elvégezni. Olyan jól végezni, ahogyan tőled telik. Nem kell mást tenni, csak a másik emberen segíteni. Ennek a segítségnek sem kell sem látványosnak, sem anyagi vagy lelki áldozatokat igénylőnek lennie.

Lehet egy mosoly, amit a kétségbeesettre sugárasz. Lehet egy simogatás, amivel fájdalmat enyhítesz. Figyelmes hallgatás, amivel a panaszkodó felé fordulsz. Egy kedves szó, amit a szavadra szomjazóhoz intézel.

Ha mindennap elvégzed a számodra rendelt feladatot, és nem mulasztasz el segítséget nyújtani, amikor lehetőséged van rá, akkor nyugodt leszel az álmod.

Kívánom, hogy mindenkori döntéseid lényed **EMBERI oldalát erősítsék, méltóságodat soha ne **kelljen áruba bocsátanod.****

2. A szabálykövetés és szabadság kapcsolatáról

*„Az én vezérem bensőmből vezérel! (...)
Jöjj el, szabadság! Te szülsz nekem rendet,
jó szóval oktasd, játszani is engedd
szép, komoly fiadat!”
(József Attila: Levegőt!)*

Kiskorodban nagyon gyakran hallottad szüleid intését: NEM SZABAD! NE CSINÁLD! A sok tiltást bizonyára nagyon zokon vetted. Ám a szoktatás, a szocializáció eredményeképpen megtanultál szüleid elvárásai szerint, bizonyos szabályoknak megfelelően cselekedni. Később a szülői elvárás iskolai elvárással egészült ki. Fiatakként már társadalmi, erkölcsi, törvényi szabályozások szerint kell élned.

Mielőtt elkezdenél emiatt lázadozni, szeretnélek megnyugtani: a legtöbb szabály, rendelet, törvény nem ellenedre jött létre, hanem teérted, a te érdekeidnek képviselete és védelme céljából született. Hiszen ami számodra tilos, az más számára is az. Amit te nem tehetsz meg másokkal, azt mások sem tehetik veled. Például nem alkalmazhatsz senkivel szemben sem fizikai erőszakot, sem lelki megfélemlítést, nem lophatsz, nem csaphatsz be senkit, nem ölthatsz ki életet. De más sem teheti ezt veled. És éppen ezzel a mozzanattal függ össze a személyes szabadságod is.

Azt kérdezed, mi köze lehet ennek a sok korlátozásnak a szabadsághoz? Elárulok neked egy titkot. Bármilyen hihetetlenül hangzik is: a te személyes szabadságod csak addig terjed, csak addig érvényes, amíg senki másét nem korlátozod. Amelyik pillanatban semmibe vetted a másik ember szabadsághoz való jogát, abban a pillanatban a saját (szabadsághoz való) jogodról is lemondttál. Természetesen viselned kell a személyes szabadságodról való lemondás minden kellemetlen következményét.

A szabályszegés súlyosságától függően ez a következmény lehet a közvélemény elmarasztalása, megvetése, a társadalomból való kirekesztés, pénzbírság, szabadságvesztés, egyes államokban akár halálbüntetés is.

Ezért nagyon fontos a szülői nevelés és a törvényi, társadalmi szabályozás mellett a folyamatos önnevelés. Az önnevelés legmagasabb lépcsőjére kell eljutnod, aminek az a lényege, hogy ne csupán az imént említett megtorlásoktól való félelem tartson vissza a rend, a szabályok és törvények megszegésétől. Ha hiszel a szabályozás helyességében, könnyű betartani. Úgy, ahogyan József Attila fogalmazta meg: „Az én vezérem bensőmből vezérel!” Ha ez az igény természeteddé válik, akkor sem hajtasz át a piros jelzésen, ha történetesen éjjel 2 óra van, és teljesen kihalt a város.

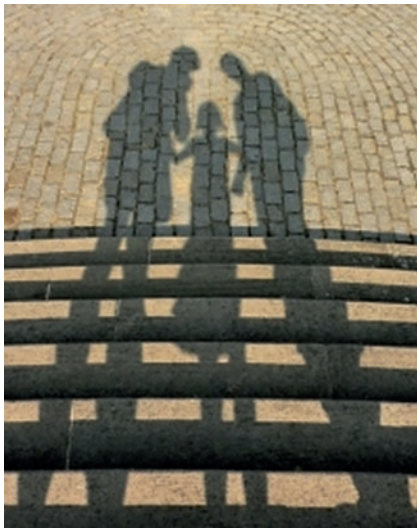
Akkor sem dobod el a szemetet, ha nem lát senki. Akkor sem veszed el a mások tulajdonát, ha tudod, hogy sosem derülne ki, hogy te voltál.

Sajnos, a történelem folyamán találkozhattunk zsarnoki törvényekkel is, amelyek nem az egész társadalom érdekeit képviselték, hanem csak egy viszonylag szűk csoport vagy társadalmi réteg érdekeit szolgálták. Gondolj csak a rabszolgatartó társadalomra, amely a rabszolgák teljes kiszolgáltatottságát törvényesítette, vagy a náci zsidótörvényére, amely a népiertást legitimizálta. Ilyen esetekben a törvényesség és a humánus magatartás kizárják egymást. Ha meg akarod őrizni emberségedet, óhatatlanul törvényszegővé válsz. Nagyon jól modellezi ezt a helyzetet egy ókori fiktív történet. Szophoklész drámájában Antigoné nem engedelmeskedik Kreón zsarnoki rendeletének (amely szerint a „hazaáruló” Polüneikészt nem szabad eltemetni), mert az ellentmond egy ősi isteni törvénynek, amelyet a társadalom minden tagja sajátjának érez. Az isteni törvény tisztelete, a testvéri szeretet, az emberi tisztesség és jóézés ad erőt a törékeny lánynak, hogy szembeszölgjön Kreón akaratával. Bár titkon mindenki egyetért vele, mégis magára marad lázadó tettével. Magányos hősként bukása elkerülhetetlen.

A mai demokratikus társadalmunkban nem szabad lennie olyan törvénynek, amely ártatlanokat sújt. Törvényesség és emberségesség nem állhatnak szemben egymással. Ha így lenne, kötelességed mérlegelni, és az emberi tisztesség útját választani.

A kinematika atyja, Oscar Wiener azt mondta: „Rend nélkül nincs értelem, értelem nélkül nincs emberség.” Ezért őrizd a rendet önmagadban és a világban egyaránt.

3. A szülőkhöz fűződő kapcsolatról

*„Anyám szájából édes volt az étel,
Apám szájából szép volt az igaz.”
(József Attila: A Dunánál)*

Szüleidre úgy tekints, mint olyan ÖNKÉNTES HITELEZŐIDRE, akik mindig csak adtak neked. Tőlük kaptad az életed. Neked adták minden szeretetüket, figyelmüket, türelmüket. Megosztották veled szellemi és anyagi javaikat. Mindebből te semmit nem tudsz nekik visszaadni – ahhoz kevés lenne egy élet. Amit tőlük kaptál, azt őrizd meg, és kamattal együtt add majd tovább saját gyermekeidnek.

Édesanyád a feltétlen szeretet és biztonság ajándékát, a játék örömét nyújtotta neked. Édesapád fedeztette fel veled a nemes küzdelem ízét, megtanított a kitartásra, bátor helytállásra.

Édesanyád az egyetlen olyan lény a földön, akivel valami megfoghatatlan és megfogalmazhatatlan örök misztérium kapcsol össze. Az ő birodalma a szellemi, érzelmi világ. Az ő szeretete feltétel nélküli. Ő már születésed előtt érzett, ismert és szeretett. És ez halála után sem lesz másképp. Ratkó József nagyon találóan fogalmazza meg ezt a csodát *Zsoltár Anyámnak* című versében:

*„Az anyák halhatatlanok.
Csak testet, arcot, alakot
váltak; egyetlen halott
sincs közülük; fiatalok,
mint az idő.
Újra születnek
minden gyerekkel; megöletnek
minden halottal – harmadnapra
föltámadnak, mire virradna.
Adassék nekik gyönyörűség,
szerelmükért örökös hűség,
s adassék könny is, hogy kibírják
a világ összegyűjtött kínját.”*

Hozzá sohasem a megfelelési kényszer, a bizonyítani akarás fűz. Ha cselekedeteid megfelelnek az elvárásainak, akkor azért szeret. Ha nem, akkor meg azért. Nem tudsz olyat tenni, amiért elfordulna tőled.

Mártózz meg a tőle kapott feltétel nélküli szeretetben, de soha ne élj vissza vele.

Édesapád az anyag és a racionalitás világát képviseli. Egyrészt életed feltételrendszerének megteremtője. Másrészt az ő személyében testesülnek meg mindazok az elvárások, amelyeket a külvilág, a szűkebb és tágabb környezeted, vagyis a társadalom támaszt veled szemben. Ő a külső kontroll. Keményen kell dolgoznod azért, hogy az apai elvárásoknak megfeleljél, hogy elismerését elnyerjed. Ám ha ez sikerül neked, biztosra veheted, hogy a külvilág megbecsülése, elismerése sem marad el. **Amikor fájni kezdene az apai intés, szigor vagy kemény kritika, gondolj arra, hogy mindez érted van, és nem ellened. Boldogulásod záloga az, hogy hallgass meg, fogadd el, szívleld meg az apai észrevételeket. Ezek tükrében értékeld át döntéseidet.**

Kiskorodban szinte mitikus lényként tekintettél szüleidre: édesanyád volt a legszebb, legkedvesebb, édesapád a legerősebb, legügyesebb, legokosabb. Ahogyan cseperedtél, rájöttél, hogy – mint mindenkinek – szüleidnek is vannak hibái. Ez a felismerés önmagában nem baj. Ám ha ítélni akarsz, ne felejtsd el, hogy éppen e két ember génkombinációja kellett ahhoz, hogy TE születessél. Te magadban hordozod mindkettejüket.

Amikor fölöttük ítélsz, önmagaddal viaskodsz.

Ha szétnézel a környezetedben, azt fogod tapasztalni, hogy lassan kuriózummá kezd válni az a klasszikus családmódel, amelyben mindkét szülő jelen van. Lehet, hogy te is csonka családban élsz. Ha így van, akkor a nevelésed minden felelőssége egy személyre hárul. Még fontosabbá válik családodban az egymásra való támogató odafigyelés. Szétesett vagy „sohasem volt” családban felnőni sokkal nehezebb, mint a hagyományos modellben. Vigyázz, hogy ne pazarolj időt és energiát az önsajnálatra. A helyzet, amiben élsz, nem a te döntésed. Fogadd el, és tudatosan törekedj arra, hogy a lehető legtöbbet hozd ki a helyzetből és önmagadból.

Nehéz helyzetted jobb alkalmazkodóképességre, nagyobb önállóságra tanít. Szilágyi Domokos szavaival élve, meg fogod tapasztalni, hogy **„az egymásra utaltság legmagasabb fokon szervezett formája a szeretet”.**

4. Az önismeretről, elfogadásról

*„Hiába fürösztöd önmagadban,
csak másban moshatod meg arcodat.”
(József Attila: Nem én kiáltok)*

Érdekes, hogyan működik a megismerés világunkban. A kisgyermek előbb beható vizsgálatnak veti alá az őt körülvevő tárgyakat. Valamennyit szépen sorba veszi, megkóstolja. A vizsgálat eredményekképpen az ő kis világa a következőképpen oszlik fel: szájba vehető, ehető dolgok és szájba vehető, nem ehető dolgok. Ez a kategorizálás tartja magát egy ideig.

Aztán kategorizálja az embereket is: Van körülötte egy ANYA névre hallgató, meleg, puha, jó illatú szolgáló, aki még enni is ad. Van egy APA névre hallgató, kicsit szúrósabb szolgáló, akivel remekül lehet kukucskálozni, rá lehet venni, hogy körbehurcolja a szobában. Aztán van a többi ember, aki időnként megjelenik, és nem tartozik a „hű szolgáló” kategóriába.

Az idő előrehaladtával az előbbi kategorizálások egyre bonyolultabbá válnak. Fiatalként is folyton arra törekszel, hogy tőled független entitásokat ismerj meg. Kíváncsi vagy a téged körülvevő tárgyakra, személyekre, jelenségekre. Tudni akarod, milyen a legújabb, legmenőbb mobiltelefon. Kíváncsi vagy arra, hogy ki az a szomszéd, aki azzal a hiperszuper autóval jár. Kíváncsi vagy arra, vannak-e valójában ufók, és ha vannak, milyenek.

És még mindig nem vagy eléggé kíváncsi ahhoz, hogy időt, energiát, érdeklődést szentelj arra, hogy ismeretiséget, sőt barátságot köss azzal az ismerős idegennel, aki TE vagy.

A szeretet feltétele a megismerés. Ha megismered magad, biztos lehetsz benne, hogy meg is szereted. Ha megszeretted magad, akkor el is fogadod magad olyannak, amilyen vagy. Ha magadat megszeretted, és elfogadtad, akkor leszel csak képes egy másik embert megismerni, megszeretni és elfogadni.

Manapság nagyon divatosak lettek a plasztikai műtétek, amelyeknek csak nagyon kis hányada indokolt. Ha valakinek megsérül vagy eltorzul az arca, teste – bal eset vagy komoly betegség következtében –, indokoltta válik az esztétikai alakítás. Ám az a sok fiatal lány és

fiatal nő, aki plasztikai sebéssel szétszabdaltatja az arcát és a testét, elfelejtí bejárni az önmegismerés és önelfogadás útját. Pedig bizonyára kevésbé fájdalmas, mint kés alá feküdni. És olcsóbb is... Talán kegyetlenül hangzik, mégis bátran állítom: a plasztikai sebészek páciensei zömének nem a testével, nem az arcával van a probléma, hanem az agyával és lelkével.

Ha elégedetlen vagy magaddal, szánjál időt az önmegismerésre. Ettől már csak egy lépés választ el saját magad elfogadásáig. Meglátod, önmagad társaságában sem fogsz unatkozni.

Ezután jöhet a többi ember megismerése és elfogadása. Mindig keresd a jót a másik emberben. Erre a megtalált kincsre építsd kapcsolataidat. Figyeld és ismerd meg a környezetben élő embereket. Láttam egy filmet, *Kapcsolat* volt a címe. A főhős nő zsenge gyermekkorától csak a távoli csillagokat, bolygókat kutatta abban a reményben, hogy kapcsolatba tud majd lépni egy idegen intelligenciával. Aztán feljutott az űrbe, és ezzel egy másik álma teljesült. Idegenekkel ugyan nem találkozott, de a halott édesapja szellemétől egy fontos tanulságot kapott útravalóul: Ne akarj túllépni az elérhető világunkon, hanem a közvetlen környezetben létező, karnyújtásnyira lévő értékeket vedd észre!

A melletted élő embereket ismerd meg! Ők jelentik számodra az igazi, mély kapcsolatokat. Akit megszeretted, annak két fontos dolgot adhatsz: az idődet és a figyelmedet. Ne fukarkodj egyikkel sem!

5. A hitről

*„Tedd azt, amiben hiszel, és higgy abban, amit teszel!
Minden más csak erő- és időpocsékolás.”
(Maharaj Nisargadatta)*

Hiszek a szavak hatalmában, embert jobbitó erejében, ezért írom neked e sorokat. Hiszek abban, hogy minden nap tartogat számomra valamit, amiért érdemes élni. Hiszek abban, hogy amikor döntési lehetőségeim beszűkülnek, akkor Isten akaratára kell bíznom magam.

És te miben hiszel? Fontos, hogy erre a kérdésre kapásból tudjál válaszolni. És tudd hosszasan sorolni mindazt, amiben hiszel, és amire támaszkodhatsz, amikor életed nehéz pillanatait kell átvészelned.

Legmagasabb szintű mentális tevékenységünk a humorban nyilvánul meg. A humor segít elviselni az élet valamennyi kellemetlen aspektusát. Gyakori alkalmazásával agyadat is karban tartod, a lelki problémákra gyógyírként hat, mosollyá szelídíti a keserűséget.

Hangolódj a humorra, és olvasd el az orvostudomány rövid történetéről szóló összefoglalást, amit az interneten találtam:

„– Fáj a torkom!

Kr. e. 2000: Tessék, edd meg ezt a gyökeret!

Kr. u. 1000: Az a gyökér pogány dolog, mondj el egy imát!

Kr. u. 1850: Az az ima babonaság, idd meg ezt az elixírt!

Kr. u. 1940: Az az elixír kigyóolaj, nem tesz jót, nyeld le ezt a pirulát!

Kr. u. 1985: Az a pirula hatástalan, vedd be ezt az antibiotikumot!

Kr. u. 2001: Az az antibiotikum nem természetes! Tessék, itt egy gyökér...”

Ez a rövid történeti áttekintés vicc ugyan, de tartalmaz némi igazságot. Remélem, sikerült mosolyt csalogatnom az arcodra. **Váljék egészségedre!**

7. A barátságról

„A barátság egy az élet simogatásai közül.”
(Gala Galaction)

Vannak játszótársak, pajtások, haverok, barátok. Belőlük egész sereg szegődik melléd, amíg felnősz. És van A BARÁT. Akiből csak egy van. Nem kell keresned, nem kell kutatnod utána. Egyszer csak ott van. Leül melléd. És aztán mindig ott marad melletted.

Belekezdesz egy mondatba, ő befejezi. Ránézel, és ő bólint. Ad, még mielőtt kérnél. Rád néz, és te is tudod, mire van szüksége. Jobban ismer téged, mint bárki más. Nemcsak erényeidet ismeri, hanem hibáidat is. Mégis szeret, és mindezzel együtt elfogad. Akkor is veled van, ha fizikai értelemben útjaitok szétváltnak, az ország vagy a világ más-más csücskében éltek. Mégis megnyugtató bizonyosság, hogy vagytok egymásnak. Osztokotok örömben és bánatban. Ha hosszú-hosszú idő után újra találkoztok, a beszélgetést ott folytatjátok, ahol abbahagytátok.

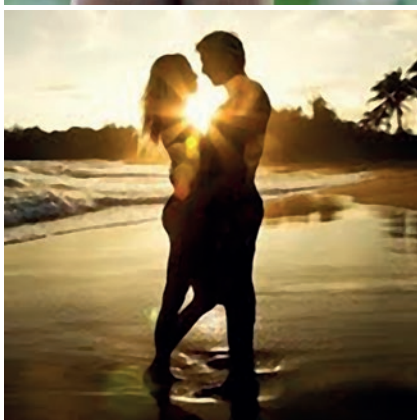
Miért tud a barátság ilyen szoros kötelékké válni? Sokat gondolkoztam rajta, és azt hiszem, megtaláltam a választ. Vannak az életednek olyan összetevői, amelyeket nem te választasz. Beleszületsz egy társadalomba, amelynek megvannak a maga szabályai. Beleszületsz egy népbe, anyanyelvbe, kultúrába, családba. És ez mind nem a te választásod. Csupán az a te választásod, hogy mennyire azonosulsz a társadalmi renddel, néppel, nyelvvel, kultúrával, mennyire kötődsz a családdhoz. Önmagadat is csak úgy kapod a szüleidtől. És aztán, akár kedveled önmagad, akár nem, le kell vele élned az életed. A BARÁTOD az első komoly választásod. Te is neki. Talán ezért vagytok olyan fontosak egymásnak.

Mi is a barátság? Sok könyvtárnyit összeírtak róla. **A legszebb könyv, amit a barátságról írtak, Antoine de Saint-Exupéry A kis hercege. Ha még nem olvastad, olvasd el. Ha már olvastad kisebb korodban, olvasd el újra. Új értelmet fog kapni.**

A kis herceg úgy tesz szert barátira, hogy megszelídíti a rókát. A róka tanítja meg arra, milyen egy másik lény megismerésének öröme. Megmutatja, hogyan öltöztess lelkedet ünneplőbe, amikor a BARÁT jöttére vársz. Elmagyarázza, mennyire fontosak a barátsággal kapcsolatos szertartások, rítusok. És rádöbrent arra a felelősségre, amit a barátság jelent.

„Örökre felelős vagy azért, akit megszelídítettél” – mondja a kis hercegnek a róka. **Ajándékozd meg személyes jelenléteddel azt, akit megszelídítettél. Ha lehetőséged van rá, akkor ne sms-ben, ne cseteléssel, ne e-mailen ápd a barátságot. Ül le vele szemben, nézz a szemébe, figyelj rá, fogd meg a kezét, és add oda neki az idődet. Ha már megszelídítetted.**

8. A szerelemről

*„Mert hol te vagy, ott a világ maga.”
(William Shakespeare)*

*„A szerelem minden harmónia között a legdallamosabb-
érzése velünk született.”
(Honoré de Balzac)*

Párválasztásod az életed másik fontos önálló döntése. Sokszor fogod érezni, hogy szerelmes vagy. Sokan élték át, és halhatatlan művek ihletője lett ez az érzés. De a „szerelem” szó hajdani nemes csillogása manapság kissé megkopni látszik. Ma mindenféle egyéb szót helyettesít: hitegetést, kegyes hazugságot, karrierépítést, anyagi érdeket, ösztönök kielégítését és egyéb alantas indulatokat, amelyeknek semmi közük a szerelemhez. Ezért fontos, hogy igen takarékosan bánjál a szóval. Könnyelműen és teljes meggyőződés nélkül ajkadra ne vedd. Vigyázz, hogy kinek mikor hogyan és miért mondd.

Hamarabb fogsz vágyódni a szerelem érzése után, mint ahogyan megtalálsz azt a személyt, aki megismertette az érzéssel. Erd be addig azzal, hogy vágyódsz az érzés után. A jó dolgok várása, a készülődés is örömteli tud lenni. Sose kutass görcsösen szerelmed célpontja után. Amit görcsösen akarsz, az sohasem sikerül. Addig ismerkedj meg saját éneddel. Készítsd fel magad a szerelemmel való találkozásra, öltöztess lelkedet ünnepelőbe, és várj. Lehet, hogy soká kell várakoznod. Lehet, hogy mielőbb készen állsz a kapcsolatra, meg is jelenik, akire vártál.

Bár nagyon sok hasznos dolgot tud nyújtani az internet, a társadat ne csak ott keresd. Nem biztos, hogy a társkereső oldalakon fogod megtalálni. Életed párja nem webáruházi termék! Ha egy bizonyos fajta fűnyíróra van szükséged, csak írd be a gép paramétereit, és éppen olyat tudsz venni, amire szükséged van. A párodat egyrészt azért nem érdemes csak ott keresned, mert még csak nem is hasonlít a fűnyíróra. Másrészt azért, mert a fűnyíróval kapcsolatos igényeid pontosan meghatározhatóak, mértékegységekben kifejezhetőek. A szerelem iránti elvárásaidról viszont nem tudnál két olyan mondatot mondani, ami racionális alapon nyugszik, ami számokban, mértékegységekben kifejezhető.

Életed párja talán nem a távoli, ismeretlen vidékről fog érkezni, ahová néha elvagyódsz a szürke hétköznapokból. Talán éppen a közeledből tűnik elő, szürke hétköznapjaidat megszínésítve. Nézz körül! Lehet, hogy itt van tőled karnyújtásnyira, és ő már észrevett, figyel téged. Figyelj oda közvetlen környezetedre! De senkire se tekints úgy, mint szabad prédára, kísérleti alanyra!

Ha lány vagy, adj esélyt, hogy harcoljanak érted!

A könnyen megszerezhetőség értéktelenné és érdektelenné tesz. Tiszteld saját magad! Ha ezt sugározza a lényed, tisztelettel fognak rád tekinteni.

Ha fiú vagy, tekints úgy minden lányra, mint leendő anyára!

Mert potenciális anya minden lány. Anya, mint a te anyukád. Ezért soha ne hozd megalázó helyzetbe! És azt se hagyd, hogy miattad ő kerüljön emberhez méltatlan helyzetbe!

Életünk egy szövvényes, bonyolult, mindennel összefüggő játszma. Valamennyi társas kapcsolatunkban emberi játszmákat játszunk. Szülővel, testvérrel, osztálytárral, munkatárssal stb. Mint minden játszmának, ennek is vannak győztesei, vesztesei. Van domináns fél, és van olyan, akit irányítani kell. Azt kérdezed: A szerelem is játszma? A válaszom: Igen. De a szerelmi játszmának nincs külső célja. Önmagáért való. **Az igazi szerelem olyan önkéntes és érdektelen játszma, aminek két győztese van.** Úgy leszte győztések, hogy a kölcsönös egymásra hatás mindkettőtökből a lehető legnemesebb, legértékesebb emberi tulajdonságokat hozza ki. Szerelemben élni azt jelenti, hogy a másik lény hatására a lehető legjobbá válni.

A szerelem energiaforrás, amelyből életed táplálkozik, hogy jobb legyen.

9. A munkáról

*„Amikor dolgozol, fuvola vagy, melynek szívéén áthaladva a múlt percek susogása zenévé változik...
A munka a láthatóvá tett szeretet.”
(Khalil Gibran)*

Amíg távlati feladatként tekintesz a munkára, addig tehernek, nyugnek tűnik. Aztán valami külső kényszerítő erő (például megélhetés, karrierépítés igénye) hatására, minden fizikai és szellemi energiádat összegyűjtve belekezdész. Elindul az értelmes tevékenység alkotói folyamata, és rácsodálkozol arra, hogy a munka nem is olyan teher, amilyennek madártávlatból tűnt. Bármilyen munka, a legegyszerűbb vagy legalantasabb is meg tudja hozni számodra az örömet, ha a feladatot jól végzed el. Ha a tőled telhető legjobbat nyújtod.

A munka nemcsak azért fontos, mert általa emelkedett ki az ember az állati létből. Nemcsak azért, mert a pénzkeresés, megélhetés egyetlen becsületes eszköze. Hanem azért is, mert **a munkavégzés (fiatalkorban tanulás) strukturálja az idődet.** Munkavégzés vagy tanulás nélkül úgy folya ki kezéd közül az idő, hogy semmi értelmes, hasznos nyomot nem hagynál magad után. Ne félj hát attól, hogy tanulni, tevékenykedni, dolgozni, alkotni kell. A tapasztalat azt mutatja, hogy sokkal több áldozatot szed a munka nélkül létezés, mint a túlzottan sok munka. Az értelmes tevékenység hiánya okozhat depressziót, önértékelési zavarokat, alkoholizmust, kábítószer-függőséget. Természetesen az is igaz, hogy a túlzásba vitt tevékenykedés is veszélyes lehet. Életed valamennyi területén érdemes mértékletesnek lenned. Így a munkában is. A felgyorsult életritmus, az anyagi javak megszerzésére irányuló mohóság, a karrierizmus eredményeként korunk kitermelt egy új pszichés betegséget: a munkamániát. A munkamániásnak a munka nem eszköz, hanem végcél. Lázasan tevékenységbe menekül azért, hogy valami alapvető hiányt pótoljon, vagy azért, hogy ne kelljen szembenéznie egy számára nemkívánatos személlyel: önmagával.

Vigyáznod kell tehát, hogy ne essél se a beteges tétlenség, sem pedig a túlzásba vitt tevékenykedés csapdájába.

Ahhoz, hogy megéld a munka örömét, meg kell értened az alábbi fogalmak közötti különbséget. **Van munka – és van hivatás. Munka az, amit azért végzünk, mert muszáj. Mert pénzt akarunk keresni, hogy ne haljunk éhen. A hivatás több mint munka. A hivatás olyan tevékenység, amivel azért foglalkozol, mert az a kedvenc időtöltésed, és mellesleg megfizetnek érte.**

Amikor pályaválasztás előtt állsz, azt kell végiggondolnod, mi lenne az a társadalmilag hasznos tevékenység, ami örömmel tölt el. Amit huzamosabb ideig, akár egy életen át is tudnál végezni anélkül, hogy megunnád.

A pályaválasztással újabb komoly teher nehezedik rád. Hivatásod megválasztása a te döntésed kell, hogy legyen. Ha van régóta dédelgetett álmod, ambíciód, akkor itt a lehetőség a megvalósításra. Merjél nagyot álmodni. Álmaidat vedd össze a lehetőségeiddel, képességeiddel, a realitással. De sose érd be kevesebbel, mint amit képességeid és lehetőségeid megengednek. Képzeld el egy tűzpiros Ferrarit. Végsebessége 320 km/óra. Te vagy ez a Ferrari. Kár lenne érted, ha csak 30 km/órával araszolnál. Hiszen benned van a 320 km/órás sebesség lehetősége. Márpedig ha nem használod ki a szellemi és fizikai kapacitásodat, olyan vagy, mint a harminccal döcögő nyugalmazott versenyautó.

A hivatásod fogja biztosítani a mindennapi kenyeret, és a jól végzett munka mindennapi örömét. Rabindranáth Tagore nagyon találóan fogalmazta meg ezt a folyamatot:

*„Aludtam, és azt álmodtam, hogy az élet öröm lenne.
Fölébredtem, és láttam, hogy az élet kötelesség volt.
Megtettem a kötelességet, és lásd,
a kötelesség örömmé vált.”*

10. Az erkölcsről

*„Elmédbe vésd jól e néhány szabályt.
A gondolatnak nyelve sose keljen
Nálad, se tette ferde gondolat.
Légy nyájas ámbár, de ne köznap;
Kémlelve rostáld meg barátidat,
Aztán szorítsd lelkedhez érckapocccsal;
De minden első jöttment cimbora
Üdvözetén ne koptasd tenyered.
Kerüld a patvart; de, ha benne vagy,
Végezd, hogy ellened másszor kerüljön.
Füled mindenki bírja, szód kevés;
Ítéletet hallj bárkitől, ne mondj...
Mindenek fölött
Légy hű magadhoz: így, mint napra éj,
Következik, hogy ál máshoz se léssz.”
(Shakespeare: Hamlet)*

A mottóként idézett sorokkal Polonius bocsátja útjára fiát, Laertest a *Hamlet*-ben. Örökérvényű erkölcsi tanácsok ezek, amelyeket a Shakespeare óta eltelt több mint négyszáz esztendő sem tudott megkérdőjelezni vagy érvényteleníteni. Vajon miért? Hiszen annyit változott a világ! A társadalmi életre vonatkozó jogszabályok, törvények naponta változnak. Hát akkor az erkölcsi kategóriák miért nem?

Nos, azért nem, mert az erkölcs kérdéskörébe tartozó jelenségeket elsősorban nem az írott törvények, külső előírások szabályozzák, hanem az ember legbensőbb énjében lakozó LELKIISMERET. **Az erkölcsileg helyes vagy helytelen, jó vagy rossz döntésről nem a törvényszéki bíró hoz ítéletet. Egy sokkal szigorúbb bíró mondja ki a szentenciát. Ez a kíméletlen ítélethez nem más, mint az ember saját lelkiismerete.**

Emlékszel olyan gyermekkori eseményre, amikor véletlenül eltörtél egy fontosnak tűnő tárgyat? Lelkiismereted miatt kezdted egy idő után kényelmetlenül érezni magad. Nem tudott senki róla, a külső megtorlástól sem kellett félned, mégis pocsékul érezted magad, a gombóc addig növekedett a torkodban, míg kénytelen voltál megadni magad. Megpróbáltad a hibádat jóvátenni, vagy megosztottad titkod valakivel.

A lelkiismeret hangjáról, a gonosz cselekedetek következtében az ember lelkében keletkező folyamatokkal, testi-lelki vívódásokról irodalmi művek hosszú sora ír. És bár ezek szélsőséges példák, nagyon jól szemléltetik az emberben zajló folyamatokat

A lelkiismeret győzelmét, a bűnhődés belső folyamatát ábrázolja Arany János néhány balladájában. Ágnes asszony a szeretőjével együtt megöli a férjét, de az igazi ítéletet nem a törvényszéki bírák mondják ki. Elméje elborul a bűn terhe alatt. Még öregkorában is a bűnjel, a véres lepedő látványa kísérti. A lepedőt rongyosra síkálja, ám a lelkiismeretét sohasem tudja tisztára mosni.

A walesi bárdok története szerint Edward király ötszáz énekmondót küld a halálba, amiért nem hajtanak fejet a zsarnoki hatalom előtt, és nem hajlandóak a királyt dicsőíteni. Később azonban egy belső hang szólal meg benne. Ez a hang a lelkiismeret hangja. Ám Edward mégis az általa halálba küldöttek szemrehányó énekét véli hallani, amelytől sem a külvilág csendje, sem a külvilág harsonája nem tudja többé megszabadítani.

Az erkölcs témakörét nem azért hagytam az írásom végére, mert kevésbé fontos lenne, mint az előzőek. Azért került tanácsaim végére, mert valamennyi eddig érintett területen hozott döntéset az erkölcsi megfontolás kell, hogy áthassa. Erkölcs nélkül nincs szabadság, szeretet, szerelem, hit, barátság, hivatás, hűség.

Nagyon lényeges erkölcsi kérdés a hazádhoz, népedhez való hűség. A Szent Istvántól elnyert örökségedet úgy becsülheted meg és adahatod tovább, ha büszke vagy magyarságodra. Nem bántóan vagy más népeket lenézően büszke. Úgy légy büszke, ahogyan Arany János megfogalmazta ezt az életérzést: „Nekem áldott az a bölcső, mely magyarrá ringatott.” Törekezd arra is, hogy bárhol jársz, bármit teszel, méltóképpen képviseld a magyarságot.

Erkölcsi döntéseidben mindig hallgass arra a bizonyos belső hangra, amely megóv téged a későbbi bűnhődéstől. El tudsz szökni az igazságszolgáltatás vagy a közvélemény elől, de önmagad elől nincs hová menekülnöd.

Minden igyekezeted ellenére megtörténik majd, hogy rossz döntést hozol. **Ismerd fel és ismerd be a hibát, ezt követően minden energiádat összpontosítsd arra, hogy helyrehozd. Csak így maradhatsz hű önmagadhoz.**

* * *

Köszönöm, hogy rám figyeltél. Jó utat kívánok neked. Ha valamikor eltévednél, ne feledd, hogy írtam neked egy iránytűt, ami segíthet visszatalálni önmagadhoz.

Csikai Zldikó

Komplex kísérleti fejlesztés Kodály szellemében

Szöveg: **Csikai Ildikó**, a Kodály Világa program vezetője | Fotó: Szidor N. Gábor

„Embernek ének őrzi az időt, / Az tartja számon minden eleinket!
Hallgass meg egy semmicske éneket, / S szíve járását halld az időnek.”
(Ratkó József)

Keressük meg egymást!

Néhány éve felmerült bennem, milyen jó lenne megkeresni azokat, akik hozzám hasonlóan gyermekkoruktól kezdve a Kodály Zoltán-féle zenei nevelésben részesültek, akikkel az édes anyanyelven túl egy másik azonos nyelvet is beszélünk – és velük közösséget alkotva újabb alkotó folyamatokat elindítani. Úgy éreztem ugyanis, hogy példát kell mutatnunk a mai fiataloknak és az őket nevelő szülőknél, tanároknál, miközben hozzájárulunk ahhoz is, hogy Kodály Zoltán öröksége élő, léktető maradjon.

Kodály Zoltánné Péczely Saroltával való első találkozásom során, amikor az elképzelésekről egyeztetettünk, szóba került az a komplex kísérleti fejlesztés, amelynek gyökerei az 1970-es években az akkori kecskeméti Kodály Zoltán Ének-zenei Általános Iskola és Gimnáziumban indultak el. Kodály Zoltánné asszony biztatására fogtam bele a ma már igen tekintélyes szakmai erőt képviselő tudományos, pedagógiai és az andragógia területén elkötelezett kutatócsoport létrehozásába, amely főként általános iskolai és egyetemi oktatókat jelent, akikkel elindult az együtt gondolkodás egy teljesen újszerű, játékos alapon működő, a különféle területeken átívelő módszertan megalkotására.

Tornyot rakunk – matematikából, zenéből és táncból

Az első konferenciánkat idén februárban tartottuk a Zenetudományi Intézet dísztermében. Horváth István *Tornyot raktam* című versét idézve egy toronyépítés alapozására invitáltam az előadókat és a résztvevőket, ahol a kodályi zenei nevelés különféle területeinek jeles képviselői, a matematikai gondolkodás kialakításának, a játékos elemeknek, a mozgásnak és a táncnak a jelentőségét hangsúlyozó szakágak küldöttei mutatkoztak be.

A második konferenciánkra Kodály Zoltán szülővárosában, Kecskeméten, a Neumann János Egyetem Pedagógusképző Karán került sor. A torony megalapozását követően meghatároztuk azokat a konkrét területeket, amelyeket elengedhetetlennek tartunk a komp-

lexitás kialakítása során, így a toronyépítés tovább folytatódott az alábbi szakemberek közreműködésével: dr. Lippai Edit, az ELTE PPK adjunktusa, a Kodály Világa kutatásvezetője, dr. Munkácsy Katalin, az ELTE TTK főiskolai docense, a Kodály Világa matematikai kutatócsoportjának vezetője, dr. Smuta Attila, a kecskeméti Neumann János Egyetem tanszékvezető főiskolai tanára, a Kodály Világa művészeti és zenepedagógiai főtanácsosa, Lévai Péter néptáncos, a Magyar Táncművészeti Egyetem adjunktusa (az „Ének, mozdulat, játék, tánc” című előadásaival, a táncjelírás és -olvasás bemutatásával gazdagítva anyagainkat), Polgár Erzsébet zongora-művésztanár. Ez később kiegészült dr. Mizerák Katalin, a Magyar Táncművészeti Egyetem tanszékvezető főiskolai tanára jóvoltából a dráma, a mozgásjátékok és a néptánc kapcsolódási pontjaival, a dráma- és mozgástanulással előkészített táncszakmódszertan és a konstruktív és kooperatív tanulási módszerek összefüggéseinek felvetésével. Dr. Krémer András, a Szegedi Tudományegyetem főiskolai tanára a versengésről és az együttműködésről tartott előadásában az együtt éneklést, az együtt muzsikálást hangsúlyozta mint kitüntetett pedagógiai célt, ugyanakkor mint annak előfeltételét is, hogy Kodály zenei nevelési módszerét sikeresen meg lehessen valósítani.

Bot és ének – testünk, lelkünk védelmében

Kányádi Sándor *Bot és furulya* című versében, valamint Sütő András *Anyám könnyű álmot ígér* című művében is megjelenik az a gondolat, hogy ha útra indulunk, legyen nálunk bot, és vigyünk magunkkal éneket... Legyen nálunk bot, hogy meg tudjuk védeni magunkat, a testünket, szeretteinket, legyenek a túléléshez racionális stratégiai megoldásaink, és legyen nálunk ének, dal, hogy meg tudjuk védeni a lelkünket, hogy meg tudjunk pihenni gondolatainkban, legyenek szereprepertoárunkban olyan tevékenységek (zene, művészet, alkotótevékenységek, mozgás), amelyek segítenek a folyamatos egyensúly fenntartásában.

Kodály Zoltán munkássága nem csupán a zenéről, a zenei nevelésről szól, hiszen több művében hangsúlyozza a sportolás, a helyes táplálkozás, azaz egyfajta tudatos

életvezetés jelentőségét, az egészséges életmódot. Még arra is volt gondja, hogy felkérje *dr. Kovács Géza* orvost, hogy a Zeneakadémia hallgatói, illetve a zenészek számára dolgozzon ki a zenészeket sújtó foglalkozási ártalmak megelőzését célzó életmódprogramot. A Kovács-módszer szellemi örököse és tiszteletre méltó követe *dr. Pásztor Zsuzsa*, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem tanára, aki elsőként csatlakozott komplex programunkhoz.

Kodály életműve a teljes ember neveléséről szól, tehát nem lehet kevesebb komplex fejlesztésünk célja sem, ezért a harmadik konferencia résztvevőit még tudatosabban invitáltuk, hogy törekvéseink egyértelműen tükrözzék Kodály Zoltán elképzeléseit. Együttműködő partnereink között kiemelt szerepet tulajdonítunk a *Ringató* megalkotójának, *Gróh Ilonának*. Ilona és leánya, *dr. Gáll Viktória Emese* alkotómunkája gyengéden simul bele a Kodály Világa pedagógiai és andragógiai elképzeléseibe egyfajta tudatos felnőttképzési módszertannal, a zenei készségek fejlesztését célzó játékos, élményszerű daltanulással, élő hangszeres zenekísérettel, mert mint Kodály, ők is vallják, hogy a gyermekek zenei nevelése a szülők zenei nevelésével kezdődik.

Ugyancsak új területként mutatkozott be a népzene, melynek képviselője a Philidor Intézet révén *Rosonczy-Kovács Mihály*, akivel már több területen elindítottuk az együttműködést. Úgyszintén először képviseltette magát a vizuális kultúra, melynek a komplex módszertanhoz való kapcsolódási pontjairól *Vidra Réka* grafikus, tanárt hallhattuk legutóbbi konferenciánkon. *Réti Mónika* a Kutatótanárok Országos Szövetségét hozta el hozzánk. *Csordásné Anda Éva* az általa fejlesztett MATANDA eszközzel, módszerrel (mely „hidat képez a tárgyi világ és az elvont matematikai fogalmak között”) kapcsolódik a Kodály Világához.

A teljes ember fejlesztése teljes módszert kíván

Nekünk, akiket születésünktől vagy kisgyermekkorunktól kezdve körülölel a zene, az éneklés, ráadásul a tudást, a műveltséget értéknek tartó családba születünk, ez a természetes közegünk. Az életünk számtalan területére hatással van. Éppen így volt ez velem is. Elhagyva azonban az alma matert, egyetemistaként az akkori 4. Számú Leánynevelő Intézetben kezdtem el dolgozni éjszakai gyerekefelügyelőként, ahol olyan gyerekeket ismertem meg, akiknek egészen más volt az életvitelük. Azóta tudom, hogy mekkora kincset kaptam, milyen kegyes hozzám az élet, amióta megapasztaltam, hogy milyen sokan vannak azok, akiknek szinte elérhetetlen az a kulturális közeg, ami burkot képes vonni az életünk köré. Bár kollégáimmal mindent elkövettünk, hogy szépre, jóra oktassuk az intézetben egy-két évig szigorú őrizetben élő, iskolai szempontból túlkoros lányokat, a leánynevelés tökéletesen eltűzött fogalom maradt, csupán apróbb korrekciókra lehetett lehetőségünk.

Később kulturális nevelőtanárként kórust, színjátszó csoportot vezettem az intézetben, és matematikát tanítottam játékos eszközökkel a dolgozók általános iskolájában. A művészeti nevelés több területre kiterjedő jótékony hatása az akkor még nehezen elérhető tudományos mérések nélkül is egyértelmű volt. Már a fellépésekre való készülődés folyamatában láthatóvá vált az, amit *Csíkószentmihályi Mihály* „áramlatélményként” (*flow*) definiál, hiszen teljes átéléssel tanulták a szerepüket, gyakoroltuk az egyszerűbb kórusműveket, és már nem a cselekvés célja (az előadások, az intézmény vagy az intézmény fenntartójának képviselői előtti szereplés) motiválta őket, hanem maga a cselek-

vés: a játék, az együtt alkotás, az együtt éneklés. És a tanulás közbeni élmény átélése, a készségek fejlődése folyamán észrevétlenül alakult ki az egymás iránti figyelem, elfogadás, sőt olykor még a tisztelet is. Már akkor megfogalmazódott bennem, hogy milyen jó lenne, ha minden gyermek már egészen korán bekapcsolódhatna az ilyen jellegű nevelésbe, illetve ha a játékos módszertan más területek fejlesztésében is meg tudna jelenni. A zenei nevelés rendszere minden modalitáson keresztül hat (vizuális: kézjeles szolmizáció, kottázás, kottaolvasás; auditív: éneklés, hangos zenei olvasás, zenehallgatás; kinezetikus: daljátékok eljátszása, ugrálás, hajolgatás, sőt maga az éneklés technikája; motorikus: ismételtetés közösen; stb.), tehát minden gyermek számára könnyen befogadható, még azok számára is, akik valamilyen területen akadályozottak.

Hogy miért is fontos a komplexitás? Bizonyára számtalan aspektusból meg lehet válaszolni ezt a kérdést. „Nevelést, iskolát csak tiszta és teljes emberképre, mélyen átgondolt, időtálló igazságokra, tiszta forrásból táplálkozó koncepcióra szabad építeni” – mondta *Sapszon Ferenc*, a Kodály Zoltán Magyar Kórusiskola alapítója egyik beszélgetésünk alkalmával. Mi, a Kodály Világa komplex fejlesztés résztvevői úgy gondoljuk, hogy a teljes ember nevelésének a természettudományos és művészeti nevelés helyes arányát kell tükröznie, hogy a gyermek olyan irányba tudjon fejlődni, amely testi, szellemi képességeinek, lelkiállapotának megfelel, még abban az esetben is, ha a családi háttér nem teljes mértékben ideális. Módszertanunk a tehetséggondozásról és a korrekcióról hasonlóképpen gondoskodik. Éppolyan fontosnak tartjuk a racionális gondolkodásra való nevelést, mint az érzelmi nevelést.

A matematikai nevelés egyik célja éppen a racionális gondolkodás megerősítése, ugyanakkor az is célja kell, hogy legyen, hogy átélhessük, hogy ebben a mesterséges világban van öröm. Ugyanúgy, ahogy a gyermek zenét hallgatva, együtt énekelve vagy akár mozgás közben átéli az örömet, a játékos matematikatanulás során is, a praktikumot kiszélesítve – dr. Munkácsy Katalin szavaival – „ne csak tudja, hogy ez úgy van, hanem szívét-lelkét melengesse”.

Kodály „százéves tervben” gondolkodott, a néphagyomány alapján különleges rendszert alkotott, énektanítási reformja ötvözte a nyugat-európai zenetanítás és a magyar népzenei hagyományok alapjait. Kodálynak köszönhetően Magyarországon az 1950-es évektől kialakult egy egységes zenepedagógiai rendszer, amely elvezet az óvodáskortól egészen a zeneakadémiai, sőt a posztgraduális képzésekig és a tudományos kutatásig. Tanulmányaiban többször ír arról, hogy mekkora jelentősége van az általános iskolai és gimnáziumi zenei alapműveltség kialakításának. Kodály Zoltán nem csupán a professzionális zenészek mestere, ám nagyon sok különféle területen sikert ért „tanítványa” vallja, hogy a zenei nevelés hatására váltak többé, gazdagabbá. Kodály nem egyszerűen zenész, zeneszerző, zenetudós, népdalgyűjtő, zenepedagógus volt, hanem „komplex” módon élt, alkotott és tanított. Még van néhány évünk, hogy beteljesítsük, amit megálmodott százéves tervében.

Kodály Zoltán munkássága nem csupán a zenéről, a zenei nevelésről szól, hiszen több írásában hangsúlyozza a sportolás, a helyes táplálkozás, azaz egyfajta tudatos életvezetés jelentőségét.

Dienes Zoltán Pál világhírű matematikus ugyancsak komplex módon közelítette meg a matematika tanítását. Életében az egyik legnagyobb hangsúlyt a matematika-tanulás lélektana kapta. Amikor Leicesterben tanított, akkor vetette bele magát a pszichológiai tanulmányokba, és azt szerette volna elérni, hogy a matematika időtálló legyen az emberek életében, és megszakadjon az a folyamat, ami már az 1950-es években tapasztalható volt: hogy a tanárok sem szerették a matematikát, a diákok pedig egyenesen menekültek vagy félték tőle, sőt „utálták”. Az elméleti matematika mellett Dienes óriási érdeme az a temérdek játékos matematikai eszköz, amely megkönnyíti a feladatok megértését, begyakorlását. És ami talán még ezeknél is fontosabb, hogy egyetemi professzori státusa ellenére a világ számos országában sok ezer gyermekkel foglalkozott; ugyanúgy pedagógusokkal is, hogy megszerettesse velük a matematikát, és olyan játékos megoldásokat fejlesszen, amelyek egyre többeket vonzanak a matematika csodálatos világa felé. Ugyanakkor Dienes és Varga Tamás is logikával és algebrával foglalkozó tudósok voltak, és részben ezért, részben pedig a hagyományok miatt az analízist ők kihagyták vizsgálódásuk köréből, amivel viszont a mi elképzelésünk szerint foglalkozni kell.

Nemesszeghy Lajosné Szentkirályi Márta és követői kitaró, harcos munkája nyomán az 1960-as évek végén Kecskeméten megszervezték a Kodály–Dienes kísérleti osztályt. Szabó Józsefné Erzsike néni, Danicz Józsefné Trudi néni tanítónők és Rajz Istvánné Éva néni, a délutáni foglalkozások vezetője kivételes képzésben részesültek, hogy a Dienes-féle játékos matematika tanítási módszertana alapján oktassák a matematikát, emellett a „kodályi” mindennapos ének-zene órák, a néptánc és a vizuális nevelés különleges formái segítségével gazdagítsák a kicsik szereprepertoárját.

Ennek a kísérletnek Kodály már a kezdetét sem érthette meg, ám tanítványai, követői, hívei közül sokan kísérték figyelemmel a különféle próbálkozások eredményeit. Nemesszeghyné Szentkirályi Márta azonban sejtette, hogy ennek a képzésnek életre szóló hatása lehet, hiszen tudomása volt Dienes Új-Guineában folytatott próbálkozásairól (a pápuákat is sikeresen tanította a matematika rejtelmeire), és ezt kiegészítette a Kodály által vallott pedagógiai értékekkel. Az 1970-es években a pszichológia is igyekezett bizonyítékokat találni arra, hogy a „Kodály-módszer”-nek, amelynek alapja a művészeti, elsősorban a zenei nevelés, nagyobb hatása van az intellektuális folyamatokra, és képes a szociális hátrányokat kompenzálni.

Kivételesen szerencsésnek érzem magam, hogy én is az említett kísérleti osztályba jártam 1969-től. Legtöbbször már a zeneóvodában együtt énekeltünk, tapsoltunk, játszottunk, majd tizenkét éven át védő-óvó, nagyon magas színvonalú képzést kaptunk, és nem csupán a zenei nevelés területén, hiszen több bölcsész, tanár, orvos, mérnök, közigazdász, jogász, egyetemi tanár, rádióműsor-szerkesztő köszönheti sikeres pályáját az ott szerzett alapoknak.

Komplexitás a különféle tudományterületek és a művészetek szférájában

Az elmúlt évtizedben egymást követik azok a kutatások, amelyek a vizuális nevelés, a zenepedagógia, a drámapedagógia, a táncpedagógia, a művészetpedagógia megújítását célozzák, és természetesen egyre nagyobb teret kap a mindenre kiterjedő játékosítás (Lakos Dániel – logfaces; Gondos Gábor – kirakók; Saxon Szász János – Poliuniverzum; 4dframe ÉlményMűhely; építőjátékok: Itsphun, Jomili stb.) és a digitalizáció. A Kodály Világa fejlesztés ezeket az erőket koncentrálni, és igyekszik olyan folyamatokat elindítani, amelyek eredményeképpen a tudományos kutatások eredményeinek beépítésével több óvodában és iskolában a gyakorlatban is kipróbálható, akár a körülményekhez alkalmazkodó, a tehetséggondozásra és felzárkóztatásra egyaránt alkalmas, folyamatosan megújítható módszer születik.

Júniusban Budapesten a kétnapos Művészetpedagógiai Konferencián, november közepén Szegeden az MTA Tantárgy-pedagógiai Kutatási Program Természettudományi-matematikai-informatikai oktatás munkacsoportjának beszámoló konferenciáján (utóbbin az MTA által meghirdetett, a szakmódszertan tudományos megalapozását és megújítását segítő pályázaton nyertes kutatócsoportok közül nyolc mutatta be első évi eredményeit) több nézőpontból, más és más elképzelés alapján folynak a kutatások. A komplexitást minden munkacsoport a saját területén belül képzeli el. Mi azon fáradozunk, hogy a komplexitást a különféle tudományterületek és a művészetek szférájában több ponton együtt alkossuk meg.

Egyfajta bizonyítéka a komplex módszertan hatékonyságának a *Mindannyian a Mester tanítványai vagyunk* címmel készülő, a Kodály Világa által szerkesztett első könyv. Részben Kodály Zoltán tanítványai, az őt ismerők, illetve rajongói vallanak arról, hogy mit jelent számukra a kodályi zenei nevelés. Nem csupán zenészek, hanem ügyvédek, orvosok, kutatók és más területeken sikeres emberek szólalnak meg. Fontosnak tartjuk, hogy azok is elmondhassák véleményüket a zenei nevelésről, akik nem tekintik élethivatásnak az együtt éneklést, az együtt muzsikálást, bízva abban, hogy így még inkább láthatóvá tudjuk tenni azokat az értékeket, amelyeket Kodály Zoltán életművének köszönhetünk.

A torony tovább épül

A Kodály Világa programot ma már nemzetközi szinten is képviseljük. Az elmúlt időszakban két magas rangú kínai delegációval kerültünk kapcsolatba. Részt vettünk a „Jázmin-virágosó a Selyemúton” különleges

kínai népzenei koncerten, és a Magyar–Kínai Kereskedelmi Kamarának köszönhetően a Kodály Világa Tudományos és Művészeti Nonprofit Kft. képviselőjében négy évre szóló együttműködési megállapodást írtam alá a Kínai Zenészek Szövetségét képviselő *Han Xin'an* alelnökkel, főtitkárral. Jelen volt többek között: *Li Yi*, a Kínai Népköztársaság Irodalmi és Művészeti Területek Szövetsége Végrehajtó Bizottságának elnöke, *Wang Zheng* a Kínai Népköztársaság magyarországi nagykövetségének kulturális ügyekért felelős tanácsosa. A közös koncertre ellátogatott *Duan Jielong*, a Kínai Népköztársaság magyarországi nagykövete is, melyen hatalmas sikert arattak Kodály Zoltán *Kállai kettős* és *A magyarokhoz* című művei a kínai zenekar és a Kodály Világa Kórus közös előadásában. A másik pekingi kínai delegáció látogatása során többek között a Kínai Televíziós Munkatársak Szövetségének elnökhelyettesével, a Kínai Filmrendezők Szövetségének elnökhelyettesével, illetve más vezető tisztségviselőkkel tárgyaltunk a művészeti együttműködésről.

Természetesen nem maradhat el a kóruséneklés támogatása, menedzselése sem a Kodály Világa tevékenységeinek sorából. Évente igyekszünk egy-egy Kodály-művet minél több érdeklődőnek megtanítani, és lehetőséget biztosítani az előadásra, az együtt

éneklésre. Ebben az évben a *Kállai kettőst* énekeltek először Százhalombattán, majd a VIII. Muzsika Hídja Nemzetközi Kórusversenyen tekintélyes zsűri előtt. Többek között *Michalis Patseas*nak, a Nemzetközi Kodály Társaság egyik vezető tisztségviselőjének köszönhetjük arany minősítésünket. Olyanok is jönnek szép számmal énekelni velünk, akik több évtizede nem énekeltek kórusban. Célunk továbbra is, hogy minden tevékenységünkkel szolgáljuk alapvető küldetésünket: **„Legyen az együtt éneklés, az együtt muzsikálás, az együtt gondolkodás, az együtt alkotás a közös nyelv a világban.”**

A Kodály Világa támogatói:

- Emberi Erőforrás Minisztérium
- Magyar Fejlesztési Bank
- Gorter Fémipari Zrt.
- BÁCSVÍZ Zrt.
- Kecskeméti Termostar Hőszolgáltató Kft.
- Alföld Pro-Coop Zrt.
- Zenetudományi Intézet
- Neumann János Egyetem Pedagógusképző Kar

„»Honnan jössz?« – kérdezem a hótól.
»Te hova mégy?« – a hó ezt kérdezi.
Rám néz, én meg rá. Hallgatok.
Mit feleljek neki?»

(Szabó Magda: *Karácsony*)

Vannak fontos pillanatok. Amikor fontos mondatok hangoznak el. Valakitől, aki fontos számunkra. Valamiről, ami fontos nekünk-másoknak. Ezekről a pillanatokról, ezekről a mondatokról, ezekről az emberekről és témákról elmélet is született: „az emlékezetes üzenetek elmélete”.

Nem hallottam még erről az elméletéről, amikor gyerek- és fiatalkoromban átéltem az emlékezetes üzenetek erejét. „Mindig arra a harmadikra hallgass, mert az a szeretet” – idézte nagymamám Túrmezei Erzsébet versének utolsó sorát, kissé talányosan kérve meg arra, hogy olyat is megtegyek, amihez nem volt igazán kedvem. Akkor még nem ismertem a szöveget, csak éreztem: azokban a helyzetekben ad útmutatást, amelyekben az ész és az önérdek mást mondana. És láttam, hogy a nagymamám eszerint él. „Ami igazán fontos az életben, az sohasem könnyű. De csak azt érdemes megcsinálni” – biztatott édesanyám, amikor nagyon sajnáltam magam, hogy milyen nehéz a sorsom. Saját élete volt rá a példa, hogy ez így igaz. Később jöttem rá, hogy egy mondatra is lehet támaszkodni, akár a sziklára. De voltak tanítványok is, akik egy-egy megszólalásukkal kimerevítették a pillanatot, örökre megtartva emlékezetemben, amit tanulásról, tanításról mondtak.

Közeledik

Szöveg: **Aczél Petra**

„A fény árnyéka fény” – írta egyikük a közös kurzus végén, megköszönve az eltöltött időt. Legutóbb a fiam ajándékozott meg egy vicces örökbecsűvel – de azt hiszem, azt tényleg csak nekem szánta.

Lehetséges, hogy az életutunknak ezek az emlékezetes üzenetek az útjelzői. Az is lehet, hogy inkább villámcsapások, amelyekben összesűrűsödik valami igazán erős, csillapíthatatlan energia. Persze, az is elképzelhető, hogy inkább amolyan „lelki szobák”, otthonos belső terek, amelyekhez jó vissza-visszatérni, ha válaszokra van szükségünk.

Akármilyen metaforát választunk is, tény, hogy ilyen üzeneteket nem lehet csak könyvekben olvasni vagy a Facebookon beszerezni. Kell hozzájuk az adott helyzet, amelyben megszületnek, a személy, akitől halljuk/kapjuk őket, a téma, amiről szólnak, és a stílus – az a velős tömörség, amelyben testet öltenek. Kell hozzájuk az a nyitottság, amivel észreveszük őket. Az a bizalom, amivel rájuk hagyatkozunk.

De ami a legfontosabb, kell hozzájuk az igazság aranyfedezete. Érdekes módon ennek meglétét mindig megérezzük, pedig nem tanultuk. Hogy honnan van ez az aranyfedezet? A tapasztalásból, a szembenézésből, az önkritikából és a szeretetből. Akiktől ezeket az emlékezetes üzeneteket kapjuk, nem szlogennek szánják, amit mondanak. Hiszik és élik, amennyire tudják.

Önök mikor kaptak utoljára emlékezetes üzenetet? Mikor érezték meg, hogy egy egyszerű mondatban mennyi erő, ajándék, derű, mekkora támasz van?
És ami még fontosabb, mikor adtak legutóbb ilyet valaki másnak? Közeledik a karácsony, még nem késő...

Mi segít eligazodni a fiataloknak a mai világban? – kérdezik. Egyszerű a válasz: a család (szülők, testvérek, rokonok), az óvoda és leginkább az iskola, hiszen jól tudjuk, hogy az iskola az életre készít fel, művel, terelget, készséget (újabbán már kompetenciát is) fejleszt egyre rafináltabb pedagógiai módszerekkel különféle iskolarendszerekben.

Ott van továbbá a kortárs csoport, kezdve a játszótértől a zsúron, a bandázáson át a házibuliig. Van azután a szabadidős tevékenységek széles köre, ezek is mind segítenek eligazodni a világban: az olvasás, a sportolás, a zenélés és más művészeti tevékenységek, a kirándulás, a különféle hobbik, egyesületek, világi és vallási közösségek.

Később, mikor már kialakítottuk alapműveltségünket, a világban való eligazodást magunk irányítjuk: alkotómunkával, művelődési szinterek, arra hivatott intézmények segítségével, és folyamatosan gyarapítjuk ismereteinket, amelyek értelemszerűen életkoronként mást és mást helyeznek érdeklődésünk, tájékozódásunk előterébe. Ezért a mindent befogadni kívánó, habzsoló, kielégíthetetlen ifjúkori műveltségvágy idővel tompul, már nem akarjuk az egész világot megismerni és megérteni. Megélt, levont tapasztalataink alapján megelégszünk azzal, hogy családjunk, környezetünk s benne a magunk világát kritikusan, de belenyugodva elfogadjuk.

Egyszerű válaszmódtól néhányan nyilván felhördülnek: ez mind szép, de ilyen nincs! Akkor tegyük fel újra a kérdést: Mi segít eligazodni a fiataloknak a mai világban? Egyszerű a válasz: az okostelefon. Nem hiszik? Akkor vegyük sorra! Az okostelefon ott van már a baba kezében, az óvodában, az iskolában pedig már elmaradhatatlan. (Egyszer az informatikus megkérdezte tanári értekezleten: Mit gondolnak a kedves kollégák,

Három válasz

Szöveg: **Balázs Géza**

mikor a legnagyobb mértékű az internet használata? A tanárok találgattak: Szünetekben, nagyszünetben? Dehogy, kollégák! – mondta az informatikus. – Az órák alatt!) És az okostelefon ott van mindig mindenki kezében: a közlekedési eszközökön, a randevúkon, a családi étkezéseknél, nyaraláskor, a termálfürdőben vízhatlan tokban, lehalkítva a színházban, operában előadás közben, és nyilván ott is, ahová még a király is gyalog jár...

Még egyszerűbb válaszmódtól nyilván még többen felhördülnek: az okostelefon jó és hasznos, de eleinte minden új technikai eszköz iránt nagy a lelkesedés, azután majd a helyére kerül. Nyilván. Persze az állandó információs készenlét és segítség hosszabb távon nem segíti az eligazodást, mert elfojtja az agyi befogadóképességünknek jobban megfelelő természetes ismeretszerzést, rombolja az emberi kapcsolatokat, és könnyen megvezethetővé, megtéveszthetővé teszi az egyént. Aki GPS-szel közlekedik, nem alakít ki természetes tájékozódási tudást. Aki tudását csak az internetre alapozza, az – Roska Tamás informatikusprofesszor szavaival – az „internetes butuskák” egyre növekvő csapatát erősíti.

Akkor válaszoljunk a kérdésre: mi segít eligazodni a fiataloknak a mai világban? Szerintem az emberiség által kialakított, hagyományos ismeretszerző eljárások folyamatos fenntartása. Nagyon egyszerű dolgokra gondolok: játék, beszélgetés, olvasás, előadás, a dolgok megvitatása, közösségi művelődés és művészeti élmények, részvétel, kutatás, alkotás; általában a szép és jó példák keresése s az azokkal való mindennapi találkozás. Elgondolkodtató, hogy az ilyen egyszerű dolgokat újra fel kell fedezni. De ahol „szoptatási” és „gyásztanácsadóra” van szükség, ott nemsokára „beszélgetési tanácsadókra” is szükség lehet.

Miben segíthet az iskolapszichológus?

„Fordulj az iskolapszichológushoz!”, „Nincs abban az iskolában pszichológus, hogy rendbe rakja azt a gyereket?”, „Mire való az iskolapszichológus, ha még ezt sem tudja megoldani?” – Tényleg, mire való az iskolapszichológus? Azért nem értelmetlen feltenni a kérdést, mert a pszichológián belül viszonylag új szakmáról van szó, és az iskolákban is viszonylag új tendencia, hogy legyen iskolapszichológus az intézményben. Nagyjából az 1980-as évek közepétől létezik iskolapszichológusi ellátás, és a 2000 utáni években vált majdnem általánossá.

A pedagógusok segítője

A pszichológus elsődleges feladata az lehet, hogy a diákokkal folyamatos kapcsolatban álló pedagógusokat segítse: megerősítse őket szakmaiságukban, tanácsokat adjon, lehetőségeket, utakat mutasson meg nekik, reflektálttá tegye a munkájukat, segítsen nekik végiggondolni a döntéseiket, helyzetüket, magatartásukat, gesztusaikat. A pszichológus úgysem tud személyesen és hatékonyan 800-1000 diákkal foglalkozni, tud viszont azzal a 80 tanárral, aki nap mint nap kapcsolatban áll a diákokkal.

Amúgy nagyon könnyen marad egy tanár egyedül a problémákkal: az órákon zömmel, szinte kivétel nélkül egyedül van jelen, a konfliktusos helyzeteket – felnőttként – egyedül éli át. Nagyon nehéz érdemben tanácsot kérni a kollégáktól, úgy megbeszélni helyzeteket, hogy a megbeszélés során mindenki tényleg egyenrangú és őszinte legyen. Egy pszichológussal mindez könnyebb: nincs közöttük (vagy sokkal kevésbé valószínű, hogy van) rivalizálás, nincs bezzegezés, nincs hatalmi vagy kompetenciakérdés.

Márpedig a tanárok zömének elsősorban arra van szüksége, hogy a saját munkájáról, elsősorban a nehéz helyzetekről, megoldatlan szituációkról, ellenálló vagy nehezen kezelhető gyerekekről komolyan és őszintén beszélgetni tudjon. Ha valamit elmondunk, akkor azt az elmondás során meg kell fogalmaznunk, ezáltal pontosabban látjuk magunk is a buktatókat, hibákat, csapdákat. Egy kívülálló néhány jó kérdése alkalmas lehet arra, hogy valakit a saját hibáira, szelektív látására vagy időleges vakságára ráébresszen.

Mert a sok megoldatlan helyzet aláássa a tanár önbecsülését, saját szakmaiságába

vetett hitét. Ha a kiegészítő ellenszerét meg kellene nevezni, azt mondanám: beszéljen minden pedagógus sokat a vele történekről, az élményeiről – de komolyan, őszintén. Ismerjük azt a kétféle beszédmódot, ami nagyon elterjedt, de nem segít: az egyik a folyamatos panaszkodás („A 7.c-sek már megint!”), a másik a folyamatos önfényezés („Csak intek egyet, máris rend van!”).

Az iskolapszichológus megbeszélési lehetőséget jelent, némi pszichológiai ventilációt és szakmai megerősítést, az eszköztár bővítését, frissen tartását, és folyamatos találkozást olyan szempontokkal, gondolatokkal, ötletekkel, amelyek nekünk magunknak nem jutottak az eszünkbe.

Az iskola segítője

Minden iskolának megvan a maga légköre, mikrovilága. Ez nagyon sok mindentől tevődik össze, a településen elfoglalt helytől a diákok és a tanárok szociológiai összetételén és az iskola történetén, múltján, hagyományain keresztül egészen a megszokott kommunikációig, a bevett eljárásokig és tipikus módszerekig. Éppen ezért nehéz elképzelni olyan pszichológust, aki öt-hat iskolához tartozik. (Van ilyen, de ezt inkább elrettentő példaként említem.) Mert ahhoz, hogy egy pszichológus érvényes megoldásokat tudjon megfogalmazni, komolyan vehető tanácsokat tudjon adni, jól kell ismernie azt az intézményt, amelyben egy probléma keletkezik. És fordítva is: ahhoz, hogy egy pszichológushoz bizalommal forduljanak a tanárok, ahhoz ismerniük kell, rendszeresen kell látniuk, beszélgetni vele, megbízható kollégának és hiteles személyiségnek kell tartaniuk, akinek adnak a véleményére.

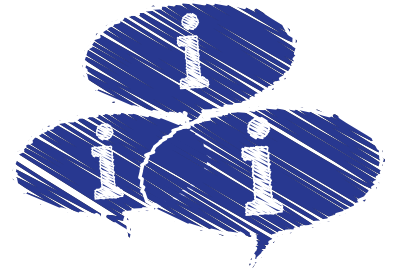

Szöveg:

Fenyő D. György

magyartanár,
a Magyartanárok
Egyesületének alelnöke

Ezért nagyon fontos az iskolapszichológust bevonni az iskola működésébe, és komoly szerepet adni neki olyan programokban, amelyekben a szaktudása mindenképpen sokat tehet hozzá a közös feladatmegoldáshoz. Felsorolok néhányat, hogy világos legyen, milyen sok helyzet adódik egy iskolában: szülői értekezletek, osztályfőnöki órák, felkészítés az iskolai közösségi szolgálatra, drogprevenció, egyéb függőségek megelőzése, társadalmi érzékenyítő programok, pályaválasztási segítség, a tanulásmódszertan tanítása, konfliktusmegelőzés és -kezelés, felvételi vizsgák és így tovább.

Az ilyen helyzeteknek amellet, hogy a pszichológus szaktudása és nézőpontja kiválóan kiegészíti a tanárét, egyúttal nagyon komoly bizalomépítő szerepük is van: a tanárok (és a diákok is) látják a pszichológust, nem gondolhatják, hogy valami titokzatos, kizárólag betegekkel foglalkozó orvosféleségről vagy valamilyen hókuszpókuszról lehet szó, ha valaki beszélget vele. Emellett nagyon komoly megelőző funkciója is van az ilyen helyzeteknek és foglalkozásoknak: bár korántsem minden probléma oldható meg társas helyzetekben, de sok azért megoldható. A pszichoedukációban, a lelki kérdésekben való nevelésben szintén nagy hatása lehet az ilyen alkalmaknak.

Sokat segíthet az iskolapszichológus abban is, hogy az iskola mint szervezet jól működjön. Segíthet a belső, a dolgozók közötti konfliktusok megelőzésében és rendezésében, segíthet kialakítani egy jó szervezeti kommunikációt, segítheti az iskolát abban, hogy a bajok hamar felszínre kerüljenek, ne csak akkor, amikor már akadályozzák a munkát.

Az osztályok segítője

Mivel az iskolai tanítás mindig közösségek tanítása, és az iskolai nevelés is mindenekelőtt közösségeken keresztül történik, az iskolapszichológusnak kitüntetett szerepe van abban, hogy az osztályok életét támogassa, befolyásolja. Ebben a munkájában természetesen az osztályfőnökkel kell együtt dolgoznia, mi több, az osztályfőnök kéréseit, megrendelését kell kiszolgálnia – természetesen autonóm, partneri módon. De az a jó, ha azt és annyit tesz, amiben és amennyiben az osztályfőnökkel egyetértenek.

Nagyon sokat segíthet továbbá az osztály légkörének kialakításában, majd nyomon követésében és – szükség esetén – korrekációjában. Megerősítheti az osztályon belüli kapcsolatokat, vagy segíthet átrajzolni őket. Segíteni tud az osztály és egyes tanárok, a diákok egymás közötti, az osztályfőnök és osztálya közötti konfliktusokban – és ezzel megtaníthatja a diákokat (és a tanáro-

kat is) arra, hogy minden konfliktus rendezhető, hogy a konfliktusoktól nem kell félni, de nem is szabad hagyni elmérgesedni őket.

Nekem rendkívül sokat adott a hierarchikus szociometria módszere, amely egyszerre figyel a diákok személyes kapcsolataira, az osztálybeli szerepekre, valamint a hatalmi viszonyokra. És nemcsak azt tanultam meg belőle, milyen végtelenül gazdag, sokrétű és bonyolult szervezet minden egyes emberi közösség, de azt is, hogy minden feltárt jelenséggel lehet utána dolgozni, hogy a megismert kapcsolati és szerepháló alakítható, formálható, a nevelés szolgálatába állítható. És megerősítette bennem azt a tételt, amiből az iskolapszichológusok eddigi feladatait levezettem: hogy az iskolai nevelés alapvetően a közösségeken keresztül történő nevelés.

Az egyes diákok segítője

Persze, az is az iskolapszichológusa feladata, hogy segítse a bajba jutott diákokat, hogy segítse a tanárokat azokkal a diákokkal való munkában, akikhez a tanárok nem találják a kulcsot. Vagyis van értelme annak is, hogy egyéni beszélgetéseket, konzultációkat és terápiát folytasson. Hadd tegyem hozzá: ennek annál inkább van létjogosultsága, minél szegényebb és hátrányosabb helyzetű településen vagyunk, ahol minél kevésbé jut eszébe az iskolába járó diákoknak és családjuknak, hogy pszichológushoz forduljanak, minél kevésbé van esélyük a gyerekeknek eljutni egy pszichológushoz, és minél kevésbé van pénzük a családoknak ezt kifizetni.

De valószínűleg még a legelszántabb pszichológusnak sincs annyi ideje, energiája, figyelme, hogy minden rászoruló vagy hozzá forduló diákkal hosszan és alaposan foglalkozzon. Már csak ezért is kell felhasználnia azokat a lehetőségeket, amelyeket az iskola nyújt: vagyis azt, hogy közösségekre lehet befolyással, hogy társas folyamatokat irányíthat vagy módosíthat, és hogy építhet a közösségekre, a tanári és a diákközösségekre egyaránt.

Kaleidoszkóp

Szöveg: Sallai Éva

A Klebelsberg Kuno Emléktársaság szakmai napja és konferenciája Pesthidegkúton a néhai vallás- és közoktatásügyi miniszter emlékére

A Klebelsberg Kuno Emléktársaság az 1875. november 13-án született Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatásügyi miniszter, Pesthidegkút egykori lakója emlékére „Klebelsbergi örökségért” címmel szakmai napot tartott november 17-én, valamint „Erkölc és társadalom” címmel konferenciát rendezett november 18-án a Klebelsberg-kastélyban.

A Klebelsberg Emléktársaság 2000-ben alakult azzal a céllal, hogy Pesthidegkúton a romos Klebelsberg-kastély rehabilitációja egyszer megtörténjen. E célért sokat tett az Emléktársaság alapító elnöke, Jókai Anna, valamint az Emléktársaság tagjai. Ez év nyarán megvalósult a Klebelsberg Emléktársaság nagy álma, megnyitotta kapuit az újjáépített Klebelsberg Kastély és Emlékház. A november 17-én és 18-án tartott kétnapos rendezvény lehetőséget teremtett a gyönyörűen felújított kastély, benne a könyvtárszoba, a Klebelsberg Kuno könyvtárából az Emléktársaság által felkutatott könyvek, valamint a kastélykert megtekintésére, a klebelsbergi tárgyi és szellemi örökség bemutatására, felelevenítésére.

November 17-én a szakmai nap kiemelkedő eseményeként az *András, a szolgálégény és az ifjú Klebelsberg gróf* című, az Emléktársaság gondozásában, a Klebelsberg Kultúrkúria kiadásában megjelent kétkötetes könyvet mutatták be. Az ünnepi alkalomra hasonló kiadásban megjelentetett regény eredeti, *A magyar nép számára* alcímmel megjelent 1857-es kiadásának ajánlásában ezt olvashatjuk: „E munka kiadásával célünk megismertetni a magyar köznép sajátosságait, szokásait, gon-

dolkozását, erényeit és félszégeit, szóval feltüntetni árny- s fényoldalait. Reméljük ennél fogva, hogy ezzel olvasóinknak kedves és egyszermind tanulságos olvasmányt nyújtandunk” (Boross Mihály: *András a szolgálégény*. Pest, kiadja: Heckenast Gusztáv, 1857). Az *András a szolgálégény* című etikai erényregény három részből áll. Az első rész bemutatja, hogy a sodródó, léha, italozó Andrásból – gazdája útmutatása alapján – hogyan épül fel az autonóm, magáért felelős személyiség. A középső rész feltárja a személyiség megmérettetését a konfliktusokkal teli társadalmi környezetben. A befejező részből megtudjuk, hogy a boldog és sikeres élethez elengedhetetlen a helyes, „meggondolt” párválasztás, a házasodás, mert az egészséges családi lét adja az alapot és a háttérrel a tartós felemelkedéshez, az elért szint megtartáshoz. A romantikus regényíró, Boross Mihály a hit, a remény, az erény, illetve az igazság, a hitszegés, a vágy, a bosszú nagy kérdéskörre járja körbe, és gyakran kiszól a könyvből, hogy „a megtanulandót semmi esetre se mulassza el a kedves olvasó”.

Az Emléktársaság kutatása feltárta, hogy a regény az ifjú Klebelsberg gróf kedvenc olvasmánya lehetett, és erősen hatott személyiségének alakulására. A könyvön az anyai nagyapja, Farkas Imre aláírása mellett a „Gr. Klebelsberg Kuno” pecsét is olvasható, és Klebelsberg könyvtárának a jegyzékében is szerepelt. (A könyvjegyzéket – a könyvtár háború utáni lefoglalása és széthordása előtt – özvegye sebtében állította össze.) A hasonló kiadásban megjelentetett regény második részének társszerzői Erdősi-Boda Katinka és dr. Erdősi Károly, akik könyvüket az etikaoktatás és az erkölcsi nevelés egy lehetséges útjának tekintik, s elméleti-módszertani oktatási segédanyagként szánják.

Erdősi-Boda Katinka, a Klebelsberg Kuno Emléktársaság ügyvezető elnöke szerint Klebelsberg munkásságának eredményei mára már ismertek és elismertek, de keveset tudunk arról, milyen volt személyisége, milyen jellemfejlődés, nevelés, tanítás, családi és iskolai hatások eredményeként

lett azzá, ami meghozta hazája és a maga számára a sikereket. Az *András a szolga-legény* című regényben a négy sarkalatos erény (okosság, igazságosság, bátorság, mértékletesség) megjelenése elősegítheti, hogy az olvasók megismerjék Klebelsberg Kuno példaértékű jellemfejlődését. Az Emléktársaság tervezi a két kötet digitalizált változatának honlapjukon történő megjelenítését, a nyomtatásban megjelent kiadás a Marczibányi téri Művelődési Központban érhető el az érdeklődők számára.

A könyvbemutató alkalmával a Magyar Nemzeti Múzeum a megjelentek és az Emléktársaság tagjainak nagy örömeire Klebelsberg Kuno egykori íróasztalát ünnepélyesen (tartós letétbe) vissza helyezte eredeti helyére. Dr. Erdősi Károly, az Emléktársaság szóvivője köszönetében felidézte gróf Klebelsberg Kuno szellemi végrendeletének azt a részletét, amelyben a néhai vallás- és közoktatási miniszter kifejezte reményét, miszerint: az Emlékház a „*fiatal kulturhistorikus tudósok képzésének szolgálatában fog állani*”.

Az „Erkölc és társadalom” című konferencia előadói november 18-án arra a kérdésre keresték a választ, hogyan kapcsolódik egymáshoz erkölcs és társadalom, etika és oktatás, illetve hangsúlyozták az erkölcsi nevelés fontosságát. Előadást hallhattunk többek között az ifjú Klebelsberg jellemfejlődéséről, az erkölcsi nevelés és az oktatás legfontosabb feladatáról, az erkölcsi nevelésnek az iskolák gyakorlatában betöltött szerepéről, Szent István mai Magyarországa és a kereszténység kapcsolatáról, valamint napjaink keresztény erkölcsi-teológiai kérdéseiről.

A kétnapos tanácskozás végén dr. Erdősi Károly köszönetet mondott a Klebelsberg Kuno Emléktársaság tagjainak fáradhatatlan munkálkodásukért, a korábbi (Székesfehérváron, Gödöllőn, Szegeden tartott) Klebelsberg Napok és konferenciák szervezéséért. Kifejtette, hogy amikor az Emléktársaság 2000. évi megalakulásakor alapszabályában célul tűzte ki Klebelsberg kastélyának és az emlékháznak a megmentését, valamint azt, hogy az épület

a rekonstrukció után a néhai miniszter szellemi öröksége ápolásának központjává váljon, nem gondolták, hogy ezért tizenhét évet kell dolgozniuk. Az Emléktársaság terveiről szólva elmondta: „*Továbbra is szervezünk majd »Erkölc és társadalom« címmel tudományos emlékkonferenciákat, és igyekszünk összegyűjteni Klebelsberg könyvtárának a háború idején széthordott köteteit. Reméljük, hogy itt Pesthidegkúton, a felújított Klebelsberg-kastély emlékháza a jövőben a néhai tulajdonoshoz méltó módon szolgálja majd a közösséget és a klebelsbergi örökség ápolását.*”

Iránytű

Összeállította: **Balatoni Kinga Cecília, Iványi-Szabó Rita**

Digitális gyermekvédelem

„A magyar gyermekvédelmi rendszer működése az online környezetben történő gyermekveszélyeztetés tükrében”

Tájékoztató a köznevelési intézmények részére a magyar gyermekvédelmi rendszer működéséről

A Kormány az 1488/2016. (IX. 2.) Korm. határozattal elfogadta *Magyarország Digitális Gyermekvédelmi Stratégiáját*. A stratégia egyik célja, hogy a köznevelési intézmények honlapján naprakész információk legyenek elérhetők az online gyermekvédelem területén alkalmazható jogszabályokról, védelmi lehetőségekről és a médiaműveltség növelését célzó programokról.

- Részletes tájékoztató:
<https://goo.gl/wLV7j2>
- Magyarország Digitális Gyermekvédelmi Stratégiája:
<https://goo.gl/L9Qycp>

Erasmus+ – megjelent a magyar nyelvű pályázati útmutató

Az Erasmus+ a 2014–2020 közötti időszak uniós oktatási, képzési, ifjúságügyi és sportprogramja. A magyar nyelvű *Erasmus+ Pályázati útmutató* hasznos segítség lehet mindazon intézmények, illetve magánszemélyek számára, akik 2018 tavaszán szeretnének pályázni az Európai Unió Erasmus+ programjára. Pályázhatnak intézmények stratégiai partnerség kialakítása céljából, illetve külföldi mobilitások megvalósítására is van lehetőség az intézmények résztvevői számára.

- Tájékoztató:
<https://goo.gl/ck8jpf>

XIX. Országos Közoktatási Szakértői Konferencia

2017. november 7–9., Hajdúszoboszló

1999 óta minden év őszén találkoznak az ágazat irányítói, a köznevelési szakértők, szaktanácsadók, intézményfenntartók, felsőoktatási szakemberek, intézményvezetők, pedagógusok Hajdúszoboszlón, egy országos szakmai konferencia keretében. Az idei, háromnapos esemény központi témája a digitális világ kihívásaira adható lehetséges válaszok körvonalazása volt; kiemelt témaként szerepelt továbbá az új NAT koncepciója és kidolgozásának aktuális állapota, valamint a digitális fejlesztések (Digitális Oktatási Stratégia) megvalósítása és az EFOP-, GINOP-projektek bemutatása. A konferencia egyik szekciója a határon túli magyar oktatás helyzetével foglalkozott: hét régió nyolc pedagógusszervezetének oktatáspolitikusai számoltak be a magyar nyelvű oktatás aktuális helyzetéről a szomszédos országok magyarlakta területein. A konferencián – a plenáris előadásokon és a 14 szekció keretében – összesen közel 50 előadást hallgathattak meg a résztvevők, ezek közül hármat alább is ismertetünk.

Prof. dr. Csépe Valéria, a Nemzeti alaptanterv megújításáért felelős miniszteri biztos a „Tartalmi és módszertani kihívások a tudástársadalomban – Miért kell alaptantervet fejleszteni?” címmel tartott előadásában végigvette a kihívásokat (mint az értékválság, a változásgyorsulás, a változó műveltségkép, a készségzsaka-

dék, az ismerethegemónia, a méltányossági deficit és a módszertani késés), majd megoldási javaslatokat adott az egyes területekre. Rámutatott a klasszikus műveltség és a hasznos műveltség (a tudástársadalom műveltsége) különbségére, és kiemelte az elvárt tudás definiálásának fontosságát. Elmondta, hogy rendet kell tenni a kompetenciák rendszerében és az ismerethegemóniában, amire a tudástalmak integrációja adhat megoldást. A kihívások mustrája után tíz tételt mutatott be a lehetséges alaptantervről, amelyek lefektetik az elméleti alapokat, és amelyek mentén érdemes és kell is dolgozni az új NAT-on. Beszámolt arról is, hogy a munka során elvégezték az elemzéseket, kidolgozták az alapelveket, meghatározták a szerkezetet és a fő tanulási területeket, illetve ezek kapcsolódási pontjait és problémáit is. Meghatározták a kompetenciák rendszerét és az egyéni értékelés tartalmát. Elkészült egy alapidokumentum és egy honlap, mely az információcsere digitális fóruma lesz.

Hajnal Gabriella, a Klebelsberg Központ szakmai elnökhelyettese beszámolt a központ tavalyi átalakulásnak előnyeiről. A Klebelsberg Központ középirányító lett, így az 59 tankerületi központhoz került az operatív irányítás és a gazdálkodás. Ennek a modellnek az egyik legfőbb erénye, hogy kiterjedt partnerségi hálózatot foghat össze. Kiemelte annak fontosságát, hogy a költségvetési tervezésbe bevonják az intézményvezetőket. Az EFOP-projekteknel a KRÉTA rendszer (Köznevelési Regisztrációs és Tanulmányi Alaprendszer) megvalósítása, tanév eleji adatszolgáltatása áll kiemelt prioritásként. Fontos, hogy ennek keretében az e-napló és az elektronikus ellenőrző teljes biztonságban használható legyen. A pedagógusok a KRÉTA rendszer használatát 30 órás e-learning továbbképzésen sajátíthatják el, ez jelentősen megkönnyíti a tanárok alkalmazkodását az új fejlesztéshez. A „Digitális kompetencia fejlesztése” projekt során a pedagógusok IKT továbbképzésen vehetnek részt, IKT eszközökhöz juthatnak, illetve 24 ezer táblagépet a diákok részére is kiosztanak.

Dr. Deutsch Tamás, a Digitális Jólét Program összehangolásáért és megvalósításáért felelős miniszterelnöki biztos tájékoztatót: megszületett a döntés, mely szerint a 2019-es tanév elejére az ország összes iskolájában rendelkezésre fog állni a digitális átálláshoz szükséges szélessávú internet és wifi, illetve a pedagógusok szemléletét is fejlesztik a szakirányú továbbképzésekkel.

(Forrás: ofi.hu, suliszerviz.com)

- Előadások:
<https://goo.gl/MdC8Jq>
- Összefoglalók:
<https://goo.gl/UGL4t8>
<https://goo.gl/ni1qNy>

17. Országos Neveléstudományi Konferencia

2017. november 9–11., Nyíregyháza

2017. november 9–11. között rendezték meg a 17. Országos Neveléstudományi Konferenciát a Nyíregyházi Egyetemen. Az eseményre – amelyet az MTA Pedagógiai Tudományos Bizottsága megbízásából tartottak – 106 intézményből 550 résztvevő érkezett, a legtöbben az ELTE, a Debreceni Egyetem és a Pécsi Tudományegyetem képviselőiben. A konferencia azért kiemelt jelentőségű, mert itt a gyakorlati és elméleti pedagógia teljes perspektívája találkozik.

(Forrás: nyiregyhaza.hu, onk2017.hu)

- Program és absztraktkötet:
<https://goo.gl/hwpMUS>

Diákok az Akadémián

2017. november 10. és 17., Budapest

A Magyar Tudomány Ünnepe a Magyar Tudományos Akadémia által 14 éve minden év novemberében megrendezett országos programsorozat. Az eseményfolyam hagyományosan egy központi gondolat köré szerveződik, amely közös szempontként érvényesül a rendezvény témaválasztásaiban és előadásaiiban. A 2017. évi rendezvénysorozat mottója az „Emberközpontú tudomány” volt. Az ünnepsorozat két napján a diákokat is várta az Akadémia.

2017. november 10-én Arany János 200 éves jubileumához kapcsolódva „**Arany János sokszínű öröksége**” programcím alatt két előadással is készült az intézet. Babus Antal, az MTA Könyvtár és Információs Központ Kézirattár és Régi Könyvek Gyűjteményének vezetője többek között az Akadémia alapításáról mesélt a diákságnak, majd arról a rendkívüli eseményről, hogy 1858-ban Arany Jánost egy nap alatt választották meg először levelező, majd fél órával később rendes tagnak, amire se előtte, se utána nem volt példa az MTA történetében. Dávidházi Péter irodalomtörténész Arany János költői nyelvhasználatának bibliai gyökereire hívta fel a diákok figyelmét. Három kevésbé ismert Arany-versen (*Álom-való*, *Ráchel siralma*, *Leányomhoz*) példáján keresztül szemléltette, hogy a bibliai szövegek hogyan kerülnek bele a szövegekbe, és ott hogyan változik meg a jelentésük, valamint hogyan változtatják meg a mű jelentésvilágát is.

A 2017. november 17-i program első felében a diákok kaptak szót: a tavaly megrendezett SCIndikátor országos tudománykommunikációs verseny első három helyezette mutathatta be eredményeit rövid előadásban. Ezt követően Pálné Kovács Ilona politológus, regionális kutató tartott előadást „**Okos városok, a jövő városai**” címmel, amelyben amellet érvelt, hogy az okos város nem pusztán a technika fejlődésének függvénye, hanem az okosan irányított városfejlesztése is, amely képes mozgósítani az erőforrásokat, bevonni az embereket és tiszteletben tartani a jövőbeni fenntarthatóságot.

(Forrás: mta.hu, tantrend.hu)

- Programfüzet:
<https://goo.gl/CpdUrc>

World Robot Olympiad

2017. november 10–12., Costa Rica

2017. november 10–12. között rendezték meg Costa Rica fővárosában, San Joséban a XIV. World Robot Olympiad robotprogramozási világdöntőt. A hivatalos nemzeti szervező, az Edutus Főiskola által a nyár elején megrendezett nemzeti döntőben hat csapat kvalifikálta magát a világdöntőre, három kategóriában és négy korosztályban. A világdöntőn az Advanced Robotics Challenge kategóriában (amelyben 17–25 év közötti fiatalok mérik össze tudásukat) a második helyezést szerezte meg a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem hallgatóiból álló InnoRobot-X nevű magyar csapat (csapatvezető:

Lengyel Richárd, tagok: Emmert Gergő, Knébel Miklós, Ludvig András László). A csapatokat az EMMI támogatja.

A World Robot Olympiad egy nemzetközi oktatási program, amely azzal a céllal jött létre, hogy közelebb hozza a fiatalokhoz a természettudományos tárgyakat, és mérnöki vagy informatikai szakmák felé terelje őket. A WRO-versenyek ötvözik egy sportesemény izgalmát a LEGO Mindstorms robotok tervezésének, építésének és programozásának kihívásával. A versenyeken részt vevő diákok 85%-a műszaki, természettudományos vagy informatikai területen tanul tovább, illetve helyezkedik el. A LEGO Robotok programozási nyelve a PLC programozáshoz hasonló, alapul szolgálhat a későbbi PLC ismeretek könnyebb elsajátításához, alkalmazásához.

Az idei évben a WRO LEGO Robot verseny Magyarországon bekerült az oktatásért felelős miniszter által anyagilag támogatott tanulmányi versenyek közé [az emberi erőforrások minisztere 14/2017. (VI. 14.) EMMI rendelete a 2017/2018. tanév rendjéről 3. számú melléklete], mely óriási előrelépés a célok eléréséhez és a meglévő szakképzett munkaerőhiány csökkentéséhez. A robotprogramozási versenyeken a jövő mérnökei, informatikai szakemberei mérhetik össze tudásukat. A versenyek tematikusak, a feladatok világszerte azonosak, évente változnak, és olyan témákat ölelnek fel, amelyek a vállalkozások, illetve a társadalom számára nagy jelentőségűek (például környezetvédelem, oktatási innováció stb.). A verseny célja, hogy a robotok tervezése, programozása és a folyamatos tesztek során a diákok megtanuljanak csapatként együtt dolgozni, a szórakoztató együttműködésben pedig a tanulás váljon természetes igényükké és folyamattá.

A legközelebbi WRO-versenyt 2018. május végén, június elején rendez meg az Edutus Főiskola Tatabányán, ahol az összes kategória minden korosztályába lehet majd nevezni.

(Forrás: edutus.hu, tantrend.hu, wro.hu)

Ökoiskola – Ünneplés oklevélátadó ünnepség

2017. november 17., Budapest

2017. november 17-én vehették át oklevelüket az idei év Ökoiskola cím pályázatának nyertes intézményei. A 2017-es tavaszi és őszi fordulóban összesen 45 iskola nyújtott be sikeres pályázatot. Közülük 29 iskola első pályázó volt, a többiek a cím megújítására vagy az Örökös Ökoiskola cím elnyerésére pályáztak. Így 2017 szeptemberétől már közel 1000 intézmény (többségükben általános iskolák, néhány művészetoktatási intézmény és kollégium, negyedrészen középiskolák és szakiskolák) viseli az Ökoiskola vagy az Örökös Ökoiskola címet. A diákoknak immár egynegyede tanul ezekben az iskolákban. Az ünnepséghez környezeti nevelési programok is társultak.

Az ökoiskolák kiemelt jelentőséggel bírnak a fenntarthatósági célok elérésében, amelyeket nemcsak Magyarország Alaptörvénye rögzít, hanem a NAT kiemelt fejlesztési területe is. A fenntarthatóságra nevelés környezeti nevelés jó gyakorlatai alapján kialakult, nemzetközi és hazai szinten is folyamatosan fejlődő, a kihívásokhoz gyorsan alkalmazkodó pedagógiai terület. A 2004-ben létrehozott Ökoiskola Program célja, hogy az iskolák „egész intézményes” megközelítésben foglalkozzanak a fenntarthatóságra neveléssel.

Az EMMI és a Földművelésügyi Minisztérium a fenntarthatóság elveinek és gyakorlatának, valamint a környezettuda-

tosságnak az iskolákban és kollégiumokban történő minél hatékonyabb megjelenése érdekében 2004-ben létrehozta az Ökoiskola címet, melyet 2005 óta minden évben pályázat útján nyerhetnek el az intézmények. Az Ökoiskola cím azon intézmények elismerése, amelyek átgondoltan, rendszerszerűen és mindennapi gyakorlatként foglalkoznak a környezettudatossággal, a fenntarthatóságra neveléssel, a környezeti és egészségneveléssel, valamint a globális felelősségvállalásra neveléssel is. Az Eszterházy Károly Egyetem Oktatókutató és Fejlesztő Intézet ökoiskolaszakértői folyamatos segítséget nyújtanak az Ökoiskola Hálózat intézményeinek, pedagógusainak.

(Forrás: ofi.hu)

Digitális Konferencia 2017 – „Digitális tér”

2017. november 18., Budapest

„2017 őszen új szakaszt indítunk a digitális pedagógiáról szóló szakmai párbeszédben. Az eltelt években e területen (is) rohamos változások történtek, nekünk is meg kell tehát újulnunk – meg kell változtatnunk a téma megközelítésének módját. 2012-ben

azt a feladatot vállaltuk, hogy minél jobban megismerjük a felnövekvő »digitális« nemzedéket, tudatosítjuk a pedagógus-szerep szükséges változásait és nyilvánosságot adunk azoknak a módszertani törekvéseknek, amelyek képesek voltak az új technológiában rejlő óriási lehetőségeket hasznosítani. A konferenciák most kezdődő szakaszában abból indulunk ki, hogy valamennyien egy digitális térben élünk: értékvilágunk alakulására, kapcsolatrendszerünk, tevékenységünkre ez a tér meghatározó befolyással van. Központi témaköreink ennek megfelelően a digitális kompetencia és a digitális műveltség” – vallják a konferencia szervezői.

A 2017. november 18-án megrendezett Digitális Konferenciának az ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kara adott otthont. Az idei év szekció-előadásai többek között a következő témák köré csoportosultak: tanárok digitális eszközökkel támogatott kollaboratív tanulása; mobil eszközök, applikációk, szimulációk, digitális és videojátékok alkalmazása a tanórán; internetbiztonság és médiatudatosság; jó gyakorlatok a humán, valamint a természettudományos tantárgyak területén; digitális történetmesélés a nevelési-oktatási folyamatban; a gamifikáció és a fejlesztő értékelés szerepe az oktatásban. A délutáni szekciófoglalkozáson a Digitális Pedagógus Díj nyertesei is bemutatkozhattak.

(Forrás: digitalispedagogus.hu)

- Konferenciakötet:
<https://goo.gl/JHpSRy>
- Videók:
<https://goo.gl/g4AU78>

Pénzügyi Tudatosság Fórum

2017. november 22.

2017. november 22-én tartották a Pénzügyi Tudatosság Fórumot. A privatbankar.net rendezésében megvalósuló konferencia fő célkitűzése a lakosság és a diákok pénzügyi tudatosságának elősegítése volt. Az előadások közül hármat ismertetünk:

Hornung Ágnes, a Nemzetgazdasági Minisztérium államtitkára a már elfogadott, hamarosan a *Magyar Közlönyben* is megjelenő, a lakosság pénzügyi tudatosságát fejlesztő nemzeti stratégiáról beszélt. Mint elmondta, a pénzügyi tudatosság három részből áll: ismeretekből, magatartásból és hozzáállásból. Az államtitkár rámutatott, hogy a stratégia egyelőre 7 évre szól, ezen belül két éves operatív tervekben gondolkodnak. Felhívta a figyelmet a fintech (pénzügyi technológia) fontosságára, mivel ezzel sokkal gyorsabbak, egyszerűbbek, kényelmesebbek lesznek a pénzügyi szolgáltatások, de ezzel együtt veszélyesebbek is, ha nem kellő pénzügyi tudatossággal kezeljük a megváltozott helyzetet. A Nemzetgazdasági Minisztérium célja, hogy a pénzügyi ismeretek a lakosság minden szegmensébe elérjenek.

Sipos Imre pedagógusképzésért és továbbképzésért felelős miniszteri biztos „A digitalizálás helye a köznevelés átalakuló rendszerében” című előadásában kifejtette, slágertéma ma az oktatásban a digitalizáció, jelenleg is a „Gutenberg-galaxis” leváltását éljük a „Neumann-galaxis” javára. Elmondta, hogy az ország iskoláinak IKT állománya nagyon heterogén, és a pedagógusok nagyobb része nem érzi úgy,

hogy biztonsággal kezelné az IKT eszközöket. Sorra vette a Köznevelés-fejlesztési Stratégia megállapításait, majd a Digitális Oktatási Stratégiáról (DOS) beszélt, kiemelve a digitális kompetenciának, a digitális tananyagoknak és környezetnek, valamint az infrastruktúrának a fejlesztését.

Sz. Pap Judit, a Magyar Nemzeti Bank vezető szakértője, a Pénziránytű Alapítvány tanácsadója előadásában elmondta: céljuk, hogy segítsék az egyéneket és a családok felelős anyagi döntéseit annak érdekében, hogy javuljon a lakosság pénzügyi tudatossága. A tananyagfejlesztés, a tanár-továbbképzések, az iskolahálózat fejlesztése és a BankVelem-Pénziránytű iskolák jelentik munkájuk alappilléreit. Elmondta, hogy egyre többen csatlakoznak a Pénz7 rendezvénysorozathoz, és hogy a nemzetközi MoneyWeek szervezői globálisan a legjobb 19 megvalósítás közé választották a Magyarországi 2017-es Pénz7-et.

(Forrás: tantrend.hu)

- Program:
<https://goo.gl/r61iGm>

GIACOMO PUCCINI

▶ 1858. december 22.

„A vadászat a legnagyobb szenvedélyem. Vadászom vadkacsákra, librettókra és szépasszonyokra” – ez volt az 1858. december 22-én Luccában született művész és életművész hitvallása. Az eredmény vagy ha úgy tesszük, a zsákmány: több tucat vadkacsa, egy tucat opera és legalább fél tucat meghódított nő, akik közül egyet feleségül is vett.

A szerzőről első átütő sikerű operájának bemutatója után George Bernard Shaw kijelentette: „Az a gyanúm, hogy ez a Puccini egyszer majd átveszi maestro Verdi örökét.” Igaza lett.

Giacomo Puccini szívvel írt, és szívhez szólt, ezt pedig mindig meghálálta a közönség. Az énekesnőkről nem is beszélve, hiszen nem csak a nők bálványa, hanem bálványozója is volt. Nem véletlen, hogy mindig éppen olyan regényeken és színdarabokon akadt meg a szeme, amelyeknek nő volt a főhőse. Még csak nem is válogatott: éppúgy vonzotta Manon Lescaut, a lezüllött dáma, mint Mimi, a szegény párizsi varrólány, Tosca a gyö-

nyörű énekesnő, Cso-cso szan, a japán pillangókisasszony, Minnie, a Nyugat lánya, Angelica nővér, a bűnbe esett apáca vagy Turandot, a kegyetlen kínai hercegnő.

A librettó persze önmagában nem biztosítéka a jó operának. Puccini így hát nem csak könyvekben keresgélt, hanem saját emlékei közt is. Ha pedig még nem volt megfelelő élménye, gyorsan szerzett magának. Későbbi feleségét például megszöktette családjától, Angelica nővér alakját saját apáca testvére ihlette, az amerikai kocsmatulajdonos lányt pedig egy tengerentúli útnán ismerte meg. A *Bohémélet* miliője sem volt ismeretlen számára. Mégis, hogy felidézze hajdani ifjúságát, barátait több hónapra beköltöztette a lakásába, és megkövetelte tőlük, hogy naphosszat kártyázzanak, lármázzanak és nevetgéljenek. Aztán egy este zokogva a zongorára borult, és bejelentette: „Most halt meg Mimi!” Ekkor már a bohémek is véget vetettek a mulatozásnak.

A *Pillangókisasszony* modelljére véletlenül bukkant rá: egy templomban szólította meg azt a japán asszonyt, aki aztán több hétig mesélt neki hazájáról, népdalokat énekelt, és izelítőt adott a távol-keleti nők viselkedéséről. Utolsó művének hősnője a kőszívű Turandot hercegnő volt. Puccini azonban nem lett volna önmaga, ha nem csempészi be az operába Liut is, a szerelmes és önfeláldozó rabszolgalányt. S lám, milyen a sors: Liu halálával megszakad a partitúra, és Puccini szíve is.

Pályázatok

Összeállította: **Iványi-Szabó Rita**

Bod Péter Országos Könyvtárhasználati Verseny

Tárgy: Az Eszterházy Károly Egyetem OFI Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum ebben a tanévben is meghirdeti könyvtárhasználati versenyt, amelynek témája idén a víz. A verseny célja az információs műveltség és azon belül is a könyvtárhasználati eszköztudás, szövegértés, logikus gondolkodás és kreativitás fejlesztése, a könyvtár szeretetének megerősítése. A három forduló során a tanulóknak komplex gyakorlati feladatokat kell megoldaniuk önállóan kiválasztott nyomtatott, illetve elektronikus források alapján. A versenyre 7–10. évfolyamos diákok jelentkezhetnek két korcsoportban (7–8. évf., 9–10. évf.). A nevezés ingyenes. A kategóriánkénti első három helyezett kiemelt könyvjutalomban részesül, valamennyi döntőbe jutott diák és felkészítője pedig oklevelet és jutalmat kap, valamint részt vehet a döntő kétnapos szabadidős programjain.

- **Jelentkezési határidő:** 2018. január 19.
- **Részletek:** www.opkm.hu/Bod_verseny

Játék és sport a világűrben (diákpályázati felhívás)

Tárgy: A Magyar Asztronautikai Társaság (MANT) a *Galaktika* és az *Űrvilág* portálok támogatásával az ENSZ Világűrhet alkalmából pályázatot hirdet általános és középiskolás diákok számára. A pályázat témája: Játék és sport a világűrben. „Az emberi létforma alapvető elemei a játék és a testedzés. Ha űrutazó lennél, hol és milyen sportokat űznél? Hogyan őriznéd meg egészségedet testmozgás segítségével a súlytalanságban? Milyen játékokkal szeretnéd tölteni az időt hosszú űrutazások alatt vagy egy idegen bolygó telepesekeként? Ilyen és ehhez hasonló témákban várjuk ötleteidet, pályamunkádat!” A pályázatra egyénileg vagy 2–4 fős csapatban lehet nevezni két korcsoportban (11–14 év, 15–18 év), emellett 11–18 éves látássérült diá-

kok jelentkezését is várják a szervezők. A pályázók többféle feladattípus közül választhatnak: fogalmazás, rajz, grafika, poszter stb., Facebook-oldal, blog, weboldal vagy videó készítése. Nyeremények: ingyenes részvételi lehetőség az egyhetes MANT Űrtáborban, látogatás budapesti, úrkutatással foglalkozó intézményben, könyvjutalom. • **Jelentkezési határidő:** 2018. február 15. • **Részletek:** www.mant.hu/page.php?page=91

Hazai tehetséges, országos versenyeken eredményt elért magyar fiatalok nemzetközi tanulmányi és művészeti versenyeken, a hivatalos magyar csapat nemzetközi tudományos diákolimpiákon, valamint tantárgyi világversenyeken való részvételének támogatása / NTP-NTMV-17

Tárgy: Az Emberi Erőforrások Minisztériuma megbízásából az Emberi Erőforrás Támogatáskezelő nyílt pályázatot hirdet a hazai tehetséges, országos versenyeken eredményt elért magyar fiatalok nemzetközi tanulmányi és művészeti versenyeken, a hivatalos magyar csapat nemzetközi tudományos diákolimpiákon, valamint tantárgyi világversenyeken való részvételének támogatására. Pályázhatnak a hazai köznevelési intézmények. A pályázaton legalább 500 000 Ft, illetve legfeljebb 5 000 000 Ft vissza nem térítendő támogatás igényelhető, saját forrás biztosítása nem kötelező. A pályázatot kizárólag elektronikus úton lehet benyújtani az EPER portálon keresztül. • **Jelentkezési határidő:** 2018. március 15. • **Részletek:** www.emet.gov.hu/felhivasok/felhivas18/

Programajánló

Összeállította: **Balatoni Kinga Cecília**

Szentpéteri Csilla & Band

2018. január 2., Budapest Kongresszusi Központ

Szentpéteri Csilla nemcsak kivételes képességű előadóművész, de kreatív szellemű zeneszerző is, aki egyformán otthonosan mozog a régi korok zenéjében és a modern hangstúdiók világában. Saját szerzeményeiben és átdolgozásaiban a klasszikusok eleganciája találkozik a latin zenék vérpezsdítő ritmusával, a blues nosztalgiájával, a jazz játékoságával, szabadságával, a rock elementáris erejével és a filmzenék monumentalitásával.

A zongoravirtuóz és zenésztársai ismét páratlan zenei utazásra invitál bennünket térben és időben egyaránt. Újévi koncertjén megszólalnak az elmúlt évek legnépszerűbb szerzeményi és átíratái, valamint a decemberben megjelenő legújabb lemezének vezérdallamai is.

szentpetericsilla.com

Sárkányok mindig lesznek (A Petőfi Irodalmi Múzeum kiállítása)

2018. április 28-ig – Wosinsky Mór Megyei Múzeum, Szekszárd

A sárkányok évezredek óta foglalkoztatják az emberek fantáziáját. Szerepelnek a különböző mitológiákban, legendákban, a legkorábbi képi és szöveges emlékekben is. A sárkány elleni küzdelem, a harc motívuma azzal szembesít, hogy az élet nehézségeit nem lehet kikerülni, a hősnak küzdenie kell azért, hogy létének magasabb szintjére jusson. A kiállításon megismerkedhetünk a különböző kultúrkörök sárkányértelmezéseivel, a „tudományos” leírásokra tett kísérletekkel, és rendkívül termékeny jelenlétükkel a képzőművészetben, mindenekelőtt az irodalomban.

Az interaktív kiállítás minden korosztály számára élményszerű találkozást kínál a sárkányok izgalmas világával. Eredeti műtárgyak mellett kipróbálható másolatok, kreatív játékok is gazdagítják a kiállítási teret. A kultúrtörténetből vett példák kiindulási pontként szolgálnak az irodalmi sárkány-alakváltozatok gazdagságát bemutató válogatáshoz. A kiállítás bemutatja a gyermekirodalom, a népmese és a fantasy-irodalom fontosabb sárkányos műveit is.

wmmm.hu

FUTURA Interaktív Természettudományi Élményközpont, Mosonmagyaróvár

Folyamatosan

Ha izgalmas természettudományos programokra és élményekre vágyik (akár kisiskolásokkal, akár kamaszokkal), látogasson el a FUTURA Élményközpontba. Az épület 4 szintje a 4 őselem játékos bemutatásán keresztül, a Szigetköz élővilágát megjelenítve ismerteti meg a látogatókat a fizika és a természet törvényeivel, a folyamatosan fejlődő technikai eszközök segítségével.

Az interaktív kiállítás olyan természeti jelenségeket mutat be, amelyekért valójában a Földet kellene körbekerülni. 2000 négyzetméteren fedezhetjük fel a négy őselem (a víz, a föld, a levegő és a tűz) titkait, továbbá megismerkedhetünk a Szigetköz növény- és állatvilágát. Az auditoriumban látványos kísérleti bemutatókon, a planetáriumban virtuális űrutazáson vehetünk részt, nem utolsósorban pedig megcsodálhatjuk a Tesla transzformátorral generált látványos és hangos villámokat is.

www.futuramoson.hu

tantrend.hu

– amit az oktatásról tudni kell

TanTrend

OKTATÁSI PORTÁL

**Az Eszterházy Károly Egyetem
Oktatáskutató és Fejlesztő Intézetének
új, oktatási hírportálja**

A TanTrend kiemelten foglalkozik a magyar oktatás helyzetével, jó gyakorlatokkal, digitális pedagógiával, a Nemzeti alaptantervvel, tankönyvekkel és minden oktatás-nevelést érintő kérdéssel. A szakmaiság mellett szórakoztató, pedagógiához kapcsolódó kvizekkel, érdekességekkel, oktatási LEG-ekkel és tippekkel, interjúkkal is találkozhatnak a honlapon.

A TanTrend célja, hogy hiteles, pontos tájékoztatást nyújtson a köznevelést és a felsőoktatást érintő aktuális kezdeményezésekről, eseményekről, a pedagógusok, szülők és tanulók számára érdekes hírekkel, cikkekkkel, ismeretterjesztő anyagokkal.

OKTATÁSKUTATÓ
ÉS FEJLESZTŐ
INTÉZET

www.tantrend.hu